

UNIV. BIBLIOTH.
* 1989 *
HELSINGFORS

UNDER RASTEN.

Skildringar ur

NYLÄNDSKA ALLMOGELIFVET

af

OSKAR BEHM.

BORGA, 1887

Werner Söderström.

BORGA 1887.

G. L. SÖDERSTRÖMS TRYCKERI.

Innehåll:

<i>Träldom</i>	<i>sid.</i>	5.
<i>En auktion</i>	„	15.
<i>Under rasten</i>	„	33.
<i>Tukthusfången</i>	„	93.
<i>En julafton</i>	„	135.

TRÄLDM.

Trälandet började redan, då hon var knäshög. Då skulle hon sköta om sina yngre syskon, fyra, fem stycken — vaggas dem, tvätta, kamma — då sådant kom ifråga — klä på dem om morgnarna samt däremellan se efter, att de icke dränkte sig i den stora öppna brunnen på gården eller på annat sätt togo skada till lif eller lem. — Och hon var som skapad därtill. Till barnpiga, påstod modren. Ingen kunde som hon vysja barnet till ro, stilla dess gråt eller öfvervaka dess lekar, och ingen kunde vara mera — nöjd med sitt arbete än hon.

Ja, hon var verkligen nöjd — åtminstone sade modren så. Aldrig hörde man henne klaga liksom vanliga barn bruka göra, då deras frihet altför mycket inkräktas; undergifvet och utan knot förrättade hon alt som henne ålades. Nångång hände det dock — men det talade ingen om eller fäste sig vid — att hon stälde sig vid fönstret, prässade det lillgamla, fula ansiktet mot rutan och stirrade med af tårar skimrande blick ut på gården, där grannens barn muntert tumlade om i sanden. Ja, det kunde vid dylika tillfällen till och med hända, att några svaga, längtansfulla suckar smögo sig fram ur hennes insjunkna bröst — suckar, som få hörde och ingen förstod. Men ett: „Lovisa, din latunge, hvad gapar du efter!“ — från modren var nog att med pilens snabbhet föra henne nedböjd och skrämnd från fönstret tillbaka till arbetet.

Ju äldre hon blef, ju mera lassade man på henne. Hon behöfde icke vara barnpiga numera, sedan syskonen vuxit upp, men andra göromål, mera ansträngande, men kanske litet mindre enformiga, föllo nu på hennes lott. Hon måste nu hjälpa modren i hushållet, gå med henne till fähuset, bära den tunga vattsån, oaktadt hennes späda, lilla kropp böjde sig som ett rö därunder, och där emellan springa ärenden än hit än dit. — Fadern började äfven använda henne — först i lättare arbeten, men så i alt gröfre och gröfre. Isynnerhet sommartiden fick den lilla nödvuxna flickan rent af göra karldagsvärken — ja, ännu mera, ty då karlarne under frukost- och middagstimmarna hvilade sig, måste hon hjälpa till i hushållet — och sedan åter ut med de andra. — Hon hade blifvit moderns piga och faderns dräng.

Syskonen voro häller icke så goda mot henne. De togo exempel af föräldrarna och började äfven lasta på henne alt möjligt. Arbeten, som de blifvit ålagda att förrätta, men som de funno besvärliga, skuffade de utan vidare på Lovisa. I många andra afseenden var hon också deras piga. Skulle de till en dans eller „bysfärd“, så skulle Lovisa alltid vara till hands med råd och hjälp. — Lovisa! Lovisa! — ljöd det då som ett surr omkring henne. Och Lovisa sprang omkring som ett torrt skinn från den ena till den andra och hjälpte och gaf råd utan att få så mycket som „tack“ till gengäld. Sådant kom ingen att tänka på. Alla funno det så naturligt, att hon skulle göra det — hjälpa. Icke kunde hon ändå gå med på dansen, ty ful och klumsig som hon var, skulle ingen brytt sig om henne. Hon hade ju försökt par gånger att gå med på „roligheter“, men intet gjorde hon om det.

Hon hade fått sitta ensam och öfvergifven i en vrå hela tiden; gossarne hade knapt sett åt henne engång.

Men åren gingo. — Hennes yngre systrar blefvo gifta än här än där i bondgårdarna. Bröderne sökte sig äfven bort. De tykte det var ingenting att hålla på det fattiga hemmet. — Lovisa däremot fick vackert stanna kvar. För henne gafs det ingen förändring. Till henne kom ingen rask „ungersven“ med „hjärtat i handen“ och bjöd henne värdinneplatsen i sitt hem Några tykte det vara synd om henne, att hon skulle år ut och år in gå där som den värsta trälinna, utan att få så mycket som kläderna på kroppen och utan att ha någonting att vänta i framtiden. Andra, de flesta, menade tro på, att hon hade det bra nog, eftersom hon aldrig klagade, utan ständigt visade sig nöjd

En dag — Lovisa var då redan öfver trettio år gammal — körde där upp till Vidars, Lovisas hem, en gammal „bronka“-schäs med tvänne högtidsklädda män uti. Den ene af männen var gamle Bottasen, en af trakstens förmögnaste bönder.

Lovisa var ute på gården, då de anlände. En lätt rodnad färgade hennes annars så bleka anlete. Hon visste nogsamt, i hvilket ärende de anlände.

Hon gick hastigt in i stugan, kastade af de värsta trasorna och snyggade upp sig litet. Så gick hon åter ut och bjöd de främmande stiga in.

Det talades först om väder och vind, om åkerbruk

och mera dylikt, men så rykte Bottasen slutligen fram med sitt egentliga ärende.

Han hade kommit underfund med, sade han, att det var alt litet dåligt att vara utan hustru. Så länge man är ung, kan det ändå gå för sig, ty då orkar en vara med öfveralt. Men nu, då man blifvit gammal . . . hm . . . så var det både si och så med den saken. Pigorna gjorde just hur' de ville, oeh . . . och . . . så kändes det liksom litet . . . hm . . . konstigt att vara så där . . . så där . . . ensam på gamla dagar. Han hade därför tänkt, att om Lovisa ingenting hade emot saken, så kunde . . . det vill säga . . . så . . . ja, Lovisa visste ju nog, hvad han menade . . . ?

Ja, Lovisa visste nog, hvad han menade, men hon — tvekade. Hon såg på friarens gamla, fårade ansikte med de hårda dragen, på hans skalliga hjässa och krokiga gestalt. Hon drog sig till minnes alla de smutsiga drag af girighet, som den mannen låtit komma sig till last, och en stark känsla af afsky intog henne. Men så tänkte hon på det eviga slafveriet i hemmet, på de många år af tungt, glädjelöst arbete som gått och som ännu skulle komma, ifall hon finge lefva, och detta gjorde, att hon lade sin hand i Bottasens, och så var det afgjordt.

Och „talmannen“ reste till prästen och tog ut „lysning“, och så blef det bröllop, och Lovisa flyttade in i sitt nya hem.

Det var ingen ljus anblick, som där mötte henne. Smuts och åter smuts rådde öfver alt, hvart man än blickade. I sängarna fans knapt tecken till kläder, utan tjänarne lågo och drogo sig som svin på den bara halfrutt-

na halmen. Bottasens starka sida hade icke varit renlighet. Han hade endast tänkt på att samla pengar.

Men nu blef det annat af. Lovisa skurade, fäjade och sopade, så att dammet stod ut genom tuten. Hon fick mannen att släppa till några mark till sängkläder, men det mesta fick hon dock laga själf af egna gamla klutar. Kammaren, hvilken dittills utgjort en samlingsplats för råttor, gamla aflagda skor samt lumpor af alla möjliga slag rengjorde hon på det att de någongång skulle kunna se främmande hos sig. — När alt blir i ordning, tänkte hon, då skall jag engång hvila ut — då skall jag vara — värdinna.

Och det blef visserligen något så när i ordning, men någon hvila följde därför icke. Det kom tusen andra göromål i stället; „det ena släpte, och det andra tog“. Alltid skulle hon vara redo, bittida och sent, hälg och söcken. Och var hon det icke, så hade hon genast mannen öfver sig, kvilken lik en spion glodde öfveralt. Han grälade sällan, nästan aldrig, men han hade ett eget sätt att se på henne, att följa henne med blickarna, som gjorde henne rädd och orolig. Och så han sökte upp arbeten åt henne! Med ängslig noggranhet såg han efter att hon icke skulle få en enda ledig stund. — Än var det ett, än ett annat, som skulle göras, saker som han icke förut kommit att tänka på. — Hon hann knäpt taga ihop med ett arbete, förrän han redan hade ett annat i beredskap åt henne Lovisa måste med grämlse erkänna, att hon icke hade det ett grand bättre här än i hemmet, nej, om möjligt, ännu värre.

Och så kom det barn — flera stycken. Det hade Lovisa aldrig kunnat ana. Barnsängarna voro på sätt och

vis en „hvila“ för henne. Då fick hon för hvarje gång ligga i ro tre dagar — men inte håller längre. På fjärdedags morgonen brukade mannen säga till henne: „Mor, mån de' int sku' va tid på att stiga upp nu.“ Och Lovisa lydde liksom hon alltid gjort — steg upp, ehuru hon knapt orkade släpa benen efter sig. Det hörde icke till hennes natur att sätta sig emot någonting.

Ja, till slafvinna var hon född, och slafvinna skulle hon också få vara, så länge hon hängde ihop. Mången natt, då hon af trötthet icke kunde somna, utan låg och kastade sig af och an på sitt läger, sade hon till sig själf: i morgon skall det vara slut med trälandet; i morgon skall jag säga till honom, mannen, att jag icke gift mig för att bli hans piga, hans slafvinna . . . Men då morgondagen kom, och hon mötte mannens hårda, känslolösa ansikte med de underligt spjånande ögonen, sade hon ingenting, utan gick tyst och undergifvet till sitt arbete — kanske ännu mera böjd under oket än förut.

Men nu skulle det ändå bli ändring af.

Blek och aftärd' låg hon på dödsbädden. Hennes annars så fula ansikte, med den stora näsan, de insjunkna kinderna och det stripjiga, gråa håret, såg riktigt hemskt ut, där hon låg och kämpade efter andan.

Mannen gick utan ro ut och in i sjukrummet. Det var icke sorgen öfver att förlora sin hustru, som gjorde honom rolös, utan det var någonting helt annat. Han kände, att med henne bortgick en del af hans förmögenhet. Han visste, huru mycket hon samlat till huset,

sedan hon satt sin fot därin, och han tänkte på, huru mycket hon än kunnat samla, om hon fått lefva . . . Och så tänkte han på den snygghet och ordning — nu förstod äfven han sätta värde på sådant — som herskat i gården, sedan hennes ditkomst, och hvilket alt skulle försvinna med henne; ty han visste med sig själf, att han icke skulle kunna hålla det så — att icke alt åter skulle hemfalla åt det gamla, då hon gått bort . . . Ja, det var tusen saker han förlorade med henne, blott icke — en hustru.

— Borde han icke skicka efter doktorn? Det var grannhustrun, som på besök hos den sjuka kom fram med detta förslag.

— Doktorn! . . . Hm . . . han bodde så långt därifrån . . . och så skulle det kanske vara medicin . . . hm . . . och sådant kostade pengar, mente han, ehuru han icke sade det ut . . . Men prästen — ville hon icke ha prästen till sig?

Nej, nej! — Den sjuka gjorde en afvärjande rörelse med handen. Hvad gjorde hon med prästen. Hon fruktade icke för döden, ej håller för det som möjligtvis sedan kunde komma — det kunde icke bli värre, än det som varit . . . Och icke brydde hon sig håller om doktorn . . . Men hon ville tala, riktigt tala ut en gång, innan det var slut.

Hon reste sig halft upp i sängen, under det hennes dunkla ögon fäste sig än på mannen än på grannhustrun — och så kom det, det som hon gått och burit på i så många år, som hon velat säga så många gånger, men icke kunnat eller vågat. Med svag, af hostningar afbruten stämman berättade hon nu om sitt glädjelösa lif, huru de hållit henne som den värsta slafvinna . . . först

de i hemmet och sedan han, mannen . . . Det hade icke gifvits en enda dag, knapt nog en timme i hela hennes lif, som hon skulle kunnat kalla sin . . . Alt hade varit egnadt åt andra, åt andras för henne lönlösa arbete . . . Och de hade trott, att hon varit nöjd, att hon icke velat ha det annorlunda . . . Åh, så de hade bedragit sig . . . Hon hade längtat, o, så hon hade längtat efter frihet, efter glädje, ja, just glädje . . . hälst litet . . . Hon hade önskat af hela sin själ, att hälst en gång få vara som andra, som hennes syskon till exempel, få njuta af lifvet, få vara människa . . . Med få ord: hon hade velat — lefva . . .

Hennes stämman blef alt svagare och svagare, och vid det sista ordet, som lät lik en hviskning, sjönk hon maktlös ned på bädden. Hennes ögon slötos, och ansiktsfärgen öfvergick till blåblek . . . Dödskampen började . . .

Mannen och grannhustrun stirrade häpna och frågande på hvarandra: Hade hon yrat eller plötsligt blifvit — vansinnig . . . ?

EN AUKTION.

Högbacka mangård var fullpackad af folk. Betänksamma hushönder, nyfikna värdinnor, fattiga torpare och torparhustrur, pigor och drängar, barn och hundar trängdes om hvarandra. Somliga voro där för att „rop' in någo“, ty där hölls auktion, andra, de flesta, voro där för — rakt ingenting.

De gingo af och an, pratade, skrattade och synade auktionssakerna, som voro framdragna till försäljning. Där fans mycket saker, både goda och dåliga, mest dock dåliga, ty det var ett mycket fattigt ställe, Högbacka.

Där stod en och skakade om en gammal kärra, så att det skramlade i den, under det han halfhögt mumlade för sig själf: „dålit, dålit! — Hjulen dåger bara — häkkin ä reint skräp!“ — Där stod en annan och kikade ned genom sprundet till en gammal tunna: „kund' kanske ännu dåg ti spisölstunno.“ — Där försökte en tredje draga på sig en gammal, blå „kyrkjakko“: „lite' för lit'n bakyvi, men he gör ingiting!“ — Där en fjärde, som bultade med all kraft på ett järnbeslaget kistlock, för att pröfva „om e' va furu.“ O. s. v. o. s. v.

Men emellan dem, som „försökte“, „profvade“ och „känd' se föri“ och tänkte „rop' in någo“, trängdes de andra, de flesta, skrattande, pratande och rökande — somliga i bara skjortärmarna, ty det var varmt, andra åter iförda tjocka vadmalskläder.

På „bo'trappon“ sutto några äldre, stadgade husbönder och funderade hurudan väderleken möjligtvis kunde bli under den snart instundande höbärgningen.

„Nog är det en grann dag i dag“, — sade en. — „Gud låte det håll ut på detta sätt en par tre veckor!“

„Ja, Gud låte det göra så!“ menade de andra.

Och en „grann dag“ var det också. Solen stod nu nästan midt ofvanför auktionstället, och dess brännande strålar föllo rakt ned på mangården, på de gamla halfmurkna auktionssakerna och på folket — på den förmögne husbonden såväl som på hans fattige torpare. Det dansade och glittrade i luften, och gräset på ängen nedanför såg ut som om det skulle taga eld, ja, som om det redan sakta brunnit. Öfver himlen drog då och då en liten ljus molnfläck, hämtande med sig en svag vindpust, hvilken satte de torra löfven i „mejbjörkarna“, som ännu stodo kvar vid trappan och portarna sedan Johanne, i en lätt skramlande rörelse. För öfrigt var det blått, ljusblått därofvan, så långt ögat nådde.

Men se där gick Högbacken själf, krokig, med tunga, släpande steg och den oundgängliga pipan i munnen. Det var för honom, som det såldes i dag. Det var alt hans, både kärran, tunnan, „körkjakkon“ och den gamla furukistan — eller rättare: det hade alt varit hans. Visst var ingenting ännu bortsåldt, men hvad betydde det. Det var ju ändock alt uppskrifvet i länsmannens papper, och inom två timmar skulle auktionen börja, och innan aftonen skulle han icke äga någonting mer.

Pipan hängde slapt i munnen, och spottet rann ned längs mungipan, där han gick med dröjande steg mellan folket. — Det var föröfrigt eget med den där pipan. På

den eller rättare på dess ställning i munnen kunde man se, om Högbacken var sorgsen eller glad — men icke på ansiktet. Det hade alltid samma frånvarande något enfaldiga uttryck. Men pipan? Om den hängde löst i munnen och drog denna på sned, då var han sorgsen. Men stod den däremot rakt ut, och munnen hade sitt naturliga läge, då kunde man vara säker på, att Högbacken kände sig litet gladare till mods. I dag hängde den, som sagdt, slapt nedåt, nästan så att dess hufvud hvilade mot bröstet; den ställningen hade den för det mesta haft under de senaste tio åren.

Han såg hvarken till höger eller vänster, utan gick rakt fram till stallet, som låg ett stycke från gården. Stallet hade alltid varit hans käraste vistelseort. Där hade han ofta suttit ensam i timal och grubblat öfver sina motgångar i lifvet. — I dag voro hans båda hästar intagna från betet. De skulle ju säljas också liksom alt det öfriga.

De gnäggade, då de hörde hans steg. De kände så väl igen honom, den gamle krokige mannen.

Han gick till Brunte i spiltan. Brunte var hans älsklingshäst. Han hade själf födt upp den, ja, till och med engång erhållit „pris“ för den vid en hästutställning.

„Få se hvem som köper dig?“ — tänkte han, där han stod i spiltan med armarne hvilande på hästens rygg. — „Gud gifve, att du finge en god ägare — ja, Gud gifve det!“ — Och Brunte vände sitt hufvud mot Högbacken och såg så sorgset på honom med sina stora, svarta, glänsande ögon, liksom om den anat, att det nu var sista gången den kände beröringen af Högbackens hand.

Så gick han ur spiltan och satte sig på hafrekistan,

som stod vid väggen. Här var mycket bättre, tyckte han, än därute på gården, där människorna sågo så förunderligt på honom — somliga medlidsamt, andra öfverlägset, några till och med skadegladdt.

Han suckade. Tunga tankar trängde sig på honom. — Hvart skulle han nu taga vägen med hustru och barn, när hemmanet såldes — hvad skulle han hädanefter försörja sig med . . ? Med sitt arbete kanske? — Nej, med det var det icke stort bevändt numera . . . Han var öfver femtio år samt styf och trött som den gamla hästen där i spiltan bredvid Brunte Det var icke så mycket arbetet, som hade tryckt honom — fast Gud skall veta, att han nog hade arbetat som en slaf — som icke mera sorgerna, de fördömda sorgerna i fattigdomen Ja, fattigt, fattigt hade där alltid varit i gården, men så uselt som nu på senaste åren — nej, det kunde knapt tänkas! . . . Men så var det också ett fördömdt dåligt ställe det där Högbacka! Där fans knapt en åker, som icke var „frosträdd“ och knapt en äng som icke var lik ett kärr. — Det hade händt nu i flera år efter hvarandra, att han icke fått mera än utsädet tillbaka från sina åkrar, ja, det sista året icke ens utsädet håller — det öfriga hade frosten tagit. Han mindes så tydligt, huru han och hustrun under sista året haft eldar att brinna längs åkerrenarna fyra nätter å rad just den frostömmaste tiden samt huru de själfva gått med ett långt tåg, som de dragit fram och åter öfver tegarna. Fyra nätter höllo de på därmed, men den femte natten orkade de ej, och då kom frosten och knep bort altsammans, så att det icke blef annat kvar än torra, hvita halmen. På det sättet hade det gått, och det var därför icke att undra öf-

ver, att han nu stod, där han stod, nämligen på bar backe med skulder så stora, att det lilla, usla hemmanet med allt hvad därtill hörde, knapt skulle förslå att betäcka dem Det var också märkvärdigt hvad de skulderna hade ökats . . . Men så hade han också årligen fått köpa allt, som behöfdes till „brödföda“ i huset, och då han ingenting haft att köpa för, så hade han nödgats låna — på det kommande årets skörd! Ja, herre Gud, lefva måste man ju! Men under det kommande året hade han icke kunnat betala, utan, hvad värre var, ännu blifvit tvungen att upptaga nya lån, och sålunda hade skulderna hopats. . . . Där var också fördömdt stora utskylder att betala på det usla stället, och länsmannen var en sådan som tog sju för tu, ifall de icke erlades på bestämd tid. — „Slå kon på bänken och sätt knifven på strupen!“ — brukade han alltid säga, då man klagade öfver penningbrist . . . Och han hade också fått sätta „kon på bänken“ hvarje år, då utskylderna skulle betalas . . . Länsmannen var ju i sin goda rätt, han

Men prästen den snålvargen! Han kunde aldrig förlåta honom, att han under sista våren, då det var „som knappast“ i huset, tog hans bästa ko eller rättare två kor, ty den ena dog på vägen, då de skulle leda den till prästgården. Den var ock så svältfödd, och till prästgården var nära två mil, så det var nu just ingenting att undra öfver, att den icke orkade fram till målet . . . Sedan tog han en annan, den bästa de hade. . . . Herre Gud, han kunde ju inte annat! „Gambel-mor“ i huset hade dött, och prosten sade, då hon begravades: „ja, ja, nog lär du ha det fattigt, kära Högbacka, men jag hoppas, att du inte ändå glömt bibelordet, som sä-

ger: „Gif Gud, det Gudi tillhör och människorna det människorna tillhör!“ — Nej, det hade Högbacken icke glömt, och därför tog han också sin bästa ko, sedan den förra stackarn stupat, och förde den till prästen.

Grannarna hade sagt åt honom: „Sälj hemmanet så länge du ännu äger så mycket kvar af det, att du kan få ett godt „undantag“ eller „sytning“. Men han hade icke lydt deras råd — dumt nog. Hade han gjort det, så skulle han inte nu stått utan tak öfver hufvudet och utan någonting att lefva af Men se det hade nu alltid fallit sig litet svårt för honom, att så där själfmant gå bort från „gods och grund“ . . . Det var, märkvärdigt nog, litet kärt för honom det där lilla, usla stället med alla dess många bittra minnen af fattigdom och lidanden Kanske det var det därför, att han blifvit där född och uppfödd, att han på dess mangård lekt barnets oskyldiga lekar och i dess mark tagit det första spadtaget i lifvet

Men nu måste han därifrån, ty nu gick alt på utmätningsauktion för gäld — altsammans, från hemmanet ända till hans gamla, blå „körkjakka“, som han ännu sista söndags haft på sig till kyrkan.

Auktionen var i full gång. Länsmannen, den tjocke, fete, röde länsmannen, hvilken såg ut, som om han lifnärt sig af — blod, satt bakom ett bord vid stuguväggen och skref. Bredvid honom stod mäklaren, en gammal försupen trashank.

„Bjuder ingen mer? — Första, andra, tredje gån-

gen! — 50 mark — 55 — 56 — Seså, gubbar, knussla inte! Opp me' käftamentet och pengpungen! — Första, andra, tredje . . . 58 mark! Nå, bättre, bättre! — Sådana saker bjudas er inte alla dagar! — Första, andra, tredje gången! — Bjuder ingen mer — ? — Klakk. — Det var Skrifvars mor, som fick ä — slit me' hälsan!“

På det sättet ljöd det, så att det riktigt surrade om öronen. Hemmanet hade redan gått. Den rike brofogden hade fått det — för rampris, som man tykte. Men så var det då inte håller mycket värddt det lilla, usla stället.

„Pass opp, gubbar!“ — Det var Högbackens gamla schäs, som nu halades fram. Det var en sådan där gammal en, hög som ett kyrktorn. Alla mindes hvilket spektakel Högbacken en söndag hade åstadkommit på kyrkbacken med den gamla schäsen, därigenom att kuren med Högbacken uti föll på marken, under det hästen reste i väg med hjulen och skacklarna — och därför skrattade man också, då det gamla skrället drogs fram.

„Den här ska' vi tagas om, gubbar!“ — mente mäk-laren grinande. — „De ä ju schäs som man kan åka till himlen med, ifall man har god häst och ett lätt samvete! — Se så, hva' bjuds? — 5 mark? — Åh skäms, Antbacke! — 10 mark? — Nå, det låter höra sig! — 15 — 15 ä bjudet. — Första, andra . . . Nå, Grabback Antte, ska' du int ti körkon i söndag me' flickan din? — 16 — 16 ä' bjudet, go' vänner, och nu smäller det — klakk!“

Så kom man till hästarna. Brunte togs först fram. Högbacken själf höll i grimskäftet, under det spekulanterne kretsade omkring som hungriga flugor kring en sockerbit. Somliga synade hästen i munnen, andra lyfte på

benen för att utröna, om den lätt „gaf tass“. Anmärkingar, frågor och undranden hördes än från den ena än från den andra. Alla kände hästen och visste, att den var felfri, men det kunde man naturligtvis icke säga vid detta tillfälle — det skulle varit detsamma som att förhöja priset. — Högbacken lyssnade till anmärkningarna och pladdret med frånvarande likgiltig min. Han tänkte endast på en sak — hvem som skulle få hästen.

Och då klubban slutligen föll för högsta anbudet af bygdens värsta hästskojare, släppte Högbacken pipan ur munnen ned på marken, där porslinshufvudet krossades i tusen små bitar. Han stirrade med öppen mun och vidgade ögon på Bruntes nye ägare och knep så hårdt om grimskäftet, som om han aldrig velat släppa det.

„Seså, gif hit!“ — sade hästskojaren och rykte i grimskäftet. — De 'ä mitt, sa finn om Stockholm.“

De omkringstående skrattade.

„Nog kommer Brunte att få bese världen nu,“ — mente en.

„Och veta hut med,“ — tillade en annan

„Ja' sku' tro de,“ — tyckte hästskojaren belåtet, i det han gaf hästen ett slag med grimskäftet längs sidan. — „Sådant läder ska' sådan smörja ha!“

Brunte, ovan vid stryk, stegrade sig och slet grimskäftet ur karlens hand.

„Åhå, ä' du af den ullen!“ — röt karlen och försökte få tag i grimskäftet igen. — „Ja' ska' lära dig veta, med hvem du har att göra.“

Men hästen var uppskrämd dels af slaget, dels af det omkringstående folket och lät icke fånga sig. Den

började kretsa af och an på gården — först försiktigt styrande kurs mellan auktionssakerna, men sedan i det vildaste galopp, hvarvid den utan förbarmande öfverhopade eller krossade alt, som var i dess väg. — Människorna sprungo som skrämde harar från det ena stället till det andra. Auktionen måste upphöra.

„Tag fast den, era lurkar!“ — röt länsmannen, som klättrat upp på en stege. Men ingen gjorde ens ett försök därtill — och det skulle håller icke varit „mödan lönt.“

Slutligen fick hästen syn på porten, och nu bar det af ut genom denna och framåt längs landsvägen i den vildaste fart. Det stod som ett moln af dam omkring den, där den ilade fram genom byn, följd af ägarens förbannelser och folkets skratt.

Högbacken följde den bortilande hästen med blickarne, så länge en skymt af densamma kunde skönjas. Hans små ögon sammankrympte alt mer och mer, under det mungiporna långsamt drogos åt sidan. Slutligen gaf han till ett tydligt: „ha, ha, ha.“

Det var längesedan Högbacken skrattat så hjärtligt . .

Auktionen var slut. Inne i stugan rådde förödelens styggelse. Alla auktionssaker, som folket icke fört med sig, lågo huller om buller på golfvat, hvilket för öfrigt var betäkt med tums tjokt lager af smuts och dam. Familjemedlemmarna, far, mor, och två barn — en flicka om 12 år och en något äldre gosse — sutto kring spisflisan och spisade kvällsvard. Måltiden bestod

af några torra brödkanter, saltlake, i hvilken brödkanterna doppades, ett fat med kalla potäter och svagdricka. De hade nog haft litet bättre, men tillsammans hade gått åt till länsmannen, mäklaren och några af de längst borta boende auktionsgästerna.

Alla sutto de tysta och nedböjda och åto föga. Modern suckade tag på tag och förde jämt förklädet till ögonen. Då och då strök hon med handen öfver den bredvid sittande flickans hufvud. Far var lugn. Han hade fattat sitt beslut.

„Frågte du af brofogden, om du får bo kvar som spannmålstorpare?“ — frågade mor slutligen. — Hon hade svårt att uttala ordet spannmålstorpare.

„Nog frågte jag, men han svarade, att han inte behöfde mig . . . att vi kunde flytta bort . . . Han tykte — ja, det kan nu vara detsamma.“

„Hvad tykte han?“ — sporde mor ängsligt.

„Nåja, om du vill veta, så tykte han, att jag är för gammal att orka arbeta,“ — svarade far likgiltigt.

„För gammal! — Nåja gammal är du nu visst — men att du inte sku' orka arbeta! Herre Gud, i går arbetade du ju ännu som en häst!“

„Nej, mor, nog är det slut nu med mitt arbete — nog hade brofogden rätt, han . . . I går orkade jag än, det är sant, men inte i dag — och inte åt andra . . . Ser du, då hemmanet och allt det öfriga, som jag handskats med i så många år, i dag gick under klubban, då försvann äfven min arbetskraft med detsamma — jag riktigt kände hur mina lemmar styfnade — hur jag blef gammal — hur jag knäcktes . . . Nej, nog är det slut med mitt arbete nu mor . . . “

„Herre Gud, hvart ska' vi då ta vägen!“ — utropade mor med af ängslan darrande röst.

„Du kan flytta till August (älste sonen); nog måste han nu orka föda dig alltid . . . Och Eva och Johan kunna få tjänster någonstans — de äro ju redan stora barnen.“

„Och du då?“

„Jag? — jag far och hälsar på bror min.“

„På bror din! — Men han är ju död!“ — Hon såg halft misstroget, halft förvånadt på mannen.

Men plötsligt flög en förfärlig tanke genom hennes hufvud. Hon blef likblek, och stora svettpärlor bröto sig fram på panna och kinder. Hon ville säga någonting, men tungan nekade att göra sin tjänst.

„Herre Gud, far, far!“ — kom det slutligen så hjärtskärande, så ängsligt förebrående, att barnen sågo skrämde på henne . . . Tänk på hvad du talar! . . . Ack, ack, far! . . . Bed Gud, att han tar sådana tankar ifrån dig!

Men far låtsade, som om han icke förstätt henne — steg upp, tände sin pipa och begaf sig ut på gården.

Där såg det om möjligt ännu värre ut än i stugan. Kärror, slädar, skacklar, tunnor, såar samt alt möjligt gammalt skräp, framdraget härifrån och därifrån, bildade en babylonisk förbistring på den nedtrampade mangårdsplanen. Alla uthusdörrar stodo på vid gafvel; mangårdsplanket var kullvräkt på flera ställen. I fähuset råmade korna, ovana vid att vara instängda den tiden på året — och kanske äfven hungriga. De hade ju stått inne hela dagen, och hvem hade haft tid att tänka på dem. . .

Högbacken stod en stund och stirrade likgiltigt på det gamla skräpet, som låg där på gården -- men så

gick han åter in tillbaka. Han märkte, att hustrun stod och observerade honom genom kammarfönstret.

„Hvad gapar du efter, mor?“ — frågade han tämligen sträft, då han kom in.

Mor rykte till. „Kors . . . ja' . . . ja' . . . såg bara . . . på den gamla sängen, som Skrifvars mor fick,“ — svarade hon förvirrad.

Såå! — Ånej, det är alt efter mig du gapar . . . Du tror, att jag ska' gå och ta lifvet af mig . . . Men var du lugn bara, int gör jag det . . . När jag sa', att jag sku' gå till bror min, så mente jag, att jag inte sku ha så lång tid mer att lefva på.“

Mor såg misstroget på honom. Hon kände sig als icke öfvertygad. Hans ansiktsuttryck talade hvarken för eller emot — det hade det där samma enfaldigt lugna utseendet som alltid. Likaså rösten — säflig och långsam som däremellan. Men i hans rörelser låg det någonting af en undertryckt oro, en ängslan — isynnerhet då han klädde af sig . . .

Mor kände sig något lugnare, då hon såg honom ligga bredvid sig i sängen, men somna kunde hon inte — ej håller ville hon det. Frukta för att han under hennes sömn kunde stiga upp och göra sig illa, höll henne vaken.

Hon försökte bedja — liksom hon alltid förut brukat göra, då sorger och bedröfvelser ansatt henne. Men det var besynnerligt, att hon inte kunde det nu. Hon rabblade upp den ena bönen efter den andra i tankarna, men de föreföllo henne alla så betydelselösa, så intetsägande, att Gud omöjligt kunde höra dem. Hon försökte tänka på Gud ensamt utan några böner, försökte

ständigt ha honom i hågen. Men ju närmare och hjälpsammare hon tänkte sig honom, desto mer aflägsen och „hjäplös“ framstod Han — tils Han småningom alldeles förbleknade bort för hennes inre. Hon erinrade sig ett bibelspråk, som säger: „Haden I tro som ett senapskorn, så kunden I försätta berg.“ — Tron! Hade hon icke tron? Jo visst. Hon trodde ju, var fullkomligt öfvertygad om, att Gud är den, som kan hjälpa, om man blott ber honom därom . . . Det gälde således endast att bedja. . . . Och hon bad, tigde, innerligt, ödmjukt ur hela sitt hjärtas djup — men ingen tröst. Nej, hon kände sig i stället ännu mera hjälplös och öfvergifven . . . Hon plågades förfärligt. Kallsvetten lackade från panna och kinder. Hon hade en tydlig förnimmelse af, att skulle hon icke nu bli bönhörd, så skulle hon förlora tron . . . Så började hon tänka på annat, på världsliga saker, för att sedan så mycket mera helt kunna egna sin håg åt Gud. Hon tänkte på det blifvande samlifvet med sonen, August. Han var nog fattig också, han, men nog skulle han ändå taga henne till sig — och barnen och mannen med. Och inte skulle han få det sämre därför — nej, ingalunda. Hon skulle arbeta åt honom, arbeta både dag och natt — hon hade nog krafter ännu därtill, det kände hon . . . Och mannen skulle nog också komma att göra någonting, bara han åter blef lugn . . . Ja, allt skulle bli bra igen, och de skulle skapa ett nytt hem, där lugn och frid blefve rådande ända till slutet . . . Och hennes tankar irrade alt längre och längre in i framtiden och blefvo alt ljusare och ljusare.

Trösten hade kommit . . .

Hon tillslöt ögonen, händerna sjönko slapt ned på

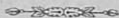
bädden, under det ett småleende krusade hennes vissnade läppar . . .

Efter en stund reste sig mannen upp i bädden. Med armbågen stödd mot dynan betraktade han hustrun, som låg där och sof med småleendet alt fortfarande på sina läppar. Den ljusa sommarnatten upplyste fullkomligt rummet och visade honom hennes magra, infallna ansikte med de af sorger och bekymmer härjade dragen — hennes insjunkna, bara bröst, öfver hvilket armarna hvilade korslagda.

Sakta och varligt steg han ur sängen samt gick fram till den motsatta väggen, där de båda barnen hvilade på sina bäddar. Flickans späda lemmar aftecknade sig tydligt under det tunna täcket. Hennes ena arm hängde slapt utöfver bädden. Den var så mager och smal, att man riktigt kunde se igenom den.

Han kände ett smärtsamt stygn i hjärtat, där han stod och betraktade de båda lugnt sofvande barnen . . . Och dem hade han tänkt lämna ensamma utan skydd — och likaså hustrun. Det usla och fega i hans tilltänkta handling framstod nu helt tydligt för hans inre . . . Ja, det var uselt och fegt alt igenom att nu, då de som mest behöfde hans hjälp, lämna dem . . . Han hade trott, att de skulle få det bättre, då han vore borta, att mänskorna då hällre skulle förbarma sig öfver dem. Men nu insåg han det orätta häri. Det var ju han, som skulle vara deras stöd, — icke andra. Han hade skaffat dem till världen och skulle äfven försörja dem . . . Men förmodde han det ännu? Han utsträkte sin arm, liksom för att pröfva dess styrka . . . Ja, där fans ännu kraft kvar tillräckligt . . . Han hade trott den försvunnen i dag —

men det var ej kraften, som var borta, utan modet, tilliten till sig själf . . . Men nu kände han äfven dessa återkomma, kände sig liksom genomströmmad af nytt lif . . . Ja, nu skulle det på nytt gå att kämpa, att skapa ett nytt hem

UNDER RASTEN.

—• En lefnadssaga. •—

Under en resa höstetid i en af mellersta Nylands socknar kom jag, iföljd af en liten olyckshändelse, att — medan min följeslagare reste till närmaste by — taga in i ett aflägsset beläget skogstorp eller nybygge.

Innan vi kommo till torpet, hade vi att passera nästan en halfmils väg en stor, mörk granskog. Men just som vi fingo sikte på stugan, slutade skogen och vidtogo för längesedan brända svedjebackar, be vuxna med något öfver manshöga björkar. — Om sommaren var troligtvis denna plats, med den unga, gröna björkskogen å ena samt den dystra, svarta granskogen å andra sidan, rätt vacker. Nu däremot, då det var höst, och björkarne fält sina löf eller buro dem gula och vissnade, låg det någonting tryckande och nedstämmande öfver det hela, och man kände sig där mer än annorstädes benägen att utropa: ja, nu är det höst!

Själftva boningsstugan såg dock ovanligt inbjudande och nätt ut, där den låg alldeles vid randen af den mörka skogen. Den var visst icke större eller annorlunda bygd än en annan vanlig torpstuga på landet, men den var rödmålad med hvita fönster och knutar, och det var denna omständighet som i mitt tycke gjorde den så treflig. Dessutom var alt omkring den så städadt och rensopadt, och längs ena väggen hade man till och med planterat fruktträd och björkar, de senare i form af en

löfsal. Äfven de andra två husen, fähuset och bodan med loft ofvanpå, voro rödmålade.

Ingen lefvande varelse syntes till på gården, då jag anlände, men som farstudörren stod öppen, antog jag att därinne fans människor, och jag klef därför dristigt på.

Det första, som mötte mina blickar vid inträdet, var en allmogeklädd kvinna, som stod med ett pärtbloss mellan tänderna och sysslade vid spiseln.

Hon blef så förvånad vid mitt inträde, att pärten själfmant föll henne ur munnen ned på skorstensflisan, där den sedan slocknade.

„God dag“ — helsade jag.

„God dag“ — svarade också kvinnan, men hon tyktes bli ännu mer förvånad; det var, som om hon förundrat sig öfver att jag kunde tala.

Jag berättade för henne mitt missöde samt bad om tillåtelse att få dröja där i stugan, så länge tills min följeslagare hann anlända.

„Jo, gärna“, — svarade hon, och så gick hon fram till ena väggen samt drog därifrån en rödmalad bänk, öfver hvilken hon strök några gånger med sitt förkläde.

„Var så god och sitt ned!“ — sade hon vänd till mig samt tillade efter en stund, att de så sällan se främmande hos sig, och att hon därför blef så förvånad vid mitt inträde.

Jag gjorde som kvinnan bad: jag satte mig på den erbjudna bänken, och som hon kort därefter gick ut, blef jag i godt tillfälle att taga stugan med dess innehåll i närmare betraktande.

Den var som man äfven af det yttre kunde sluta

sig till, icke stor, men den såg ljus och glad ut. Fönstren hade visserligen många rutor men voro dock mycket små, och framför dem hängde nyss tvättade och strukna kattuns-jalusier. Spiseln, stor och gapande, men hvitlimmad och ren, upptog säkert en tredjedel af utrymmet, och en stor hög torrved längs densamma tog ej heller så liten plats. Invid den ena väggen stod ett litet rödmåladt bord och längs den andra två sängar ställda efter hvarandra. Några karmstolar, bänken uppå hvilken jag satt samt två hyllor, af hvilka den ena innehöll en hel hop slöjdvärktyg, utgjorde det öfriga möblemanget. Under åsarne i taket hade man spikat bräden, och på dem voro pärtor, tort virke, halffärdiga träskor m. m. plaserade huller om buller.

Något som genast fäste ens uppmärksamhet, var den snygghet och ordning, som härinne var rådande. Alt var så hvitt och renskuradt, från golvet ända till träskedarne i häcken, och alt såg dessutom så trefligt ut, att man värkligen kände sig väl till mods. — På golvet var strödt finhackadt enris, — ty det var lördag, och det spred en angenäm doft i rummet.

Men på golvet fans dessutom ännu någonting annat, nämligen en hel hop barn. — Jag tror de voro fem stycken, det älsta — en gosse — ungefär tio år gammalt.

De voro als icke blyga af sig, hvilket ju bort vara fallet, då de så sällan sågo främmande, utan tumlade de rätt muntert om med hvarandra på det rena golvet.

Under tiden jag betraktade detta, hade kvinnan kommit in tillbaka samt återtagit sin sysselsättning vid spiseln, och nu kunde jag äfven taga henne i närmare skärskådande.

Vid första påseendet föreföll hon att vara omkring fyratio år, men betraktade man henne nogare, märkte man, att hon var vida yngre — på sin höjd några och trettio. Ansiktet var mera blekt, kinderna något infallna samt växten lutande som den alltid blir af strängt arbete. Oaktadt alt detta måste man dock säga till sig själf: hon måste ha varit bra vacker i sina yngre dagar. Det var isynnerhet hennes ögon, som förde en på den tanken. De voro blå, djuptliggande, med ovanligt stora pupiller, så att man knapt kunde upptäcka någonting hvitt i dem.

Vi voro båda en god stund helt tysta, men då frågade jag slutligen, hvar hennes man befann sig, eftersom han icke syntes till.

„Han är inrest till staden“, — svarade hon.

„Och när väntar ni honom hem?“

„Nu i kväll borde han komma, men det går väl sent ut, ty vägalaget nu om hösten är så dåligt.“

Så talade vi ännu en god stund om ett och annat, mest dock om henne själf och lifvet därute i skogen. Hon föreföll mig att ha ett ovanligt godt förstånd samt stor kännedom om människorna och lifvet i allmänhet, och åtskilliga små händelser från hennes förflutna lif, som hon då och då framdrog, väckte min nyfikenhet, så att jag slutligen frågade, ehuru med en viss bäfvan, om hon icke för mig ville berätta hela sitt lifs historia.

„Mitt lifs historia?“ — frågade hon och såg förvånad på mig.

„Ja — jag menar det som händt eder ända från barndomen och till nuvarande tid.“

„Jaså det där!“ — sade hon skrattande. — „Nå,

det är nu rakt ingenting att tala om. Det, som händt mig, har händt tusende andra kvinnor; det är bara vanliga saker.“

„Åh, hvem vet! . . . Och för resten, om det nu skulle vara „bara vanliga saker“, så kan det nog vara både roligt och lärorikt att höra ändå . . .“

Kvinnan gjorde ännu en mängd invändningar, men slutligen, hur jag öfvertalade och pratade, så fick jag dock henne att lofva.

„Men först skall jag lägga de här två småtingarne att sofva, de äro vana att gå tidigt till sängs“, — sade hon, och därvid tog hon de två yngsta barnen i famnen, klädde af dem samt lade dem i den ena sängen, där de snart sofvo oskuldens och barnets sömn. — Äfven de andra barnen kröpo snart det ena efter det andra „till kojs“, och stillhet och frid blef herskande omkring oss.

„Nå låtom oss då börja!“ — sade hon därpå vänd till mig samt tog med detsamma några torra vedklabbar, hvilka hon kastade på de glödande kolen i spiseln, där de snart flammade upp och upplyste den redan nästan helt och hållet mörka stugan.

Ja, låtom oss göra det! — svarade jag, och så började hon förtälja — historien om sitt eget lif . . .

Jag är icke född i denna by eller på detta ställe, utan i byn näst intill. Men stugan, där jag föddes och upplefde min barndoms- och ungdomstid, står dock lika aflägsset i skogen som denna, ehuru på en vida vackrare plats . . . Stugan jämte de andra husen hafva för länge-

sedan försvunnit, likaså — den vackra björkskogen, som omgaf backen, uppå hvilken stugan stod. Plogen går nu öfver gårdsplanen, där jag som barn lekte under fristunderna från arbetet — ja, allt är så utplånadt som någonsin en människoboning kan blifva det, men det oakadt står barndomsheemets utseende så tydligt för mitt minne, som om stället ännu funnes kvar, och jag hade sett det i går.

Far var egentligen skomakare eller lappskomakare, som folket kallade honom, och när jag kom till världen, voro han och mor redan gamla. De hade haft många barn tillsammans både gossar och flickor, men de flesta hade dött redan i unga år, så att, när jag föddes, endast tre utom mig funnos i lifvet, två systrar och en broder. De voro då redan alla fullvuxna samt hade länge haft tjänst ute i byn, den ena å ett ställe, den andra å ett annat Det är så fattigmans barns lott. De måste själfva förskaffa sig sitt bröd, så snart de blifva så stora, att de kunna göra någon nytta.

Jag var således yngsta barnet och kom också därför att få vara i hemmet till sist. Men äfven jag skulle snart fått dela de andras öde, d. v. s. att „gå ut i världen“ för att tjäna andra människor, om icke en omständighet inträffat, som gjorde, att jag fick stanna hos mina föräldrar mycket längre tid än någon annan af syskonen.

Mor hade nämligen redan länge varit sjuklig och krasslig; hon led af värk i benen, ofta så svår, att hon icke kunde röra sig utan stor möda. Hon själf påstod, att värken härledde sig från det „myckna trampet“ såsom hon uttryckte sig, men jag hade mina egna åsikter om den saken. Hon berättade nämligen själf, att hon

under ungdomen stått med sin far tillsammans och gräft i ett kärr, som fadren åtagit sig att torrlägga, och då hade mor fått vara våt om fötterna från morgon till kväll under många somrar efter hvarandra. Därpå, tror jag, att värken i benen härledde sig, fast den nu först på ålderdomen kom till utbrott. Det må nu för resten vara med den saken huru som hälst, så det är dock säkert, att mor nog fått slita i sina dar, och det förundrade mig als icke, att det gick som det gick med henne, nämligen att hon till slut blef sådan, att hon icke kunde röra sig ur stället, utan för det mesta måste ligga i sängen.

Nu kunde jag naturligtvis icke komma bort från hemmet, ty hvem skulle då skött mor och hushållet. Mina två äldre systrar voro redan gifta och kunde därför icke återvända hem, och min bror var det naturligtvis i det här fallet icke ens fråga om.

Det var, sanningen att säga, just icke kärkommet för mig att nödgas stanna hemma. Den som uppvuxit i en sådan fattigdom och i så strängt arbete som förhållandet var med mig, den längtar som fogeln på ljusan dag, efter den stund, då hon kan slippa ut och få tjänst i någon bondgård. Tjänsten i bondgården är då ett himmelrike mot lifvet i det fattiga hemmet. Man har där — i bondgården nämligen — fullt upp af mat och kläder och behöfver icke ha någon annan omsorg än den om sitt arbete, och då dagen är till ända, äro också bekymren slut.

Helt annat var förhållandet i mitt hem. Jag hade fått gå i det strängaste arbete, från morgon till kväll dag ut och dag in alt ifrån det jag blef så stor, att jag kunde göra någonting, och hvad värre var, jag hade ofta

saknat det, som är det nödvändigaste, för att man skall orka arbeta, nämligen — bröd. Så länge mor var frisk och stark, gick ändock icke någon särdeles stor nöd på oss, för hon var en sådan kvinna, som kunde förrätta arbete fullt ut lika väl som en karl. Men alt efter som mor blef sämre, blef äfven nöden större, ty af far var det ingenting att vänta.

Far hade nämligen aldrig varit någon riktig karl, det sade mor, det sade alla människor, och det visste jag nog också själf. Visst var han lärd till skomakare och lär väl också „förr i världen“ ha betjänat en och annan i det afseendet, men numera dugde han icke till det. Han hörde nämligen till de där gammaldags skomakarne, som visserligen efter lång tid och mycket arbete kunna få ihop någonting, men som aldrig få det passande eller „nätt.“ Förr så gick det ändock an. Då voro människorna icke så nogräknade, men nu var det en helt annan tid. Nu skulle det vara både „blankt på tånan“, „snörhålsringar“ och alla möjliga „grannlåter“ på skoplaggen, om de skulle kunna begagnas, och att göra sådana saker, det gick far icke i land med, och därmed var det också slut med skomakeriförtjänsten. Det enda han numera kunde göra i den vägen, var att lappa gammalt, och därför hade folket börjat kalla honom „lappskomakaren.“

Men far dugde häller icke till annat arbete. Först så började han nu redan bli gammal och krasslig, så att han skulle haft svårt att orka med någonting, och sedan tror jag, att han aldrig i sitt lif gjort ett ordentligt karldagsvärke i tyngre arbete. Mor hade nämligen, alt sedan de blifvit ett par, födt och klädt honom, och han, han

hade skam till sägandes, för det mesta „legat på rygg“ och låtit henne styra och ställa, hur hon bäst ville.

Visst minnes jag, att han någongång, sålänge jag var mindre, försökte sig på utarbete sommartiden hos bönderne i byn. Vanligtvis kom han då alltid hem midt på dagen och påstod, att han var sjuk. Men sjuk var han icke, utan rätta orsaken var, att han blifvit bortkörd från arbetet. Husbönderne tykte nämligen, att han gjorde större skada än nytta åt dem. Inte kunde han arbeta själf så, att de skulle kunnat betala honom full dagspenning, hvilket han dock alltid fordrade, och sedan så försummade han ännu det öfriga arbetsfolket genom sitt myckna prat.

Men utom att far var en dålig arbetare så hade han ännu därtill en annan dålig egenskap, och den bestod däruti, att han gärna, altför gärna, ville taga sig „en tår på tand“, som man säger.

Så länge mor var frisk och rask, så hade han nog fått låta bli med det, ty hon var den tiden en sådan kvinna, som hade respekt med sig och kunde rå öfver honom hur som helst. Hon hade nog sett till, att det lilla far kunde förtjäna blef användt till nytta, och likaså hållit ögonen på, att han icke fick dra någonting af husgerådssakerna bort från hemmet, för att sedan skaffa sig bränvin därför ute i byn. — „Efter du ingenting kan förtjäna, så får du heller ingenting förstöra,“ — brukade hon alltid säga åt honom, och han måste rätta sig därefter Men sedan, då mor blef sängliggande, så var det naturligtvis slut med hennes regemente, och far fick frihet att lefva hur han ville. Också gick hvarenda fyrk han hädanefter kunde förtjäna åt till bränvin, och sedan

kunde det hända, att han i fyllan var vild och oregerlig, hvilket han aldrig förut vågat vara. Det skulle nämligen nu alt sjungas ut åt mor, hvad han gått och burit på i så många år.

De första dagarna, då mor blef riktigt sängliggande, var han nästan som ifrån sig. Han visste sig ingen råd, utan gick från det ena stället till det andra och jämrade sig: „nu få vi svälta ihjäl, nu få vi svälta ihjäl!“ . . . Han försökte taga ihop med flera arbeten, men höll icke ut med något längre än en timme ungefär, och engång så talade han till och med om, att vi nog nu borde få från fattigkassan, eftersom mor var så dålig. Men snart nog, då han såg att vi icke behöfde svälta ihjäl, oaktadt mor ingenting kunde uträtta, lugnade han sig samt återföll i sitt gamla lätjefulla lif.

Det kan visst låta illa att på det sättet tala om sin egen far, men Gud skall veta, att jag nog tusen gånger hållre sade godt om honom än ondt, om jag blott kunde, utan att vika från sanningen . . . Nej, far var sådan och icke bättre! . . . Men kanske var det icke så mycket hans fel, att han ingenting kunde uträtta, utan mer hans föräldrars. Far hade nämligen — det hörde jag sedermera — i sina unga dar fått föra ett mycket lätjefullt lif, fått göra snart sagdt hvad han ville. Föräldrarna hade nämligen varit litet förmögna, och därför tyckte de väl, att sonen icke skulle behöfva arbeta och anstränga sig. . . . Men den, som icke i barndomen får lära sig hvad arbete vill säga, den kan icke håller försörja sig på gamla dagar — så var åtminstone förhållandet med far.

På mig hvilade således hädanefter alt där hemma, sedan mor blef sängliggande. Det blef jag, som skulle se till, att brödbiten fans i huset — att vi hade någonting att lefva af. Jag var nu blott femton år gammal, men arbeta fick jag fullt lika mycket som en fullvuxen. Om sommaren måste jag gå dag ut och dag in för dagspenning åt husbönderne i trakten, och om vintern gälde det åter att få något inarbete, hvarmed jag kunde förtjäna uppehållet för oss tre Och sedan hade jag ännu hushållsarbetet där i hemmet att dragas med. När jag om kvällarne kom hem den långa vägen från byn, var det icke att tänka på att slippa i sängen, fast jag ofta nog var så trött, att det svartnade för ögonen. Nej, då skulle maten lagas i ordning, kon mjölkas och skötas och mycket annat göras därtill, så att det ofta drog ut ända till midnatt, innan jag slapp till hvila. Men det oaktadt måste jag följande morgon vara så tidigt uppe, att alla hemgöromål blefvo undanstökade, innan tiden att gå till arbetet inträffade. Och arbetstiden börjar ingalunda sent om sommaren, så att nog måste man alt vara på föttren „litet före hanen göl.“

Det värsta af alt var dock, att arbete icke alltid stod till buds, huru gärna man än skulle arbetat. Sommartiden var det nog godt om sådant, ty då behöfde alla „hjälpfolk“ både i höbergnings- skörde- och potatisupptagningsstiden, men värre var det om vintern. Då kunde jag icke som kvinna gå på utarbete, och med inarbetet var det också både si och så. Först och främst var jag ännu så ung, att jag icke hunnit lära mig alla slags kvinfolks-arbeten, och därtill stodo sådana häller

icke att fås, om man också skulle kunnat förrätta dem. Det fans så många, som försörjde sig på det sättet, att arbetet icke hann till åt alla. De som voro mest kunniga, kunde få — litet; alla öfriga fingo vara utan Åh, jag minnes nog hur jag många gånger om vintrarne sprang från det ena stället till det andra och tigde värdinnorna om litet arbete; och när jag så hade besökt en tio gårdar och i alla fått samma svar: „nej, vi ha ej något arbete att ge bort nu“ — så nog var det med allt annat än glada känslor man om kvällen gick hem.

Sommarförtjänsten var icke heller så stor, att däraf kunde bli någonting öfver till vintern. För det första var dagspenningen mera liten, och för det andra hade jag en hel hop arbete att göra, för hvilket jag icke fick någon betalning als, åtminstone icke i pengar. Det var först dagsvärkena för „jorden,“ de voro sju, och skulle alla göras i höbärgningstiden. Sedan kommo dagarna för kons sommarbete, och så därtill det arbete jag måste förrätta, för att få bärga hö i skogsbackarna till vinterfoder åt kon. Men kon kunde vi heller icke göra oss af med, den gaf oss en god del af vårt uppehälle.

Af „jorden“ skulle vi dock kunnat få litet, om den blifvit någorlunda väl skött. Den bestod af två små åker-täppor, hvilka lågo alldeles i närheten af stugan, samt en liten ängslapp ett stycke därifrån. Den var visst icke vår egen, jorden, utan tillhörde en bonde, och vi gjorde som jag redan sade, sju dagar om året för den, men som egen kunde vi ändå betrakta den, ty den var arrenderad på femtio år, och nu voro blott ungefär hälften af dessa gångna.

Men det var nu alldeles detsamma, om det var vår

egen eller andras jord, då där ingenting växte ändå. Visst försökte far litet arbeta på den sommartid, men . . . men det måste nu också varit både si och så med det arbetet. . . . Förr, sålänge mor var frisk, fingo vi åtminstone någon afkastning från våra täppor, ty hon bråkade och arbetade med dem . . . men det var mor det . . . Far och jag förstodo oss icke på den saken.

Men om där nu också skulle växt litet, så hände det, att vi de flesta år ingenting hade att så ut, och att så är väl nödvändigt, om man någonting vill skörda. Visst satte vi alltid litet afsides om hösten och bestämde det till utsäde följande år, men nästan aldrig blef det dock använt därtill . . . Nej, när vintern kom på, och brödet tog slut i huset, då togs utsädet och — åts upp. Herre Gud, lefva måste vi ju! . . . Vi tänkte, kommer dag, så kommer råd. Men „dagen“ kom nog — säningsdagen, men intet „råd“, och sålunda blefvo täpporna osådda, och ogräset fick gro på tegarne.

Ja, fattigt, fattigt och knapt hade vi det, ja så fattigt, att vi mången gång, isynnerhet om vintrarne, icke hade tecken till sofvel i huset, utan fingo sitta och gnaga på bara torra brödbiten och dricka vatten på. Men det gick ändå, det ena året efter det andra undan för undan, fast det ofta nog såg mörkt ut . . . Mina syskon kunde heller icke hjälpa till med någonting. De hade det själfva fattigt och knapt och skulle gärna sett, om vi kunnat gifva dem litet. De hade alla egna hushåll samt alla också en hel hop med barn, som dagligen skreko efter bröd. Sällan kommo de också på besök till sitt gamla hem. De kunde icke tåla fars lif, sade de, och ej heller tykte de om mors ständiga klagovisor.

Ja mor, hon hade mycket förändrats under årens lopp. Icke nog därmed, att hon blifvit alt sämre till kroppen, ja till slut sådan, att jag måste mata henne likt ett barn, ty värken och förlamningen sträkte sig äfven till händerna, hon hade äfven blifvit vresig till lynnet.

Hon kunde ligga och jämlra sig dagarna i ända öfver vår fattigdom. Koin någon på besök till oss, om hvilken hon visste, att han hade det litet bättre än vi, så hade hennes klagolåt ingen ända . . . „Ni ä' rika, ni, och kunna äta och dricka hvad som hälst, men vi ä' så fattiga, så fattiga, ja herre Gud, så fattiga, så fattiga! . . . Ack om man ändå sluppe härifrån, så man inte behöfdesse det här eländet! . . .“ På det sättet höll hon på jämt och ständigt, oakadt ingen nöd i det afseendet gick på henne. Slutligen gjorde hon det så, att ingen människa mer ville komma dit. Det var med dem, som med mina syskon. De kunde icke fåla hennes ständiga jämmer.

Men alt som tiden led, så blef hon sämre och sämre, och en dag så somnade hon bort från altsammans, både från fattigdom och annat med.

Jag minnes ännu så tydligt den dagen. Det var just i skördetiden, och jag var ute på arbete i skördeåkern åt en husbonde, då far kom dit springande med andan i halsen och ropade: „mor dör, mor dör!“

Jag kastade genast skäran på åkerrenen och ilade därifrån. Då jag kom hem, låg mor just i själtåget. Ögonen voro dunkla och dimhöljda, och bröstet häfde sig upp och ned med förvånansvärd fart. Det sorlade i strupen för hvarje andedrag, och de toma händerna rörde sig oroligt på täcket.

Jag frågade, om hon ännu kände igen mig, men

hon kunde icke på något sätt gifva tillkänna, om hon gjorde det eller icke. . . . Till slut sträkte hon ut sig i sängen, drog några gånger djupt efter andan, och så var det slut . . . Jag hade ingen moder mer

Ehuru mors död icke kom oväntad, gjorde den dock på mig ett sådant intryck, att jag icke med ord kan uttala det. Det kändes alldeles, då jag stod med hennes kalla hand i min, som om en dödskyla äfven skulle kommit öfver mig — som om äfven jag stått på grafvens rand. Det föll så tungt, så tungt på hjärtat, och jag kunde på en god stund ej få ett ord öfver mina läppar — ej håller kunde jag gråta Slutligen kom dock gråten Stackars mor! Hon hade nog fått lida i sina dar, men hon hade alltid varit så god mot oss barn och velat oss så väl . . . Men bäst var det ändå, att hon slapp

Far hade hela tiden, mors dödskamp räkte, stått framför sängen med händerna i kors och stirrat på henne. När hon var död, släppte han sig handlöst ned på bänken och brast i — gråt, allt under det han jämrade sig: „mor, mor, dö int, dö int!“ . . . I den stunden förlät jag honom allt, hvad han gjort mor under dessa år. Jag såg, att hans sorg var uppriktig.

Jag hade många gånger sagt åt far: „så snart mor dör, flyttar jag genast härifrån och tar tjänst i någon bondgård.“ Men nu, då det bar sig till, så kunde jag dock icke göra det, utan fick allt fortfarande helt vackert stanna hemma.

Det började också gå litet bättre för oss nu efter mors död. För det första voro vi numera endast två munnar som behöfde mättas, och för det andra började jag få större dagspenning, ty jag var nu fullstor och kunde förrätta huru tungt arbete som hälst. Dessutom hade jag ofta genom mors sjukdom gått miste om arbetsförtjänst; ty hon var många dagar så dålig, att jag icke kunde lämna henne allena, utan måste sitta hemma. Ofta hände detta midt i sommaren, och mången mark gick därigenom förlorad för oss.

Under alla dessa år hade jag föga umgåtts med den öfriga ungdomen i byn. Under min barndom hade mor och det stränga arbetet hållit mig aflägsnad från de andra barnens lekar, och nu, sedan jag blifvit äldre, var det — ja, det var precis detsamma, som äfven nu höll mig borta från ungdomens nöjen. Dessutom låg vår stuga, som jag redan sade, så långt aflägsen, att det skulle fordrats en ovanlig lust för nöjen, för att efter ett tungt dagsarbete traska af om kvällen ned till byn. Och lust för nöjen var just någonting, som jag icke ägde. Jag hade blifvit så van från liten att sitta hemma, att jag sedermera icke kände mig rätt väl till mods annorstädes än just hemma Dessutom blir man också bortglömd, och ingen frågar efter en, om man icke alltid är bland de unga. Så var förhållandet åtminstone med mig.

Men engång — jag gick då i mitt tjugondeförsta år — skulle jag dock till en dans, ja, jag var riktigt bjuden, hvilket aldrig händt förut. Den skulle hållas hos

„brofogdens“, och det var en s. k. „sponadans.“ Värddinnorna bruka nämligen ofta dela ut lin bland bygdens ungdom, såväl den manliga som kvinnliga. Gossarna kunna naturligtvis icke spinna själfva, men de hafva sina „kärestor“ att göra det i stället. Den som icke har någon käresta, får helt enkelt lega någon annan person. Sedan blifva alla som fått spånad af värdinnan bjudna på „dans och traktering“ . . . En sådan dans var det nu hos brofogdens.

Jag hade, som sagdt, äfven blifvit bjuden eller fått spånad, och ehuru jag hade alt färdigt, när dansaftonen kom, satt jag dock länge och funderade, om jag skulle gå eller icke. Jag kände mig så orolig till mods och hade en förnimmelse af att jag skulle få alt annat än roligt. Få bekanta hade jag bland gossarne, och tanken uppå att jag skulle få sitta där i en knut ensam och öfvergifven, när de andra dansade, plågade mig redan på förhand. Slutligen, sedan jag funderat både länge och väl, beslöt jag mig dock för att gå . . . Jag behöfver ju icke dröja där öfver dansen, tänkte jag, utan kan gå bort genast, då jag lämnat spånaden ifrån mig.

Jag klädde därför på mig min bästa klädning. Den var sanningen att säga just icke öfverdrifvet snygg, ty det var mors gamla, som jag vändt och ändrat, så att den någorlunda passade åt mig . . . Det hade aldrig varit för mig att tänka på någonting nytt, ty därtill räckte förtjänsten icke. Nej, mors begagnade och gammalmodiga klädningar hade jag fått slita ut den ena efter den andra — någonting bättre gafs icke Det var också de dåliga kläderna, som gjort mycket till, att jag icke velat vara bland de andra unga

Far var icke hemma, då jag gick, och jag läste därför dörren i lås samt satte nyckeln under trappflisan — dess vanliga förvaringsställe.

På vägen öfverfölls jag ännu flera gånger af samma plågsamma tankar, som jag haft där i hemmet, ja, engång var jag nära att vända om tillbaka, ehuru jag dock besinnade mig samt fortsatte färden, fast alt annat än glad till mods

Jag måste ännu skratta, då jag tänker på hur all min ängslan och all min rädsla voro öfverflödiga. Jag har nämligen aldrig i mitt lif haft så roligt som den kvällen hos brofogdens . . . Knappt hade jag fått spånaden ifrån mig och litet hunnit se mig omkring bland den talrikt församlade ungdomen förrän jag blef uppjuden till dans, och sedan fick jag hålla på hela tiden. Isynnerhet var där en, som ständigt ville dansa med mig, och med hvilken jag också kom att dansa de flesta danserna. Det var en ung dräng från ett ställe där i närheten, som hette Ollas, och han hade icke varit i vår by längre tid än från föregående höst. Han hette Johan samt kallades allmänt för „vackre Johan“ — och vacker var han ock. Lång och stor med ljust, knollrigt hår och blå ögon . . . och så var han ännu därtill så treflig samt dansade, så att det var en fröjd åt det . . . Aldrig kände man sig säker med någon annan som med honom, ja, det var nästan som om man haft vingar, då han höll en om lifvet.

Jag hade visst sett honom några gånger förut, men det hade skett så hastigt, att jag icke hunnit rätt betrakta

honom ens Men nu i afton — ja, det var besynnerligt! — jag kunde till slut icke taga mina ögon ifrån honom . . . Och han! . . . Åh, det var alt så galet den kvällen! — han satt jämt och stirrade på mig och genast, då han såg, att jag var ledig, kom han till mig, — och så voro vi snart åter i vimlet bland de öfriga på golfvet.

De andra flickorna voro als icke glada öfver, att jag dansade så mycket med Johan. Jag hörde flera gånger, hur de pratade sinsemellan om „att jag nu säkert skulle dansa ihjäl mig, då jag engång sluppit ut,“ och engång sade en helt högt, nästan så att alla hörde det, att „mors gamla klädning säkert aldrig varit med på en sådan tillställning som denna.“

Men besynnerligt nog kunde jag als icke bli ond hvarken på henne eller de andra. Nej, alt föreföll mig så ljust, så gladt, och jag tyckte, att jag i den stunden skulle kunnat bedja min värsta ovän om tillgift, ifall jag haft någon sådan. Det kändes alldeles som hade jag hittills suttit innesluten i ett mörkt rum utan luft och ljus och nu plötsligt sluppit ut i friheten bland andra människor. Alt arbete, alla obehagligheter, ja, alt hvad jag förut utstått, föreföllo nu som en dröm, hvilken jag haft för mycket längesedan — och det, som hädanefter skulle komma, ja det skulle äfven bli ljust och gladt — ett lif fullt af glädje.

Mor brukade alltid säga, att vi fattigt folk kommit till världen blott för att plågas, och jag hade också trott, att det var så. Hela mitt föregående lif hade ju varit ett tydligt bevis därför . . . Men i denna stund tänkte jag icke så. Nej, nu förstod jag, att den fattige äfven kan ha glädje af lifvet, mycken glädje, om han blott för-

står att glädja sig Men stackars mor måste aldrig ha känt det, som jag kände

Senare på natten eller rättare följande morgon, då dansen var slut, och alla började troppa af, kom Johan till mig och frågade, om vi icke kunde följas åt; vi ha ändock båda att gå åt samma håll, sade han.

Jag svarade, att det kunde vi nog göra, och så följdes vi äfven åt.

Först voro vi en hel hop i ett följe, och det var ett pratande och skrattande, som säkert hördes vida omkring. Men småningom så skildes den ena efter den andra, och till slut voro Johan och jag ensamma.

Vi gingo först helt tysta vid hvarandras sida. Jag kände mig litet underlig till mods öfver att så där hastigt bli lämnad på tu man hand med Johan, och . . . jag började smått fundera öfver, att det kanske icke var så rätt gjordt af mig att låta honom göra mig sällskap. Men dessa tankar försvunno dock snart, och de förra glada känslorna kommo åter tillbaka.

Ack, aldrig hade naturen förefallit mig så skön som nu, där vi gingo i det doftande, daggiga gräset. Alt låg så stilla och fridfullt i den ljusa, klara morgonstunden, och det föreföll mig som om hvarje blad, hvarje blomma nickat så gladt och menat: jo, jo roligt är det. . . . Det var redan full ljus dag, och man kunde genom röken från skorstenspiporna se, att de här och där voro uppstigna och kanske i fullt arbete.

„Nå, har du haft roligt i natt?“ — frågade Johan slutligen och såg på mig.

„Ja visst“, — svarade jag . . . „Jag har aldrig haft så roligt i min tid . . . Och du då?“

„Alldeles detsamma“, -- svarade han. „Jag har håller aldrig varit med på en trefligare dans än denna“ — och därvid såg han på mig med så underliga blickar, att alt blodet steg mig åt ansiktet.

Vi blefvo åter helt tysta . . . Det var besynnerligt, men det ville icke gå för sig att prata nu . . . Jag skulle så gärna velat säga någonting, men jag hittade icke på något, och detsamma, visste jag, var äfven förhållandet med Johan. Jag vågade håller icke se på honom, ty jag kände, att han hade sina ögon fästade på mig, och jag skulle rodnat alldeles förfärligt, om våra blickar mötts. . . . Och så kommo vi att gå helt tysta ända till målet — till mitt hem.

„Farväl, och tack för att du följde mig ända hit,“ — sade jag och räckte Johan den ena handen, under det jag med den andra redan höll i dörrklinkan.

„Farväl,“ — svarade han . . . och så ville han icke släppa lös handen, som jag gifvit honom. Han tänkte ännu säga någonting, det såg jag på honom, men han hade så svårt att komma fram därmed . . . Slutligen kom det dock. Det var en fråga, om han skulle få komma och hälsa på oss någongång; han hade så ledsamt där hemma, sade han.

Jag svarade, att det stod honom fritt att komma, när han ville, för nog hade det förr varit främmande hos oss . . . och så skildes vi åt . . . Men jag hade alt en känsla af, att Johan velat säga någonting helt annat, då vi stodo och höllo hvarandra i händerna . . . men det kom icke . . . Och kanske var det också bäst.

Det dröjde länge, innan jag somnade den gången. För det första var det redan ljus dag, och det kändes

så underligt att gå till sängs den tiden, och för det andra så ljöd musiken ständigt i mina öron, hur jag än svängde och vände mig. Hela stugan, tyckte jag, dansade rundtom, och flera gånger måste jag sätta mig upp i sängen för att riktigt bli öfvertygad om, att det gamla rucklet stod stilla.

Slutligen somnade jag dock och drömde — drömde att jag befann mig på ett mycket högt bärg, och där voro spelman och folk, och det dansades där, oakadt bärget var så spetsigt och skrofligt . . . Johan var äfven på bärget, och med honom dansade jag alt jämt, och han pratade en hel hop . . . och det var så roligt Men så tyckte jag, att bärget började sjunka under mina fötter. Alt djupare och djupare bar det af . . . Jag ropade: Johan, Johan! Men han stod däruppe bland de andra och — skrattade blott åt mig — och de andra skrattade också och sporde om jag nu tänkte dansa ihjäl mig, då jag engång sluppit ut . . . Men jag sjönk alt djupare ned genom bärget — ända tills jag slutligen kände stadigt under fötterna, och så förvandlades alt till ett stort, ljust rum, nej, en kyrka, och där stod Johan och sade, att vi nu skulle viga . . . Men i det samma vaknade jag

Jag minnes ännu så tydligt den första gången Johan kom på besök till oss. Det var söndagen efter dansen. Jag var ensam hemma, ty far hade redan på morgonen gått till en smed, som bodde i närheten, och skulle icke återvända därifrån, hade han sagt, förrän senare på kvällen.

Det var mera på eftermiddagen, då Johan kom, och jag var för tillfället ute på gården och samlade ihop kläder, som jag hade ute till torkning, och som blåsten fört omkring.

Jag igenkände honom redan på långt håll, och ju närmare han nalkades, desto rödare kände jag, att jag blef i synen, så att till slut måste jag draga duken ned, för att han icke skulle kunna se mitt ansikte. Äfven han tyktes först, då han fick syn på mig, bli litet förlägen, men det gick snart öfver för honom, och han hälsade gladt.

„Får jag icke hjälpa med att samla ihop kläderna?“ — sade han, sedan vi hälsat på hvarandra.

„Nej, därtill duger du icke,“ — svarade jag. — „Det är kvinfolks göra det här.“

„Ja men, . . . låt mig försöka!“ — och så började han springa omkring på gården efter kläderna, som blåsten förde hit och dit, och som jag hade svårt att få ihopsamlade.

„Ser du, jag kunde ändå!“ — sade han, sedan alla kläderna voro samlade i korgen „Och hvad ger du för besväret?“

„Tack, och ingenting vidare“, — svarade jag.

Så bad jag honom komma in i stugan, men sade tillika att far icke var hemma, ifall han hade något ärende till honom.

„Nej, till honom har jag intet ärende, men men till dig.“ —

„Till mig!“

„Ja, just till dig,“ — och med detsamma slog han armen om mitt lif och berättade i ett andedrag, att han

altsedan dansaftonen gått och långtat så mycket efter mig . . . att han tykte så mycket om mig . . . och så frågade han, om icke vi två kunde bli ett par. . . .

Det kom så hastigt, så oväntadt, nej icke så oväntadt . . . men jag kände mig så underlig till mods, att jag icke kunde rycka mig lös från hans omfamning, utan stod där och lät honom handskas med mig, hur han ville . . . och så svarade jag . . . ja, det vet jag icke så noga, hvad jag svarade, men Johan påstod sedan, att det var „ja“, och att jag ännu tillagt, det jag också tykte „så mycket“ om honom . . .

Åh, så den gamla, murkna stugan nu föreföll ljus och glad för mig, då vi inträdde. Det låg liksom ett solsken utbreddt öfver allt därinne, och jag tyckte, att taket höjde sig allt högre, att stugan blef allt större och större ju längre jag betraktade den . . . Jag frågade halft på skämt af Johan, hvaraf detta härledde sig, och han svarade leende, att det troligtvis kom sig däraf, att eftermiddagssolen baddade in genom fönstret — „den gör allting liksom större“, sade han. — Men Johan hade orätt. Nog var det någonting helt annat, som gjorde allt så ljusst och gladt omkring mig — det tror jag åtminstone.

Hela den eftermiddagen satt Johan hos oss, och då kvällen kom, hade han svårt att gå därifrån, det såg jag på honom . . . Vi hade också så mycket att tala om, mycket att berätta för hvarandra, att tiden icke ville hinna till. . . . Jag kokade kaffe och bjöd åt Johan, och när vi sedan sutto en på vardera sidan af bordet och drucko, så klingade vi med kopparna tillsammans, och Johan sade då skrattande, att vi nu drucko vår trolofningsskål,

liksom förnämt folk brukar, ehuru de ha vin och vi blott kaffe.

Men lyckliga kände vi oss båda två! — Vi försökte äfven tala litet om vår framtid, om huru vi skulle ställa det, då vi blefve gifta, huru vi då skulle lefva och ha det. Men det ville icke rätt gå, då vi tänkte på det, som förestod oss. Vi kommo oupphörligt tillbaka till det närvarande, till just den stunden. Vi voro så upptagna af hvarandra, att våra tankar icke hade ro att draga längre bort, de skulle vara just där vi voro . . . Och Johan, han tyckte också slutligen, att vi als icke skulle tänka på framtiden ännu, det kunde vi nog sedan göra — och detsamma tyckte äfven jag.

Innan Johan gick, gaf han åt mig en ring. Han hade köpt den redan för flera år sedan, sade han, och nu skulle jag få den. Det skulle vara trolofningsringen.

Jag satte den på fingret. Kors, så den passade bra! „Alldeles som om den vore gjord åt mig“, påstod Johan skrattande. Men jag lät den icke sitta på fingret, utan tog bort den och lade den i kistan djupt, djupt under kläderna. Där skulle den få vara så länge.

Efter den dagen kom Johan ofta till oss, och där- emellan träffades vi också än här, än där. Jag började äfven gå litet mer med på danser och andra nöjen, och därigenom så hände det, att folket småningom kom underfund med, att Johan och jag voro trolofvade. Far visste ingenting om saken till en början, men slutligen så berättade jag åt honom hur det var, ty han hade annars kunnat börja misstänka alt möjligt, då Johan jämt gick hos oss. Han svarade, att han ingenting hade där-

emot, att vi nog kunde gifta oss bäst vi ville, blott vi icke lämnade honom på vägen.

Johan och jag hade värkligen öfverenskommit, att vi skulle gifta oss till hösten, och då skulle vi bosätta oss i vår stuga tils vidare, och Johan skulle öfvertaga altsammans. Far var äfven med om saken, ty han visste, att han icke skulle få det sämre därigenom, och sålunda fans ingenting som stod i vägen för oss att „bygga bo“, som man säger . . . Men ack, alla dessa funderingar gingo om intet, och det genom en mycket sorglig händelse.

Far hade på senare tider mycket vistats hos en smed, som bodde ett stycke från oss, men så, att en å flöt emellan. Smeden var enkling liksom far och bodde helt allena för sig själf samt var för öfrigt icke just någon bra människa. Folket ville till och med påstå, att han hade ett mord på sitt samvete, men om det var sant, vet jag icke. Att han och far ville vara tillsammans berodde därpå, att de båda två tykte om flaskan.

Men öfver ån, som låg emellan oss, fans ingen bro, åtminstone icke på det stället, utan endast en liten ekstock, med hvilken man stakade sig fram. Den brukade far alltid begagna, och det hade också gått bra för honom hittils. Men då han engång skulle hem — — det var sent på natten och ganska mörkt — förolyckades han på något sätt vid „stakningen“, ty följande morgon fann man hans döda kropp fluten i land ett stycke från färjstället. Ekstocken hittades med botten uppåt ett stycke därifrån.

Det är visst sant, att han icke hade varit någon god fader mot oss barn, och att mångt och mycket skulle varit annorlunda, om han varit det; men han var dock min far, och nu, då han låg där våt och kall, sedan de hämtat honom hem, kände jag det mer än någonsin — kände att jag förlorat någonting som, trots allt, stått mig mycket nära.

Nu, när far var borta, så skulle man tycka, att Johan och jag bort få det ännu bättre, emedan vi blefvo ensamma om stugan, men så var ingalunda förhållandet, utan fars död kom tvärtom mycket olägligt för oss. Jag var nämligen icke enda barnet, utan hade som sagt, tre syskon, och nu skulle naturligtvis allt delas och — ärfvas.

Kors, ett sådant elände och väsende det blef! . . . Vi syskon skulle nog kommit bra öfverens, om vi fått råda och ställa, hur vi ville, men det fingo vi ingalunda. Mina systrar hade nämligen ingenting att säga nu, utan det var deras männer, och de voro uppriktigt sagdt, sådana, som gärna skulle tagit sju för tu. Först skreks det, att allt skulle gå på auktion, allt från det minsta till det största, men sedan öfverenskoms det dock, att stugan icke skulle säljas, utan öfvertagas af en bland oss, och den skulle sedan „betala ut“ åt de öfriga. Detta beslöts hufvudsakligen därför, att arrendeåren på „jorden“ ännu icke voro ute. Den som behöll stugan, kunde således äfven öfvertaga „jorden.“

Men hvem skulle taga stugan? Alla ville nog hafva den, men ingen ville betala ut åt de öfriga. Den ena skrek, att den var för högt värderad, den andra åter att den var för lågt, och det var ett ljud och ett väsen därinne, som säkert hördes ända ned till byn. Ja, det gick

till sist så långt, att mina båda svågrar blefvo nästan dödsfiender för hela lifvet, och det bara för den gamla, murkna stugans skull.

Slutligen kommo vi dock till det beslut, att min bror skulle behålla stugan, samt att det öfriga skulle säljas på auktion, och så skedde äfven. Det som jag erhöll på min del, sedan auktionen var öfverstånden och alt deladt mellan oss syskon, utgjorde femtio mark. De andra fingo naturligtvis lika mycket.

Så stod jag då där med min femtio mark i näfven, utan tak öfver hufvudet och utan hem att gå till. Det var således alt, hvad jag vunnit under dessa år af slit och släp. Visst sade min broder, att jag icke skulle behöfva gå bort från hemmet, att jag nog kunde bo där liksom förut och göra hvad jag behagade — men detta ville jag icke. Min bror hade hustru och många barn, och jag skulle alltid känt mig mer eller mindre öfverlopps där, om jag icke rent af varit i vägen. Nej, bort skulle jag! Hemmet hade från den stunden upphört att vara hem för mig.

Att få tjänst i någon gård var också svårt den tiden på året. Alla hade redan fullt upp af tjänare; ingen behöfde mig. Jag måste således se mig om efter bostad någonstädes. Arbete kunde jag väl nog få sedan, liksom jag också förut fått det. Slutligen lyckades det för mig att få bo inne med en äldre kvinna nere i byn. Hon hade en liten stuga alldeles ensam för sig själf samt lifnärde sig med att väfva åt folk, ty hon var mycket kun-

nig i det arbetet. I hennes stuga skulle jag, som sagdt, få vistas tils allhålgon kom, då jag kunde taga mig tjänst någonstades.

Aldrig glömmmer jag den dag, då jag drog bort från hemmet för alltid. Det är med hemmet som med annat godt här i världen: man vet icke sätta värde därpå, förrän man mister det. Aldrig hade jag kunnat tro, att den gamla, murkna stugan skulle vara mig så kär som den var i den stunden. Alla öfriga saker jag handskats med i så många år, hade auktionsfolket fört bort; men stugan, gårdsplanen, gärdesgården, som jag så många tusen gånger klifvit öfver, äppelträdet, hvilket jag själf planterat som barn, blommorna under fönstret — alt detta var ännu där, och jag tykte de alla vinkade så vänligt åt mig, liksom om de velat säga: gå inte bort, gå inte bort! — Jag kunde icke återhålla tårarna. — Det kändes så tungt, så tungt Som barn hade jag många gånger önskat slippa ut att tjäna . . . nu skulle jag gifvit mycket, om jag fortfarande kunnat stanna hemma . . . hemma! . . . Åh, så det lät kärt det ordet! . . . Hem är alltid hem . . .!

Det var så stjärnklart och kallt den dagen, och som det frusit på den föregående natten samt fallit litet snö, så skaffade jag mig en kälke, och på den uppstaplade jag sedan mitt pick och pack samt begaf mig i väg. Det var den tyngsta färd jag någonsin gjort i mitt lif. Flera gånger under vägen måste jag sätta mig ned på kälken för att riktigt gråta ut, och ju längre jag kom bort från hemmet, desto tyngre kändes det. Slutligen kände jag mig så trött och öfvergifven, att jag icke mer orkade draga det tunga lasset — föret var ock så då-

ligt — utan måste sätta alla saker i en hölada, som händelsevis stod tom vid vägen, och därifrån afhämtade jag dem först följande dag.

Hos gumman fick jag det bra nog, ja, bättre än jag hoppats, men hemmet, det gamla, kära hemmet, där jag blifvit född och uppfostrad, glömmer jag dock aldrig.

Det var visst löjligt af Johan och mig att under sådana omständigheter, då han ingenting hade, och jag icke ägde mer än femtio mark, tänka på giftermål, men likväl så gjorde vi det. Det första och det sista, a och o, på våra samtal var huru vi skulle bete oss för att komma ihop. Våra sinnen hade redan blifvit så fästade vid vårt giftermål, då vi trodde oss få bo där i det gamla hemmet, att vi numera hade svårt att tänka, det vi ännu skulle nödgas vänta flera år . . . Vi funderade än si än så, men det var icke så lätt att komma till något beslut. Visst kunde Johan bli spannmålstorpare, och då skulle vi väl få bo inne hos någon människa, men detta tykte vi icke om. Vi visste båda altför väl, att spannmålstorparens lif är det sämsta af alt, är en ständig kamp med hungern, — och sedan att bo inne med andra i något litet ruckel! — nej, det ville vi ingendera.

En egen stuga var således det första vi måste hafva — sedan kunde det alltid bli någon råd med det öfriga, tykte vi. Då kunde ju Johan bli spannmålstorpare, om icke annat hjälpte. Vi skulle ändå haft det bra mycket bättre än mången annan sådan, just därigenom att vi hade ett eget hem, där vi kunde styra och ställa, hur vi bäst ville.

Men under alla dessa funderingar kom tjänarnes flyttningstid, allhålgon, och nu fingo vi igen ett nytt bekymmer. Skulle vi taga oss „fast“ till följande år eller icke? — Jag för min del tyckte, att vi borde göra det, dels därför, att vi ändå icke kunde gifta oss förrän sorgetiden efter far var ute, dels därför att vi måhända under årets lopp kunde få oss någon passande stuga för billigt pris. — Johan var till en början emot saken, men slutligen gaf han dock med sig, och det beslöts, att jag skulle taga tjänst, men han ville icke. Han hade i så många år tjänat andra människor, att det nu kunde vara slut, sade han. Dessutom skulle han kunna förtjäna mera på egen hand, tyckte han, samt ännu därtill hinna arbeta litet för vårt gemensamma bo i framtiden. — Och därvid förblef det.

Det blef ett mycket långt år för Johan och mig. Jag fick nämligen tjänst i en sådan gård, där friheten för oss tjänare var så ringa som möjligt, ja, snart sagdt ingen. Det var en s. k. „läsargård“, gammaldags både utan och innan, och husbondefolkets största och högsta nöje var att få höra „ordet“ så mycket som möjligt. Också höll husbonden bön med psalmsång hvarje afton, och då måste alla vara närvarande, alla utan undantag, om de än dansade i gården bredvid.

Så snart vi på morgonen om söndagarna kommit i rörelse, sjöngs en psalm, och husbonden läste några böner, hvarefter vi gingo till ladugården eller skötte de öfriga hushållsgöromålen. Sedan lästes dagens predikan

ur någon postilla, och då detta var gjordt, sjöngs åter en psalm samt hölls bön, och så kom middagen. Sedan middagsgöromålen voro undanstökade, sutto vi alla några timmar församlade i den stora stugan; husbonden låg vanligtvis på bänken bakom bordet. Emellanåt hände det, att han talade med drängarna om den följande, någongång äfven om den förflutna veckans arbeten. Men detta skedde högst sällan, utan sutto vi vanligtvis helt tysta och stirrade hvarandra i ansiktet, tils kvällsgöromålen inträffade. På det sättet gick det till hvarje söndag året om.

Att springa till byn om hälgdagarna eller om kvälarna var strängt förbjudet, det tåldes icke där i huset. Hade man ett nödvändigt ärende, måste man naturligtvis få gå, men äfven då bestämde husbonden alltid ett visst klockslag, på hvilket man skulle vara hemma, och vanligtvis var „loftiden“ så knapp, att man „satt som på nålar“, rädd att försumma sig och så utan vidare blifva jagad ur tjänsten . . . Danser eller andra tillställningar fingo vi så sällan som möjligt besöka, ja knapt nog als. — „Människan är icke skapad för nöjen, utan för arbete“, sade husbonden, då det blef fråga om att „gå och roa sig.“ Ej håller tillätos vi om sommaren att ligga ute i loft eller bodar som brukligt är öfveralt på landet. — „Det bedrifts så mycken osedlighet och så mycket annat ofog under det där utelliggandet“, — påstod husbonden, och däruti hade han väl icke så orätt Inne i den kvafva, heta stugan måste vi således ligga, och mellan denna och husbondefolkets sofkammare stod dörren alltid på halfglänt. Själfröglade husbonden alltid fast far-

studörren om kvällen samt såg noga efter, att alla voro i sina bäddar, innan han gick till hvila.

Först, då jag kom till gården, föreföll det där läsandet och sjungandet mig rätt vackert. Det hvilade vid dylika tillfällen en sådan andakt, frid och stillhet öfver alla — från husbonden, där han satt bakom bordet och läste med hög röst, ända till oss tjänare som andäktigt och med hopknäpta händer lyssnade på. Det föreföll mig, som om vi därinne i stugan varit långt, långt skilda från den öfriga världen, från dess äflan och strider, ja det tyktes mig nästan som „heligt“ hela stället . . . Men dessa känslor försvunno hastigt nog. Det ständiga läsandet gjorde, att man snart blef likgiltig för det. Man satt där, emedan man måste sitta. Det var som ett annat arbete, som man var befald att utföra. Ja, till slut fick jag sådan motvilja för hela „läsandet“, att jag kunde sitta där under hela den långa predikan, utan att höra eller uppfatta ett enda ord. Detsamma var äfven fallet med mina kamrater. De kunde icke tänka sig någonting värre, sade de, än dessa evighetslånga söndagar, då de voro tvungna att sitta som fång i sin cell.

Men var husbondefolket strängt och för mycket fordrande i detta hänseende, voro de däremot mycket goda i många andra afseenden. Aldrig behöfde man där bli öfveransträngd, aldrig gå ut i regn och slask; ej heller behöfde man frukta för att bli öfveröst med overt, då det icke gick som det skulle. Tjänaren betraktades där som barn i huset, och hvad husbondefolket unnade sig, det unnade de också oss. Alt gick så tyst och vänligt både befallning och tillrättavisning, att det värkligen var en fröjd att få göra dem till viljes. Och

blef man sjuk, så kunde man vara säker på, att en bättre omvårdnad än den värdinnan egnade en, icke kunde annorstädes erhållas.

Till kyrkan fingo vi gå så ofta vi ville, det nekade man oss icke. Detta var isynnerhet bra för mig, ty då fick jag alltid träffa Johan och vara i hans sällskap. Vi öfverenskommo nämligen på förhand, att den eller den söndagen skulle vi gå till kyrkan, och så träffades vi om söndagsmorgonen på något visst ställe, för att sedan följas åt hela den långa vägen både fram och åter.

Nångång kunde det hända, att vi als icke gingo till kyrkan, utan sutto inne hos någon af mina systrar och pratade bort hela söndagsförmiddagen. Det var visst illa gjordt af mig att så där missbruka husbondens förtroende, men — vi voro ju så unga och tyckte det var så roligt att få vara tillsammans.

Det hade gått bra för Johan på senare tider. Han hade erhållit arbete på ett tegelbruk och erhöll där så stor dagspenning, att han redan kunnat förskaffa sig en sparpennning. Den var visst liten, men om mina femtio mark, som alt fortfarande lågo orörda i kistan, lades därtill, så kunde vi alt våga oss ihop med en billigare stuga. Dessutom hade Johan — ty han var slöjdkunnig — på de tider, då han icke var upptagen vid tegelbruket, förfärdigat åtskilliga husgerådssaker till vårt framtida begagnande.

Det återstod för oss således ingenting annat, än att höra efter hvar vi kunde få köpa en stuga till billigt pris. Detta fick naturligtvis Johan ombestyra, och hur han sökte och hörde hit och dit, så lyckades det slutligen för honom att finna en passande stuga. Billig var

den just icke, ty den kostade hela tvåhundra mark, men den var också alldeles ny. Dessutom följde med den en ganska stor „jord“, ehuru ännu för det mesta ouppodlad — och att få litet „jord“, det hade också hört till våra högsta önsknigar.

Att stugan såldes berodde därpå, att den förre ägaren genom ett oförmodadt dödsfall fått ärfva ett hemman, hvilket han genast ville tillträda. „Jorden“ åter tillhörde en bonde, och den fingo vi, som sagdt, äfven öfvertaga med vilkor att vi uppfylde samma kontrakt som blifvit uppgjort med den förre ägaren till stugan. Kontraktet var häller icke så svårt. De första fem åren fingo vi hålla jorden alldeles afgiftsfritt, emedan den var ouppodlad, och sedermera behöfde vi endast göra tio dagsvärken sommartiden hvarje år. — Visst låg vår blifvande boning mycket afsides, ja, riktigt inne i en stor skog, men detta fäste vi nu oss icke så noga vid. Jag hade ju hela mitt lif, utom det sista året, bott så långt skild från andra människor, att jag blifvit helt van därvid. Detsamma var äfven fallet med Johan. Han var äfven född och uppfödd i en sådan där skogsstuga.

Så var då vår högsta önskan uppfylld: vi hade en egen stuga. Visst blefvo vi något skyldiga på den, ty våra penningar hade icke hunnit till hela summan, men vi hoppades, att genom flitigt arbete och sparsamhet snart nog kunna betala denna vår skuld. Vi voro ju båda unga, friska och starka och kunde hoppas allt af framtiden. . . . Och så visste vi äfven, att där sann kärlek bygger bo, där följer äfven lyckan med.

Då allhålgon kom, hade jag rätt svårt att skiljas från mitt husbondefolk, ehuru jag varit hos dem blott ett

år. Både husbonden och värdinnan skulle gärna önskat hålla mig fortfarande kvar, det märkte jag på dem, och skulle icke Johan funnits till för mig, så hade jag säkert nog villfarit deras önskan. Då husbonden råkade mig handen till afsked, sade han: „om du kommer i någon nöd — ty hvem vet hvad som kan hända — så klappa på vår dörr, och jag lofvar att du icke skall göra det förgäfves.“

Söndagen efter allhålgon „lystes“ det första gången för Johan och mig, men bröllopet skulle vi icke hålla förrän jultiden. Det fans nämligen ännu så mycket att styra och ställa i vårt blifvande hem, innan vi kunde flytta in. Att vi läto „lysa“ för oss så där långt förut skedde därför, att vi då kunde vara mera tillsammans, utan att bli utsatta för onda tungor. Dessutom är det nu också brukligt här i vår trakt, att lysningen försiggår en längre tid före bröllopet.

Jag hade genast, då jag skilde mig från tjänsten, flyttat in hos den gamla kvinnan, med hvilken jag förut bott tillsammans. Där skulle jag nu vistas, ända tils vi blefvo vigda. Johan åter bodde litet här och hvar, hur det passade i arbetet — mest dock hos sina föräldrar, hvilka ännu voro i lifvet . . . Han hade nu på höstsidan arbetat ganska mycket på „jorden“, som vi innehade, samt till och med utsått litet råg, så att vi skulle ha någonting att skörda följande år.

Det var en rolig tid för mig den tiden. Arbeta fick jag nog både bittida och sent, men — det var ett så

roligt arbete. Det var som om jag fäst ihop min egen lycka, där jag satt med nålen i hand och arbetade på de saker, som voro nödvändiga i vårt blifvande hem. Tiden flög, som om den haft vingar, så att aldrig visste man ordet af, förrän åter en vecka var till ända — åter en vecka närmare målet . . . Johan brukade ofta isynnerhet om kvällarne komma dit öfver till oss, och då satt han hela tiden bredvid mig och såg på, hur jag arbetade . . . Ack, då gick nålen eller skottspolen dubbelt flinkare, då var det, som om en osynlig makt gifvit mig dubbla krafter, och jag kände inom mig en sådan glädje, en sådan ifver . . . ja, det var en rolig tid den tiden

Om söndagarna brukade Johan och jag ofta företaga en vandring ut till vår stuga i skogen, och en söndag — det var just kort före jul — beslöto vi att hålla en liten „fest“ i den på tu man hand. Vi hade nu också nästan alt i ordning därinne. Alla husgerådssaker, som Johan gjort under året, voro redan ditflyttade, och de sågo rätt treffliga ut, nya och blanka som de voro . . . Där stod bordet, „matbordet“, som Johan kallade det. Det var så hvitt och fint och hade en stor draglåda under sig. Längs ena väggen stod sängen, och den var rödmålad samt kunde dras ut från sidan. Stor och bred var den äfven . . . Så fans där två stolar, en bänk och . . . ja, det var altsammans, men nätt var det bara, och jag kände mig så stolt öfver Johan, som kunnat laga alt detta.

Vi hade för „festens“ skull medtagit åtskilliga småsaker, såsom kaffepanna, kaffekoppar med mera dylikt ty „festen“ skulle egentligen bestå i kaffedrickning; bät-tre saker hade vi icke råd att bestå oss.

Det var nu bara att försöka få upp eld i spiseln — men den saken hade alt sina svårigheter. Vi blåste och pustade, så vi bägge två blefvo alldeles röda i synen, men det ville ändå icke börja brinna. Stugan hade stått så länge oeldad, att spiseln blifvit rå och fuktig; likaså var förhållandet med veden. Slutligen lyckades vi dock få elden att flamma upp, men nu kom åter all rök in.

„Här blir als icke bra att lefva“, — menade Johan — „om det börjar röka in. — „Det är det otrefligaste jag kan tänka mig.“

Detsamma tykte äfven jag, och vi blefvo båda två rätt missmodiga.

„Månne här har rökt in förut?“ — funderade Johan, och vi började titta omkring oss, på väggarna och i taket. — Nej, det var alt hvitt och fint.

Snart kommo vi dock underfund med att vi hade glömt att draga upp — spjället!

„Så är det att gå i giftastankar!“ — menade Johan skrattande, och så sköt han hela skulden på mig och menade, att „den som gör upp eld i spiseln, skall äfven draga upp spjället.“ — Men jag svarade åter, att det var hans skyldighet, eftersom han var så lång och rakte så väl, och så gnabbades vi och skrattade och hade roligt åt den saken nästan hela tiden — och roligt skulle vi ju ha, eftersom det var „fest.“

Det var redan ganska sent lidet på kvällen, då vi vandrade därifrån. Därute var det fullkomligt ljust. Den första snön hade fallit den dagen och låg nu där som ett hvitt täcke på marken och träden. Himlen var alldeles molnfri, och stjärnorna glindrade så vackert ned på oss från det höga, blå taket däruppe. Alt var så

lugnt och stilla därinne i den stora skogen bland de höga, gamla träden, att det nästan kändes som om man varit i kyrkan.

„Här är ändå bra vackert“, — sade jag vänd till Johan.

„Ja nog är här det — men litet dystert också“, — svarade han allvarsamt.

Men om någon kände sig lycklig den kvällen, så nog voro det Johan och jag, där vi hand i hand vandrade mot byn tillbaka

Annandag jul firades vårt bröllop eller rättare, så sammanvegos vi, ty bröllop kan man väl egentligen icke kalla det. Vi vegos nämligen i kyrkan.

Johan ville nog, att vi skulle få prästen hem till oss och sedan hålla „riktigt“ bröllop med spelnaan, dans och traktering. Men jag satte mig däremot. Jag tykte nämligen, att det skulle bli så dyrt för oss, som voro fattiga, att bekosta prästen dit den långa vägen, och sedan trakteringen och allt det öfriga, det skulle minsann icke behöfts litet pengar till det. Så skulle vi heller icke kunnat fira bröllopet i vår egen stuga, ty den låg ju så långt aflägsen, och hos andra! — nej hellre då intet.

Dessutom hade jag alltid tykt, att det skulle vara så vackert att bli vigd i kyrkan. Man säger ju, att kyrkan är „Guds hus“, och hvilket annat ställe än det kan vara mera passande för tvänne unga att lofva hvarandra trohet för hela lifvet. — Nej, i kyrkan skulle det ske — och så skedde det äfven.

Där utanför altarringen i den gamla stenkyrkan inför nästan hela församlingens ögon, efter slutad gudstjänst lofvade Johan och jag att älska hvarandra i lust och nöd, och vi lofvade det icke allenast med munnen som tyvärr så ofta sker, utan det gick af hjärtat, det kände vi med oss själfva. Vi kände, att vi — som prästen sade — hädanefter skulle vara „ett hjärta, en själ, en tanke“, att vi skulle vara man och hustru.

På aftonen voro vi hos en af mina systrar, och där drucko vi kaffe samt pratade och rådgjorde om, hvad vi nu skulle företaga oss under den närmaste tiden. Några andra gäster voro icke närvarande än Johans föräldrar samt mina syskon, och vårt „bröllop“ kom således att kosta oss nästan ingenting.

Den följande dagen flyttade vi in i vårt blifvande hem som gift folk.

Den närmaste tiden efter vårt giftermål eller rättare hela den därpå följande vintern hade vi det ganska svårt. De små matförnödenheter vi förskaffat oss, förrän vi blefvo gifta, togo snart slut, och sedan — hvad skulle vi sedan taga oss till. Arbete fans heller icke att tillgå för Johan nu vintertid, hur han än sökte och hörde efter sådant på alla håll och kanter. Det såg därför mörkt ut redan i början . . . Men vi fälde dock icke modet, utan knappade i stället in så mycket som möjligt på kosten. Att äta tre fulla mål om dagen, var det icke att tänka på. Nej, om vi fingo engång om dagen magen mätt, voro vi nöjda — men det fingo vi heller icke alltid. Det

hände nämligen flera gånger, att vi icke hade en matbit att sätta på bordet, och vid sådana tillfällen såg det verkligen ut som om vi två skulle lagat oss tillsammans för att — svälta. Visst slöjdade Johan litet om dagarna, men då ingen köpte hans arbeten, så var det ju alldeles detsamma som om han ingenting skulle gjort. Det var således endast med det lilla jag kunde förtjäna som vi måste lefva — och det var gunås ingenting att tala om, det jag förtjänade.

Men när nöden är störst, är äfven hjälpen närmast, säger ordspråket, och det besannades äfven på oss. Johan lyckades nämligen till slut erhålla vedhuggningsarbete, och det ännu till i samma skog där vi bodde, och därmed voro vi hjälpta. Det var visst ett mycket svårt arbete, vedhuggningsarbetet, och dagspenningen blef icke stor häller, men det var ändå något, ja, det var mycket för oss.

Från morgon till kväll stod Johan därefter med yxan i handen, och den ena stora granen efter den andra föll — och i fallet förde den mat och bättre dagar åt oss. Ofta var Johan så trött om kvällen, då han kom in efter slutadt dagsarbete, att han icke kunde somna ens, men det hjälpte icke — arbeta måste han. Var han blott en dag inne och hvilade sig, så att ingenting blef utträttadt, kändes det redan för oss så tungt som för en förmögnares, då han förlorat hälften af sina ägodelar.

Men de voro också få de dagar Johan icke var i skogen vid sitt arbete, och aldrig hörde jag honom häller klaga öfver trötthet, fast jag ofta nog såg, att han icke ville orka bära hufvudet uppe. Nej, tvärtom såg han alltid glad och förnöjd ut, då han om kvällen kom

in, och jag hade en flammande brasa och en varm måltid i beredskap åt honom.

„Nog är det ändå bra att vara gift och ha en hustru, som tager emot en, då man kommer hem från arbetet“, — brukade han ofta säga, och detta glädde mig så, att jag gjorde allt, för att han skulle ha det bra och trefligt omkring sig.

En dag kommo vi på den tanken, att bägge gå ut i skogen på vedhuggning. Johan hade nämligen förskaffat sig en såg, men som det var mycket svårt, ja nästan omöjligt för honom att såga ensam, så öfverenskommo vi, att jag skulle hjälpa honom Åh, så det gick bra! — „Du sågar ju som en hel karl“, — menade Johan, och jag drog också på af alla krafter. Visst värkte det litet i armarna i början, och ryggen blef af den böjda ställningen, som man måste intaga vid sågning, styf, så att det tog ondt hvarje gång jag rätade på den; men allt detta gick snart öfver, och till slut kände jag icke det ringaste obehag.

Det var emellertid en god hjälp åt Johan. Nu behöfde han icke med yxan stå och hugga af de grofva träden som förut, utan med sågen gick det nu så snabtt och lätt. Det var endast till klyfnings- och kvistningsarbeten yxan numera behöfdes, och dessa arbeten värkstälde Johan alltid, medan jag var inne och lagade maten i ordning.

„Det var skada, att vi int kom på det här genast“, — sade Johan en dag, då vi stodo och sågade af en gammal, stor fura.

„Ja nog var det de“, — svarade jag, och så tänkte jag på, att förtjänsten nära nog fördubblats på senare

tider, och att vi hade det alt bra mycket bättre i många afseenden.

Och dessutom gick arbetet så lätt, då vi voro två. Det föreföll nästan icke som arbete, utan snarare som ett nöje att stå där och såga af de stora, himmelshöga granarna och höra hur de knakande och brakande föllo till jorden, för att sedan bli splittrade i små, små bitar.

Alla dagar kunde jag dock icke vara med Johan i skogen. Jag måste nämligen emellanåt gå ned till byn och köpa matförnödenheter för oss samt äfven uttaga betalningen för vårt arbete. — De dagarne, sade Johan, voro alltid de längsta.

Så gick vintern, och våren kom. — Nu blef det slut med vedhuggningen, men Johan fick annat mera lönande arbete i stället. Han erhöll nämligen åter anställning vid tegelbruket, på hvilket han förut varit, innan vi blefvo gifta, och där betalades stor dagspenning. Alla dagar kunde Johan dock icke vara vid bruket, ty vi hade vår jord, och på den måste nu vårtiden nedläggas mycket arbete. Johan hade därför stält det så, att han var fyra dagar i veckan på förtjänst; de öfriga två användes till arbete på jorden. Också jag hackade och gräftade därute i åkern dagarna i ända, och snart hade vi till vår stora glädje en så stor bit upparbetad, att vi kunde sätta ut en half tunna potatis samt dessutom så litet vårsäde. — Det lilla Johan sått föregående höst, såg äfven mycket lofvande ut. — Vi kände oss därför riktigt glada till mods och tykte, att alla våra företag lyckades så väl.

Johan hade så god förtjänst vid tegelbruket, att han icke ens midt i sommaren upphörde med arbetet där, utan tvärtom började vara borta alla dagar i veckan.

Husbönderna i byn skulle nog önskat, att han kommit hem och hjälpt dem i höbärgningen. Men då vi ännu icke hade några dagsvärken att göra, så tyckte Johan, att han icke behöfde komma. De fingo nog sitt arbete gjordt utan honom, mente han.

Den sommaren blef mig mycket lång. Tegelbruket låg på sådant afstånd, att Johan icke kunde komma hem till hvarje kväll, ja, det hände emellanåt, att han var hela veckan borta. Jag försökte visst trösta mig med att det var för vårt gemensamma bästa han arbetade, att vi hela den långa hösten och vintern åter skulle få vara jämt tillsammans, men det ville icke rätt lyckas. Hjärtat talade ett annat språk, och det liknade sig als icke med det förståndet sade . . . Ofta hade jag så ledsamt, där jag satt ensam om kvällarna på vår stugutrap-pa, att tårarna stego mig i ögonen, och jag skulle då gifvit mycket, om jag haft Johan där

Den brådaste tiden midt i sommaren var jag icke häller själf hemma, icke ens om nätterna. Jag gick nämligen på utarbete i byn, och då vägen var så lång, så var jag både natt och dag på det ställe, där jag för tillfället arbetade.

Då hösten kom och marken frös till, stannade Johan hemma. Han hade nu också förtjänat så mycket, att vi trodde oss kunna lefva sorgfritt under vintern, som man säger, äfven om arbetsförtjänsten blifve liten eller ingen. Äfven jag hade förtjänat litet under sommaren, och så hade jag dessutom gjort en mängd dagsvärken, för hvilka

jag ännu icke erhållit någon betalning. Men det är också bra att ha någonting att fordra i framtiden, tänkte jag.

Och så köpte vi upp och stälde och lagade allt så bra som möjligt för oss tills vintern skulle komma på. Åtskilliga små husgerådssaker, som vi under den förgångna tiden varit i stor saknad af, förskaffade vi oss äfven. Men på vår skuld kunde vi icke betala någonting, därtill räckte pengarne ej.

Jag minnes ännu så tydligt, då vinterns första snö föll. Det var den dagen jämt ett år sedan det första gången förelystes för Johan och mig. Vi sutto båda i stugan.

„Det är i dag jämt ett år sedan det första gången lystes för oss“, — sade jag.

„Jaså, är det de'. — Det har jag verkligen icke kommit att tänka på.“

„Nog är det allt på det sättet — och hur tycker du vi ha lefvat under den här tiden?“

Johan svarade icke genast, utan steg i stället upp, fattade mina båda händer i sina, och sade:

„Ja, vet du, vi ha lefvat så bra, att två människor icke bättre kunna lefva tillsammans . . . Och jag hoppas, nej, jag vet med bestämdhet, att vi alt framgent skola lefva lika lyckligt tillhopa — ända till slutet.“

Och så trodde äfven jag — och hur skulle jag kunnat tro någonting annat. Vi älskade ju hvarandra, och där kärlek finnes, där finnes äfven lycka, frid och endragt. Hade vi nu icke lefvat nära ett år tillsammans, utan att ha haft ett enda ondt ord oss emellan, ja, utan att ha hyst en tanke, som vi icke skulle kunnat meddela hvarandra. Skulle det då icke alt framgent bli på samma sätt. Skulle icke vårt lif ända till slutet bli så ljusst och

rent, som den första snön därute på marken, hvilken nu fallit i dag på årsdagen af vår första „lysning“ liksom ett godt tecken . . . Jo, så måste det bli — men nej, så blef det dock värkligen icke Ack, det kom någonting, som var starkare än vår kärlek, åtminstone för en tid, och detta var — bränvinet!

Huru bränvinet kom till vår ensliga stuga här i den stora, djupa skogen och höll på att göra oss, som hittills lefvat så lyckligt tillsammans, till de olyckligaste människor, är en mycket sorglig historia. Det berodde endast på en liten omständighet, ja en mycket liten omständighet att bränvinet nådde oss . . . Det berodde endast på en ny — vinterväg!

Folket hade hittills, då de färdats till staden, alltid kört på andra sidan af skogen och således långt från vår bostad. Men den vintern så hittade en på att köra upp en ny väg alldeles här förbi stugan, och det en gjorde, det gjorde snart också alla de andra, och sålunda hände det, att den allmänna stadsvägen hädanefter vintertid strök alldeles förbi vår stugudörr. Det blef så mycket „ginare“, sade de, och dessutom hölls vägen här i skogen alltid öppen.

Detta var ju en obetydlighet i och för sig, att vägen ändrades, ifall det icke haft någonting annat värre med sig. Det hände nämligen, att människorna, då de om kvällen kommo från staden, började begagna vårt hem som rastställe. Det låg så passligt, tykte de, alldeles midt på vägasträckan, och hästarne skulle i alla fall

betas och karlarne ha sig en sup, så det kunde ju ske lika bra här som annorstädes. Dessutom så finnes här nu inte häller något annat ställe i närheten.

Men det var just den där „supen“, som karlarne togo, hvilken bragte fördärfvet öfver oss. Det var nämligen icke nog med, att de söpo själfva och gjorde sig druckna på hemvägen, utan „husbonden“ skulle också ha, det hjälpte icke. Johan hade förut icke haft smak för bränvin, det visste jag, och nu stretade han också nog emot — i början. Men det ständiga bjudandet och trugandet från de ofta nog druckne karlarnes sida, gjorde, att Johan så småningom började göra dem till viljes. . . . Och ifrån att taga en sup „till botten“, började han taga två, tre — ja, till slut kunde han öfverlasta sig.

Ack, att Johan skulle bli en sådan, skulle förnedra sig så djupt . . . Jag bad, öfvertalade och gjorde alt hvad jag kunde, för att få honom att i tid sluta upp därmed. Jag förestälde honom huru vårt lif nu skulle blifva, ifall han började supa. Jag påminte honom om, huru vi hitils lefvat lyckligt tillsammans, och huru han själf på årsdagen af vår „lysning“ för två, tre månader sedan hade önskat, att vi skulle lefva det alltid, ända till slutet. Ja, jag talade mycket, mycket, som jag numera icke kan minnas, och Johan han lofvade och bedyrade också alltid vid sådana tillfällen, att han skulle upphöra, lofvade jämt och ständigt, men — han kunde icke hålla sina löften. Det började redan öfvergå till ett slags behof för honom att supa. . . .

Också kommo de resande just om kvällarna, då Johan var hemma. Då de foro till staden, reste de nog

förbi, utan att se hitåt ens, men om aftonen — då skulle de in och „hälsa på.“

Visst förtjänade vi litet på dem, ja, och icke så litet håller. De skulle nämligen alltid ha kaffe, och det gjorde jag ingalunda till skänks, utan tog betalning. Jag tyckte som så, att den som har råd att köpa brännvin och öfverlasta sig, den har också råd att betala väl för kaffet . . . Men huru gärna skulle jag icke varit den förtjänsten förutan, om jag blott sluppit det förskräckeliga lefvernet. Det blef också i stället så mycket mindre arbete gjort, och så blef det icke mer för det. Vi skulle igen liksom förra vintern fått hugga ved i skogen, men det ville icke bli någonting af nu. När Johan hade lefvat i sus och dus om kvällen, var han trött och dåsig den följande morgonen, och det drog långt ut på dagen, innan vi kommo till arbetet.

Men vi kunde icke håller köra bort de resande eller stänga dörren för dem. Jag gjorde det engång, då Johan var borta; jag reglade dörren samt släkte ut ljuset, då jag hörde dem komma på vägen. Men jag gjorde aldrig om det mer. De bultade nämligen och väsnade så förskräckligt och så länge, att jag till slut trodde det hela stugan skulle ramla omkull — och så måste jag släppa in dem. De hade sett ljuset redan på långt håll skimra mellan träden, sade de, och för resten visste de nog, att vi vöro hemma nu vintertiden.

Det värsta af alt var dock, att Johan var häftig och elak, när han druckit för mycket. Han kunde brusa upp af den minsta anledning, och som han var så stor och stark, fruktade jag alltid, att han skulle förgå sig. Ofta satt jag därför bredvid med hjärtat i halsgropen, då de

sutto och drucko, färdig att kasta mig emellan Johan och de andra, ifall någon strid skulle uppstå. Men jag skulle vid sådana tillfällen håller icke kunnat rå öfver Johan. Han hade redan flera gånger under ruset låtit mig tydligt och klart förstå, att jag ingenting hade att säga, att han var herre i huset och icke jag.

Ja, det var ett elände, så jag icke så kan säga. Aldrig kunde jag mera ha det snygt och städadt i stugan. Golfvet såg ständigt ut — som om man kastat en så vatten däröfver, ty det hann icke torka från den ena kvällen till den andra. Alltid fingo vi ha kallt om nätterna, emedan de resande sprungo jämt ut och in genom dörren. Till råga på allt detta började ännu det ryktet gå omkring, att vi höllo lönnkrog. Vi hade ju ständigt drucket folk hos oss, hvad behöfdes väl vidare för att sätta ett sådant rykte i omlopp . . . Men det var nu den nedrigaste lögn de kunnat hitta på. Aldrig hade vi gifvit så mycket som en droppe bränvin åt någon främmande människa, och ännu mindre hade vi sålt för betalning. Vi visste således med oss själfva, att vi voro oskyldiga, men likafullt fruktade jag mycket för det pratet. Jag tänkte, att det möjligtvis kunde komma för länsmannens öron, och då hade vi nog sluppit till tinget. Men pratet stannade så småningom. De måste ha insett, att de hade orätt; och någon tingssak blef det håller icke af, så att vi sluppo den skammen.

Ett sådant ledt lif som jag nu här berättat om, fick jag dragas med under större delen af vintern, och vi voro redan ett godt stycke inpå våren, då en händelse inträffade, som jag aldrig skall glömma, om jag än lefde i hundra år. Det var en händelse, som nära nog höll

på att kosta mig lifvet, men som dock hade mycket godt med sig; den gaf oss det bästa vi kunde önska, nämligen vårt stilla, fridfulla lif tillbaka . . . Den händelsen skall jag nu omtala.

Det var en mycket kall dag i medlet af mars månad. Det hade snöat och blåst i långa tider, så att man knapt kunnat gå ut om dörren. Den dagen höll det dock uppe, ehuru det, som sagdt, var mycket kallt.

Johan hade om morgonen rest med en husbonde till staden för att göra några små uppköp, och jag åter började släpa ved åt oss från skogen. Johan hade nämligen om hösten lagt ihop torrved här och där i stora högar, och sedan brukade vi alltid, då vi behöfde under vintern, draga hem med kälken. Jag skulle visst icke behöft göra det arbetet, det skulle Johan nog gjort. Men jag tänkte, att han skulle vara så mycket gladare vid hemkomsten, då han såge, att jag hade hjälpt honom. Dessutom var jag också tvungen att släpa, åtminstone litet, ty veden hade under dagen tagit slut.

Det var ingalunda något lätt arbete att draga det tunga lasset efter sig samt tillika vada i den hårda, djupa snön ända till knäna. Och som jag därtill släpade nästan hela dagen, så var jag så trött, då kvällen kom, att jag icke orkade sitta uppe och invänta Johan, utan måste gå till sängs. Dessförinnan lagade jag dock maten i ordning samt stälde alt på bordet färdigt åt honom, tills han skulle anlända.

Det var redan öfver midnatt, då Johan kom. Han

bultade länge på dörren, och jag hörde också dunkelt något slags ljud, men sömnig och trött som jag var, kom jag mig icke för att gå att öppna. Slutligen „dånade det till“ därutanför, så att jag på ögonblicket! blef klarvaken och visste, att det var Johan, som ville in.

Jag rusade ur sängen, kastade så fort som möjligt en kjol på mig samt skyndade att öppna. Johan var icke ensam, utan hade tre främmande karlar med sig. Alla voro de druckna, Johan dock mest. Den ena af de främmande karlarne var vår husbonde eller den på hvilkens mark vi bodde, det såg jag sedan.

Johan hälsade icke häller, utan såg mycket arg ut samt befalde, att jag genast skulle göra upp eld i spisen och sätta vatten på att värmas. Det skulle kantänka vara „toddy“, då husbonden var med.

Jag gjorde som Johan sade, nämligen lagade elden att brinna, och därefter gick jag för att taga vatten . . . Men ack, vi hade icke en droppe inne! Jag hade glömt oss utan kvällen förut.

Jag sade åt Johan, hur det var fatt samt tillade, så att alla hörde, att jag icke ämnade gå efter vatten nu så sent på natten, ty vi hade nära en half versts väg till brunnen.

Johan blef alldeles röd i ansiktet, då han hörde detta. Han rätade sig upp, ehuru han hade svårt nog att stå, ty han var så drucken.

„Jaså, du går int efter vatten!“ — sade han. — „Du lyder int' din man!“ — och därvid kom han så nära inpå mig, att jag ofrivilligt tog ett steg tillbaka.

Jag svarade ingenting. Det kom också en sådan

ångest öfver mig, att jag omöjligt skulle fått ett ord öfver mina läppar.

„Jaså du går int!“ — sade han åter, och nu var han så nära inpå mig, att jag kände hans bränvinslukande andedräkt alldeles öfver mitt ansikte. — „Men ja' ska visa, att du går!“ — tillade han, och därvid fattade han mig i hårflåtan samt slängde mig långt ut på golfvat.

Det gjorde så ondt, att jag maktlös sjönk tillsammans. Jag ropade, bad: „Johan, Johan, för Guds skull, tänk efter hvad du gör! Låt bli, låt bli!“ — Men han var alldeles rasande . . . Han började bulta mig med händerna i ansiktet, på bröstet, ja hvar det blott tog . . . Jag skrek, bad och gjorde alt, för att han skulle sluta. . . . Jag brydde mig icke om min egen kropp, men jag skulle snart bli — moder. Och sedan skammen, den förskräckliga skammen att bli slagen af sin man i främmande personers närvaro! . . . Slutligen häjdade Johan sig dock och lät mig vara. De främmande karlarne kastade sig också emellan

Men nog lydde jag nu och gick efter vatten!

Huu, så där var kallt ute! Jag hade icke hunnit få på mig mer än den ena kjolen, och bara fötterna hade jag instuckna i kängorna. Det gick genom mærg och ben hvarje gång blåsten hven till, ja det kändes riktigt, som om jag naken legat i en snödrifva. Kolsvart var alt till en början för mina ögon, och jag hade svårt att finna vägen

Slutligen så kom jag dock till brunnen, men nu återstod det värsta arbetet.

Brunnen var nämligen så djup samt innehöll så litet vatten, att man måste lägga sig raklång för att få någonting därifrån. Förut skulle jag ansett det för en omöjlighet att i mörkret taga vatten från brunnen, men rädslan gaf mig nu öfvermänskliga krafter.

Jag stälde ämbaret ned bredvid mig samt började „håfva“ med brunsstäfvan. Litet, litet kom det i gången, men till slut hade jag dock ämbaret fullt.

Men då voro också alla mina krafter uttömda. Jag ville först icke slippa upp från min liggande ställning, och när jag sist och slutligen kom på fötter och skulle taga i ämbaret, orkade jag icke röra det ur fläcken. Det svindlade för mina ögon, och jag höll på att tumla framstupa i brunnen.

Så lämnade jag altsamman och började springa mot hemmet. Jag föll oupphörligt omkull i den djupa snön, och flera gånger var jag långt från vägen. Men jag gaf mig icke, utan ansträngde alla mina krafter. Jag kände, att någonting ännu värre skulle förestå mig denna natt, och det var denna kännedom, som lik en osynlig makt uppehöll min styrka Men då jag kom in i stugan, var det också slut. Där föll jag omkull på golfvet, och det, som sedan hände mig, kände jag icke till. — — —

Då jag vaknade till sans, var det ljus dag omkring mig, och jag fann mig själf liggande i vår egen säng. Bredvid på sängkanten satt Johan och höll min hand slutten i sin, och ett litet stycke därifrån på en stol låg ett litet, dödt barn.

Det räckte länge, innan jag kunde få klart för mig, hvad som händt. Det var alt så dunkelt och oredigt i hufvudet, och ögonlocken voro tunga som bly. Det föreföll mig, som om jag drömt någonting rätt obehagligt om fulla karlar, om vatten, snö, köld m. m., och jag funderade hvarifrån det där döda barnet, som låg insvept i en af mina klädningar, kunde ha kommit ifrån. Men småningom så började dock tankarna reda sig, och slutligen stodo alla de föregående händelserna tydliga för mitt inre.

Jag såg på Johan.

Han satt där alt fortfarande hållande i min hand. Då han märkte, att jag var redig, ville han säga någonting, men han kunde icke. Läpparne darrade, stora svett-droppar stodo honom i pannan, och han klämde min hand så hårdt, att det rätt gjorde ondt.

Slutligen så fick han dock fram, hvad han ville. Det kom så sakta, så tyst, men jag hörde det dock tydligt. Det var en bön om förlåtelse.

Förlåtelse! . . . Jag tillslöt mina ögon. Jag kunde omöjligt se på det ångestfullt väntande uttrycket i hans ansikte — men jag kunde håller ingenting svara på hans bön En svår kamp öfverföll mig. Det var, som om tvänne makter börjat strida om herraväldet öfver mina känslor. Den ena makten sade: förlåt honom icke! Låt honom plågas och tigga, liksom han lät dig plågas därute i natt och köld. Se på barnet, som ligger där dödt och kallt! Och hvem har gjort det så? . . . Jo, just din man, han är barnets — mördare! Förlåt honom icke. . . . Men så kom den andra makten. Den berättade om, att jag engång utanför altaret i den gamla kyrkan lofvat

älska Johan i lust och nöd — och sina löften måste man hålla. Den förde mina tankar på den lyckliga tid vi hittills haft tillsammans, och den hviskade om, att en sådan tid kunde ännu komma . . . om jag ville Ja, den talade mycket, mycket annat, och dess stämning var så ljuf, så bedjande, att den lockade tårar i mina ögon — och så segrade den, och jag svarade:

„Ja, jag förlåter dig af hjertat!“

Johan hade icke väntat sig ett sådant svar. Han blef så rörd däraf, att han — brast i gråt, urståndsatt att säga ett enda ord. Men han behöfde häller ingenting säga. Jag förstod honom nog ändå — ja, vi förstodo båda två, att vi nu ingått en försoning, som intet kunde bryta. Det förbund vi engång vid altaret svurit hvarandra, hade rubbats, men nu slöts det åter, och det mycket fastare, ty det förbund som slutet i nödens stund är alltid starkare Ja, kärleken måste äfven pröfvas, annars visste man icke, om det är en rätt kärlek. Men den kärlek vi hyste för hvarandra, den var rätt, ty den försvann icke i pröfningens stund

„Men du skall lofva, Johan, att aldrig smaka bränvin mer!“ — sade jag, sedan vi en god stund varit helt tysta.

„Ja, det lofvar jag“, — svarade Johan med en ton, som tydligt ådagalade, att han äfven skulle komma att hålla sitt löfte „Aldrig skall en droppe mer komma öfver mina läppar.“

Det gick många dagar, innan jag blef så frisk, att jag kunde lämna sängen. Händelserna under den för-

färliga natten hade så tagit på mina krafter, att jag hade svårt att repa mig. Flere gånger återföll jag ännu i sanslöst tillstånd, och då skall jag alltid ha ropat och skrikit efter barnet, barnet! Hvart har ni fört mitt barn! . . . Slutligen så segrade dock min ungdom och starka hälsa, och jag blef åter frisk och stark liksom förut. Långe dröjde det dock, innan sorgen öfver vårt döda barn gick mig ur hågen, och ännu, ehuru så många år förflutit sedan dess, kännes det så tungt att tänka därpå. — —

Ja, hvad skall jag nu mer berätta? Alt det, som därefter händt oss, har uteslutande varit gladt. Efter vintern och våren kom sommaren, och då sluppo vi äfven af med våra resande. Ej häller blefvo vi just besvärade af dem det följande året, ty vägen flyttades åter tillbaka till sin förra plats. Det såg således ut, som om den ändrats endast för att blifva en prøfvosten för Johans och min kärlek.

Visst hade vi det ännu i några år fattigt och knapt, men riktigt utan mat voro vi dock aldrig. På de senare åren har det blott gått uppåt. Jorden har blifvit fullständigt upparbetad, så att den nu afkastar så mycket vi behöfva för vårt uppehälle. Skulderna äro äfven för länge sedan gäldade, och vi hafva ännu till uppfört flera nya uthus åt oss, hvilket ni också kan se därute. I fjol köpte Johan häst till och med, ty han menade, att vi godt kunde föda den. Kor ha vi haft redan länge.

Ja, bra har det godt oss, men arbete och sparsamhet ha också varit vårt valspråk. Utan att arbeta kan ingen lefva och utan sparsamhet kommer ingen ur fattigdomen. Alt det vi nu hädanefter göra, sker med tanken

uppå våra barn, ty vi ha nu, som ni ser hela hopen, oakadt det första dog. Johan säger också, att vi, om vi få lefva och vara friska, skola skicka dem i folkskolan, ty det bästa arf vi kunna gifva dem, påstår Johan, är en god uppfostran och kunskaper.

Johan har äfven troget hållit sitt löfte med afseende å bränvinet. Endast engång var han nära att bryta det. Det var vintern efter den där tilldragelsen hvarom jag nyss berättade, och då kommo här ännu då och då resande. Så var här en afton igen främmande, och de hade bränvin och drucko samt bjödo äfven däraf åt Johan. Först nekade han, men så tog han slutligen i glaset och tänkte göra dem till viljes.

Men då tog jag honom sakta i armen och hviskade i hans öra: „tänk på vårt döda barn!“ Och mera behöfdes icke, Johan tog glaset och kastade det till stor förvåning för de främmande i spiseln, så att flisorna yrde omkring, och sedan den stunden har han aldrig rört ett glas med bränvin uti.

Här slutade kvinnan sin berättelse, sin lefnadssaga, och vi blefvo båda för en stund helt tysta.

Elden i spiseln hade under tiden slocknat, endast kolen glödde ännu och upplyste svagt det för öfrigt mörka rummet. Alt var så tyst och stilla, att man tydligt kunde höra de sofvande barnens andedrag och de svaga knäppningarna från glöden i spiseln.

TUKTHUSFÅNGEN.

„Döm ej strax den vilseförde, stolte broder, med förakt,
Icke vägde du den börda ödet på hans skuldra lagt!”

Under sju år, eller ända tills jag var 21 år gammal, tjänade jag i min födelseby, men därefter lämnade jag densamma för att bli dräng i byn näst intill.

Jag var vid den tidpunkten hvarken sämre eller bättre än andra unga män vid min ålder. Jag tog lifvet som det föll sig. Roade mig då det skulle vara roligt, arbetade då det skulle arbetas . . . Och jag skulle väl liksom tusen sinom tusen andra mina likar, släpat ännu några år som dräng och sedan gripit till spannmålstorparens föga lönande yrke, om icke olyckan kommit och korsat min väg . . . Och olyckan kom genom en kvinna.

Då Johanna och jag första gången råkades som tjänstekamrater i samma gård, voro vi fullkomligt främmande för hvarandra. Hon var hemma ifrån en annan socken, och på grund däraf hade vi icke blifvit i tillfälle att träffas förr.

Jag tror, att jag redan vid vårt första sammanträffande lät mig bortkollras af henne — åtminstone påminner jag mig, att jag under hela den därpå följande natten icke sof ett enda ögonblick, utan låg och tänkte på hennes stora blå ögon, hennes ljusa knollriga hår och

hennes skära, fina hy, hvilken såg ut som om den aldrig haft beröring med sommarsolens brännande strålar eller landsbygdens vindar.

Och sedan? — Ja, sedan gick det med mig som det går med många andra. Hon blef mig alt kärare och kärare, och en vacker dag friade jag, fick „ja“ — och så voro vi trolofvade.

Ack, hur föga anade jag då, att jag genom henne, som jag då lofvade „evig tro och kärlek“ och som lofvade mig detsamma tillbaka, skulle bli bragt till branten af min undergång, skulle bli en — tukthusfånge . . ! Men så skedde det dock, och det är därom jag i det följande skall berätta . . .

Johanna och jag hade varit trolofvade ungefär par månader, då det firades ett bröllop i byn, till hvilket äfven vårt husbondefolk begaf sig. Innan husbonden gick hemifrån på bröllopsdagen, sade han till mig: — „Jag hoppas, att du „icke går och sir bruden“ i afton, utan stannar hemma. Jag skulle ej vilja, att gården lämnades alldeles folktom.“

Jag kunde naturligtvis icke annat än efterkomma husbondens begäran, ehuru det uppriktigt sagdt icke skedde med gladt hjärta. Det var icke „brudsiandet“ i och för sig, som jag saknade, utan det var Johannas sällskap. Vi hade nämligen öfverenskommit redan långt förut, att vi skulle vandra tillsammans till bröllopsgården, dröja där en stund samt sedan under natten gå och bese ett ställe, som jag ämnat arrendera till blifvande bonings-

plats åt oss. Jag tröstade mig dock med, att Johanna nog också skulle bli hemma den kvällen, då hon finge höra, att jag icke kunde göra henne sällskap.

Men däruti bedrog jag mig. Då kvällen kom, och tiden att gå till bröllopsgården inträffade, förklarade Johanna med tårar i ögonen, att hon icke ville försumma nöjet. Hon hade så mycket gladt sig däråt redan på förhand, att hon nu för ingen del ville afstå därifrån.

„Men jag tycker, att du också litet borde tänka på mig och mitt nöje“, — sade jag halft förargad.

„Jo . . . jovisst . . . gör jag det“, — svarade hon förvirrad. — Men plötsligt fick hon en ingivelse. — „Du kan ju komma med, Ville!“ — utropade hon. „Inte får husbonden veta det, om du blott aktar, att han icke ser dig . . . Gör det Ville! . . . Ack, du ska' få se hur roligt det ska' bli!“ — Och därvid började hon hoppa omkring på golvet glad som ett barn, under det hon ifrigt uppmanade mig att göra mig i ordning.

„Nej, det gör jag ingalunda, — svarade jag med bestämdhet. — När jag engång lofvat husbonden att vara hemma, så tänker jag äfven vara det . . . Men du kan nog gå ändå . . . inte skall jag hindra dig“, — och därmed gick jag ut och slog dörren ganska omildt igen efter mig.

Då jag gick öfver gården, hörde jag Johanna med gråtmild röst ropa mig vid namn. Men jag låtsade icke höra henne, utan fortsatte min väg till loftet, där jag hade min sofplats under sommarn.

Jag var värkligen ond — i främsta rummet på Johanna, som fäste så litet afseende vid mina önsknigar, men äfven på husbonden, som tvingat mig att vara hem-

ma under aftonen. Jag inbillade mig alt möjligt med afseende å Johanna och retade sålunda upp mig alt mer och mer, under det jag tillika kände en viss angenäm tillfredställelse öfver, att jag visat mig så fast gent emot henne. Nöjet skall säkert därigenom komma att få en liten bitter bismak för henne, och hon skall sålunda komma till insikt af, att hon hade orätt, då hon begaf sig dit utan mig.

Efter en stund hörde jag hennes glada silfverkliggande skratt ute på gården. Jag steg upp, blickade genom den på glänt stående dörren till loftet och såg då en hel mängd ungdom med Johanna i midten samlade på mangården. De skrattade och pratade sinsemellan, och flera gånger hörde jag mitt namn nämnas, ehuru jag icke kunde uppfatta af hvilken anledning det skedde. Jag var dock i mitt uppretade tillstånd fullt och fast öfvertygad om, att Johanna berättade för dem någonting angående mig och sålunda hade dem att skratta på min bekostnad.

Då de alla aflägsnat sig gick jag tillbaka in i stugan. Johannas aflagda kläder lågo där huller om buller på golfvet och stolarna. Det syntes nog, att hon haft skyndsamt vid påklädandet. I hällugnen hade hon gjort upp eld, men så vårdslöst, att flere bränder ramlat ned på golfvet, där de lågo rykande färdiga att antända de halfmurkna golftiljorna.

Förargad sparkade jag undan kläderna samt stälde elden till rätta i hällugnen. Sedan gick jag och satte mig vid fönstret, hvarifrån jag hade en tämligen vidsträkt utsikt öfver den angränsande trakten. Det märktes nog, att man firade bröllopet i byn, ty det var lif och rörelse

öfveralt. Hvert man än blickade sågos högtidsklädda personer sträfva fram mot bröllopsgården. Vid en krökning af vägen, som lik en orm slingrade sig genom hela byn, kunde jag dunkelt urskilja en grupp personer som stannat, troligtvis för att invänta någon. I denna grupp befann sig äfven Johanna, det visste jag.

Jag gick ut ur stugan och började oroligt ströfva omkring på gården. Min förargelse hade nästan helt och hållet försvunnit, men i stället kände jag mig gripen af ett tryckande vemod. Jag kände mig så öfvergifven och tröstlös, att jag nära nog hade svårt att tillbakahålla tårarna. Det föreföll mig, som om alla människor blifvit mina fiender och ville min ofärd . . . Par gånger försökte jag till och med skratta högt för mig själf i tanke att detta skulle föra mig på gladare känslor, men skrattet lät så hemskt tvunget, att jag riktigt blef skrämnd.

Plötsligt runno Johannas ord mig i hågen: „Du kan ju komma med, Ville! Inte får husbonden veta det, bara du aktar, att han icke ser dig.“ — Ja, tänk, om jag ändock skulle gå på en liten stund. Husbonden kan omöjligt få reda därpå, tänkte jag, och om han nu också får det, så blir följdén ingen annan än en mindre förebråelse, och sedan är alt glömdt. Och Johanna? Ja, henne skall jag als icke söka upp där på bröllopsgården bland folket, sade jag till mig själf, Och om hon händelsevis råkar komma i min väg, så skall jag låtsa, som om jag icke märkt henne als. Jag blir då i godt tillfälle att visa, det jag nog kan roa mig henne förutan, om hon kan det utan mig.;

Något gladare till mods skyndade jag i loftet, ka-

stade af mina hvardagskläder samt snyggade upp mig litet. Och så begaf jag mig i väg.

Det var, som sagdt, ganska långt till bröllopgården, men genom att gå gent öfver några skogsbackar gjorde jag vägen betydligt kortare. Jag dröjde därför knapt en kvart timme på färden.

Bröllopgården vimlade af folk, då jag anlände dit — karlar, kvinnor och barn trängdes där om hvarandra. Sång, skrål, svordomar och skrattsalvor ljödo än från det ena än från det andra hållet. Hela farstugan var fullpackad af människor, hvilka stojade och förde ett väsen sinsemellan, som om de varit i den skarpaste strid. Under stugans fönster hade man plaserat gamla stolar, huggkubbar, vedträn med mera dylikt, och på dessa stodo nu åtskilliga, både karlar och kvinnor, uppradade, klängande sig fast vid hvarandra som om det gält lifvet . . . I några karlgrupper, isynnerhet längre afsides på gården, såg man bränvinsflaskan litet emellan höjas i luften.

Jag klef lugnt fram mellan de olika grupperna — hälsade här och där på bekanta samt stannade emellanåt för att samtala med en och annan. Under hela tiden hade jag mina ögon fästade på några flickor, som stodo vid ett af fönstren. Jag tyckte mig märka, att Johanna befaun sig bland dem — och jag skulle nu gärna velat träffa henne, ehuru jag förut i hemmet beslutat att icke göra det. Jag drog mig därför närmare det ifrågavarande fönstret, men upptäkte snart, att jag misstagit mig: Johanna befann sig icke där. — Hon måste således vara i farstun, tänkte jag, och beslöt mig därför att gå dit.

Jag vågade dock icke gå in af fruktan att husbonden möjligtvis från bröllopsstugan kunde få syn på mig,

stälde mig på en stega, som stod i skydd af trappan, och hvarifrån jag kunde se in i farstun. Till en början såg jag ingenting annat än en mängd brokiga dukar, ljusa och mörka hattar och mössor, som oroligt böljade fram och åter i den halfskumma af en tjock, dimmig luft uppfyllda farstun. Snart kunde jag dock urskilja de olika personernas ansikten, och slutligen upptäckte jag äfven den jag sökte.

Hon stod inklämd mellan de öfriga i ifrigt samspråk med en ung, vacker gosse, en hemmansson från byn. Hennes ansikte var rödt och blossade af den starka värmen i farstun, men hennes ögon strålade — åh, så de strålade, de stora blå ögonen, hvilka hon ofrånvändt höll fästade på den unga mannen.

Jag erfor ett smärtsamt stygn i mitt hjärta. Mitt bröst sammansnördes af ångest, och jag kände hur mina händer darrade, där jag stod och höll i stegen. En fuktig dimma lade sig för mina ögon, och för en stund framstod allt i fullkomligt virrvarr för min syn.

Jag släpte mig handlöst ned från stegen samt rusade till en liten trädgård, som låg på andra sidan af byggningen. Där kastade jag mig ned i det daggiga gräset. . . . Jag kunde till en början icke tänka en redig tanke. Svartsjukans demon hade fattat tag i min själ och förvirrade helt och hållet mitt förstånd. Det var som om alla furier tagit sin boning i mitt inre

Genom användande af hela min själfbeherskningsförmåga lyckades jag dock småningom tillkämpa mig lugn — och med lugnet återvände äfven tankeförmågan. . . . Jag började tänka på det som jag sett, och jag tvingade mig till att göra det för mig så likgiltigt som möj-

ligt. Jag försökte inbilla mig, att jag icke hade det ringaste med saken att skaffa . . . Efter hon mera tycker om den rike hemmanssonen än om mig, sade jag till mig själf, så låt henne göra det . . . hvad rör det mig? . . . Nog kan jag lefva henne förutan alltid . . . och för resten fins det andra flickor . . . inte är hon den enda o. s. v.

Men dessa tankar, som jag med all makt försökte påtvinga mig, fingo icke något rotfäste. Bäst jag tyckte, att hon och hennes göranden och låtanden voro mig så likgiltiga som möjligt, kunde jag öfverfallas af ett sådant raseri, att jag helt högt för mig själf utbröt i förbannelser öfver henne och hennes nye älskare. Flera gånger var jag nära därän att rusa in i farstun, fatta Johanna i armen och draga henne därifrån, ehuru jag dock visligen häjdade mig i sista ögonblicket.

Plötsligt blef jag störd i mina dystra tankar af fotsteg och hviskande röster i närheten. Jag steg skyndsamt upp från marken och drog mig längre bort längs väggen till ett ställe, hvarifrån jag tydligt kunde se alt som tilldrog sig omkring mig, utan att sjelf blifva sedd.

Jag såg också genast, att de kommande voro — Johanna och den rike hemmanssonen. De sökte påtagligen efter en sittplats åt sig, ty de gjorde flere slag fram och åter i trädgården. Slutligen upptäckte Johanna en torfbänk ett stycke ifrån det ställe där jag stod.

„Se här, Magnus, här är en bra plats!“ — utropade hon. „Kom hit!“

Magnus följde genast hennes uppmaning, gick och satte sig på torfbänken, där Johanna redan slagit sig ned. . . . De samtalande först hviskande med hvarandra, och jag kunde därför icke få reda på hvarom samtalet hand-

lade. Att det dock icke rörde sig omkring för dem likgiltiga saker, det märkte jag tydligt på deras miner och åtbörder . . . Småningom blefvo dock deras röster allt högre och högre, och till slut kunde jag tydligt höra hvarom de talade.

Det sjöd och jäste i mitt inre. Med sammanbitna tänder och krampaktigt knutna näfvar lyssnade jag till deras samtal, hvilket blef allt högre och förtroligare ju längre det led. Slutligen kunde jag icke beherska mig mer, utan trädde fram till de båda älskande. De voro så inbegripna i sitt samtal, att de icke märkte mig, förrän jag var alldeles inpå dem.

Johanna gaf till ett utrop. — „Herre Gud . . . Ville!“ — skrek hon och blef hvit som ett lärft i ansiktet. Hon tänkte med detsamma rusa därifrån, men förskräckelsen förlamade hennes steg.

„Ja, visst är det jag . . . Det lär väl vara en stor missräkning för dig . . . efter hvad jag ser.“ — Jag försökte göra min röst så lugn som möjligt, ehuru det dock föga lyckades.

„Nej . . . ingalunda . . . jag . . . jag . . . bara.“ — Hon ville svara någonting, men kunde icke. Läpparne darrade, och ansiktsfärgen var ömsom hvit ömsom åter blossande röd. Mitt hotande utseende sade henne altför väl, att det icke var lek å färde.

„Hvad skall du bry dig om hvad han säger, — kom Magnus henne till hjälp . . . Hvad har du med den där drängslusken att göra!“ — och därvid fattade han Johanna i armen och ämnade draga henne därifrån.

Drängslusk! — Ack, hade han icke sagt det ordet, så hade det kanske icke gått som det gick! Nu kunde

jag icke beherska mig mer . . . Jag lyfte min hand till slag, och med detsamma den föll, låg Magnus på marken badande i sitt blod . . . Slaget var för starkt och träffade honom vid tinningen . . . Han steg aldrig upp mer. — —

— — — — —

— — — — —

Hvad därpå följde står för mitt minne så dunkelt som en dröm. Jag påminner mig otydligt, att jag kort därpå blef omringad af mycket folk, att länsmannen befann sig där och höll förhör, att jag sedan blef inspärrad i en lada, hvars dörr man fastspikade, under det en hel hop karlar höllo vakt utanför; att jag den följande dagen blef afförd till länefängelset i Helsingfors samt några veckor, därefter dömd till sex års tukthus för — mord „utan afsikt att döda“ som det hette i domen.

Sex år! Det är en kort tidrymd i allmänhet, men lång nog för den enskilde och isynnerhet för mig, som måste vistas inom fängelsets murar. Men de gingo dock de sex åren, och jag blef åter fri.

Hvad jag under den tiden led kan lättare tänkas än beskrivas. I början trodde jag, att jag skulle bli vansinnig af sorg och bedröfvelse — och att jag icke blef det, förvånar mig ännu i dag. Under de första veckorna kunde jag icke få en blund i mina ögon, utan låg jag nätterna igenom vaken, och stirrade ett rof för de hemskaste tankar och föreställningar i den mörka cellen. Och blef jag någongång öfvervældigad af tröttheten och slumrade in för några ögonblick, så var min sömn en enda

kedja af ohyggliga drömmar, hvilka utöfvade på mig en ännu mera plågsam värkan än de dystra tankarna under vakandet . . . Om morgnarna sedan, då jag steg upp från mitt usla läger, voro mina lemmar så styfva, att jag knapt kunde röra mig, mitt hufvud värkte, och ögonen ville icke kunna uthärda dagsljuset.

Dagarna voro jämförelsevis mindre plågsamma. Arbetet, som jag måste förrätta, förskingrade något de dystra tankarna och kom tiden att skrida snabbare. Dessutom var man då äfven i tillfälle att se och till och med litet samtala med de öfriga fångarna, hvilket på sitt sätt bidrog, om ock obetydligt, till ens förströelse.

Småningom började jag dock finna mig i min tillvaro. Fängselifvet, som i början föreföll mig så fasansvärdt, blef, alt eftersom tiden led, drägligare och mindre motbjudande, och slutligen kunde jag utan alt för stor bitterhet tänka på det lif jag förde. Dock gafs det ännu under det sista året af min strafftid stunder, då jag var nära förtviflan. Det kunde helt plötsligt komma öfver mig en sådan outsäglig längtan, ett sådant tryckande vemod, att jag var nära att kväfvas. Det var isynnerhet efter dagens slut, då vi blefvo instängda i de mörka cellerna, som dessa känslor fingo makt öfver mig . . . Hvad jag längtade efter? — Efter friheten? — Jag visste det icke alltid själf.

Jag minnes ännu så tydligt den dagen, då jag utträdde ur fängelset. Det var i början af November samma dag på hvilken jag för sex år sedan hade trädt därin.

— „Nu är du fri“, — sade fängelsedirektören . . . „Nu kan du gå hvart du behagar . . . Men låt se, att du icke ställer så till, att du kommer hit engång ännu“ . . . Och därvid råkade han mig ett papper, på hvilket stod, att jag uttjänat mina år och därunder förhållit mig väl.

Fri! Fri! O, hur det ordet lät ljuft för mina öron. Jag kunde knapt fatta det — fatta, att jag icke var en fånge numera, utan en fri man, som kunde gå hvart jag behagade — som fängelsedirektören sade. Jag upprepa- de gång på gång ordet „fri“ sakta för mig själf, för att riktigt få njuta af detsamma. . . . Huru många gånger hade jag icke i cellens ensamhet legat och tänkt på den stunden, då man skulle säga: du är fri — i föreställnin- gen njutande af de känslor, jag då skulle känna. Och nu hade den stunden kommit, nu behöfde jag icke mera njuta af inbillade känslor, utan kunde fritt öfverlämna mig åt det, som värkligheten gaf.

Ack, huru glad och leende föreföll mig icke den annars i höstlig skrud klädda naturen, då jag utträdde från fängelsegården! Det låg liksom ett solsken utbredt öfver altsammans — till och med öfver det dystra fän- gelset med dess gråa murar, inom hvilka jag upplefvat så många sorgliga stunder. Den glädje, som i så hög grad beherskade mitt inre, måste äfven ha återspeglats på mitt ansikte, ty jag märkte flere gånger, att mötande personer betraktade mig med förvåning, kanske undran- de i sina sinnen om jag var rätt — klok.

Mitt första göromål var att gå till ett ställe, där jag visste, att man fick köpa gamla, aflagda kläder till billigt pris. De kläder, som jag medfört till fängelset, hade under årens lopp blifvit så medfarna af tidens tand,

att de vid minsta hårdare behandling föllo i bitar. Dessutom hade jag magrat ofantligt, hvarför de voro så vida och stora, att de så att säga „hängde på kroppen.“ Tillräckligt med penningar hade jag äfven för ändamålet. Utom 20 mark, som jag ägde vid inträdet i fängelset, hade jag där blifvit i tillfälle att förtjäna en ganska nått summa, hvilken utbetalades åt mig vid min frigifning.

Då jag anlände till klädeshandlaren, var mitt första göra att betrakta mig i spegeln. Jag visste nogsam, att jag mycket förändrats under dessa år, men att jag skulle gjort det så mycket som fallet var, hade jag icke kunnat drömma om. Jag studsade ovilkorligen, då jag mötte min bild på andra sidan af det blanka glaset. Ja, det var ett ögonblick med mig som med karingen i sagan: Jag funderade om det värkligen var — jag . . . Mitt ansikte var icke blekt utan gult, kinderna voro förfärligt infallna, tinningarna höga samt hakan spetsig och långt framskjutande. Det ovanligt kortklipta håret var nästan hvitt, och ögonen — ja, dem förundrades jag mest öfver — de voro stora, hemskt stora samt hade en sådan egendomlig glans.

Jag måste erkänna, att jag blef helt vemodig till sinnes, där jag stod och betraktade mitt förstörda utseende. — På mig kan då ett tio års barn se, att jag suttit i fängelse, tänkte jag.

Då jag fått på mig de nya kläderna samt betalt handelsmannen, aflägsnade jag mig samt började vandra omkring i staden. Jag gick utan mål gata upp och gata ned, glädjande mig åt friheten och njutande af att betrakta människorna, som med brådska sträfvade fram och åter.

Under denna min vandring kom jag till en gata, vid hvilken man just höll på att uppföra ett stort stenhus. Det vimlade af arbetare både nere på marken och uppe på de höga ställningarna. Somliga buro tegel, andra lera; en del åter voro sysselsatta med att iordningställa de olika bygnadsmaterialierna. Lif och rörelse rådde öfver alt, och förnöjda anleten sågos hvart man blickade. Det märktes nog, att de voro fria arbetare, eller att de arbetade af fri vilja . . . Ack, hvilken skilnad mellan dem och fångarne!

Under det jag stod och betraktade denna liffulla taffla framför mig, kom jag helt plötsligt på den tanken att begära anställning där vid arbetet. Jag längtade visserligen mycket efter att få återse hembygden och de mina, men jag kände också tillika en viss motvilja eller kanske rättare rädsla för detta återseende. Isynnerhet upprördes jag vid tanken på ett möte med Johanna. Jag antog för gifvet, att hon fortfarande befann sig i hembygden, hvarför ett sammanträffande oss emellan blefve oundvikligt . . . Jag fruktade ingalunda för att ännu en gång bli insnärjd i hennes garn; nej, långt därifrån! Hon var så utplånad ur mitt inre som någonsin en människa kan blifva det. Men det var — ja, jag vet icke själf, hvad det egentligen var, som gjorde, att jag hyste en sådan motvilja för att råka henne.

Dessutom skändes jag äfven betydligt — så löjligt det än låter — för att visa mig i hemtrakten med mitt förstörda, om fängselif vittnande utseende. De medlid samma blickar och utrop, som med anledning däraf säkert skulle komma mig till del, plågade mig redan på förhand. Jag ville för ingen del visa, att jag lidit så

mycket som jag egentligen gjort . . . Någon veckas arbete i staden, och friheten därjämte skall därför i många afseenden vara mig till nytta, tänkte jag, och jag beslöt sålunda att sätta min tanke i värkställighet.

Jag vände mig till en herreligt klädd person, som jag antog vara byggmästaren eller uppsyningsmannen, med förfrågan, om han möjligtvis kunde gifva mig arbete under någon tid där vid bygnaden.

Mannen blickade mig skarpt i ansiktet. — „Hvem är ni?“ -- frågade han barskt.

„Jag . . . jag . . . är en arbetare från landet och heter Lundgren . . . Wilhelm Lundgren“, — svarade jag förvirrad såväl af frågan som af tonen hvarmed den utsades.

„Jag skulle visst kunna antaga er som tegelbärare, men ni ser bra spinkig ut för ett sådant arbete . . . Har ni några papper . . . jag menar betyg?“

Betyg? — Ja visst hade jag ett sådant. Jag upptog ur fickan mitt „frigifningsintyg“ och rakte honom detsamma.

Mannen genomläste det . . . „För tusan, ni är ju en tukthusfånge!“ — utropade han. Tror ni, att jag skulle antaga en sådan till arbetare!“ — Och han slängde därvid papperet ifrån sig, som om det varit pestsmittadt.

„Men . . . men jag är icke mera någon fånge . . . Jag är frigifven“, — vågade jag stammande och rodnande invända.

„Det är alldeles detsamma“, — svarade mannen skarpt . . . „Ni har suttit på tukthuset, och med sådant folk vill jag ingenting ha att göra . . . det finns nog godt

om hederliga arbetare . . . Fy fan, en tukthusfånge! — utropade han spottande och vände mig därvid ryggen.

Det kändes, som om jag fått ett slag för ansiktet. Långsamt vände jag mig om och började vandra gatan framåt. Flere arbetare, hvilka, åhörte vårt samtal, utbrusto i högljudt skratt, då jag aflägsnade mig, och en af dem sade helt högt, „att sådant folk tänker komma och rycka brödbiten från hederliga arbetare“ . . . Tunga, dystra tankar intogo mig. Hvad båtade det nu, att jag sluppit ur tukthuset — skammen vidlådde mig alt fortfarande, och ingen skulle väl gifva mig arbete . . . Ja, jag hade långt förut bort inse detta, inse att en frigifven fånge af människorna betraktas såsom någonting orent, som man bör hålla på så långt afstånd från sig som möjligt för att icke smittas däraf . . . Det var glädjen öfver friheten som kommit mig att glömma min ställning till mina medmänniskor . . . Men nu hade jag blifvit påmint därom, och det på ett sådant sätt, att det kändes lång tid efteråt

Jag försökte skaka af mig dessa dystra tankar — men det ville icke lyckas. Mannens ord: „fy fan en tukthusfånge“ — stodo som med eldbokstäfver ristade i mitt inre, och jag bemödade mig förgäfves att få dem därifrån. Friheten, som förut gladt mig så mycket, hade nu ingenting lockande att erbjuda — ja, det gick så långt mitt missmod, att jag önskade mig vara i fängelset åter . . . Där kan ingen med förakt blicka ned på mig och säga: fy fan en tukthusfånge — ty där äro alla lika. . . . Men så kom jag med detsamma att tänka på hembygden, mina föräldrar och alla andra, som jag där kände. De skulle säkert icke bemöta mig på ett sådant sätt,

tänkte jag. De känna mig och veta, att jag icke är någon dålig människa, ehuru olyckan och omständigheterna fört mig i fängelset.

Tanken på hemmet och de mina gjorde mig något gladare till sinnes. Jag påskyndade mina steg för att så fort som möjligt slippa staden och komma ut på landsbygden. där jag i någon bondgård kunde få hvila mina af den oroliga promenaden på stadens gator uttröttade lemmar.

Då jag anlände till tullen, såg jag, att man äfven där uppförde ett nytt hus, ehuru af trä. Jag hade i hembygden gått för att vara en ganska skicklig timmerman, och i fängelset hade jag dessutom blifvit i tillfälle att något uppöfva mig i snickarekonsten. Tänk, om jag ännu engång skulle försöka begära arbete, sade jag till mig själf. Det kunde ju kanhända lyckas . . . inte äro väl alla lika nogräknade vid val af arbetare . . . Det bemötande jag rönt på det förra stället gjorde dock, att jag länge tvekade. Tanken uppå att jag ännu engång kunde få höra orden: „fy fan, en tukthusfånge“, upprörde mig redan på förhand. Slutligen repade jag dock mod samt vände mig till första bästa arbetare med förfrågan efter byggmästaren.

„Vi ha ingen byggmästare“, — svarade mannen. „Ägaren själf leder arbetet . . . Han kommer för resten där.“ — Han pekade med fingret rakt framför sig.

Jag vände mig om och varseblef då en kort, tjock mansperson, som med rullande gång styrde kosan till det ställe, där jag befann mig. Han pustade förfärligt vid hvarje steg han tog, liksom om han burit på någon tung börda. Då han fick syn på mig, stannade han, ka-

stade hufvudet bakut och skrek med den mest pipiga stämman jag någonsin hört: „Hvad i herrans namn gapar du efter, karl — hvad vill du — hä?“

Jag gick emot honom, lyfte höfligt på mössan och sade att jag sökte arbete.

„Arbete? — Hvad för slags arbete?“

„Timmermansarbete.“

„Hvad är du för slags karl, hä? — Kan du någonting, har du betyg? — Du ser ut som en landstrykare!“ — skrek han med samma pipiga röst som förut samt slog omkring sig med armarne som om han varit i färd med att jaga bort flugor.

„Jag är ingen landstrykare“, -- svarade jag saktmodigt . . . „Men jag . . . jag . . . har suttit i fängelse . . . kommer just därifrån, och skulle gärna önska få arbete, annars svälter jag ihjäl . . . Jag försäkrar, att herrn icke skall komma att ångra sig, om herrn antager mig“, tillade jag med så bönfällande röst som möjligt.

Men nu skulle man sett mannen! Han började svära och skrika så förfärligt, att jag ett ögonblick trodde, det han plötsligt förlorat förståndet. Den förut redan pipiga rösten var nu så fin och hög, att man knapt kunde förstå, hvad han sade . . . „Tukthusfånge“, „röfvare“, „mördare“, „tjuf“, kunde jag dock tydligt urskilja bland alt hans svammel.

Detta var dock för mycket i mitt tycke. Med af vrede darrande stämman, sade jag, att om han icke ville antaga mig till arbete, så kunde han helt enkelt säga „nej“ och icke stå och öfverhopa mig med skymford. Jag hade visserligen suttit i fängelse, men var därför nu-

mera hvarken tjuf, mördare eller röfvare — och därmed vände jag honom ryggen och gick min väg.

Jag kände mig icke så besviken efter detta afslag som efter det föregående. Jag var förberedd på, att det skulle gå på det sättet — att man icke skulle gifva mig något arbete . . . För hvarje gång jag tänkte på mannens bemötande, kände jag dock vreden brusa upp inom mig, och jag skulle haft god lust att vända om och gifva honom ett godt kok — stryk. Han hade ju behandlat mig som en hund! . . . Men kanske var hans sätt att bemöta folk alltid sådant. . . . I alla fall var det en löjlig per-sedel, och numera kan jag icke tänka på honom och hans fina, pipiga röst och vilda gester utan att brista i skratt.

Jag vandrade vägen framåt och anlände vid kväl-lens inbrott till en bondgård, som låg ett stycke från landsvägen. Där begärde jag nattkvarter, hvilket äfven beviljades. Jag hade under hela dagen icke förtärt en munsbit, hvarför den måltid, som värdinnan i gården framsatte för mig, smakade utmärkt väl. På deras frågor, hvem jag var och hvart jag skulle gå, svarade jag, att jag var en arbetare från staden samt ämnade mig till en par mil därifrån belägen herregård, där jag erhållit arbete. . . . Det var påkostande för mig att ljuga, men — nöden har ingen lag. Inte hade jag lust att börja berätta om, att jag var en frigifven tukthusfånge.

Morgonen därpå, sedan jag hjärtligt tackat värds-folket för gästfriheten, aflägsnade jag mig samt anlände den följande kvällen till mitt hem.

Skall jag någonsin glömma den stund, då jag, efter sex års bortavaro, för första gången satte foten inom hemmets tröskel! — Nej, aldrig, om jag än lefde i hundra år, skall den stunden försvinna ur mitt minne. Hvarje ord, hvarje gest som växlades mellan min moder och mig, blefvo så inpräglade i min själ, att de nu, oaktadt så många år förflutit sedan dess och så många stormar upprört mitt inre, framstå för mig lika tydliga, som om återseendet försiggått i går.

Då jag inträdde i stugan, var mor ensam hemma. Hon satt nedhukad på en pall med stickstrumpan i handen.

Halfskumt var det därinne.

„God afton“, — hälsade jag.

Mor hoppade till och släppte stickstrumpan i golfvet. — Hon kände genast igen mig.

„Herre Gud, är det du, Ville!“ — utropade hon med af glädje darrande röst. Hon ville resa sig upp, men benen nekade att göra sin tjänst . . . Jag skyndade fram och räckte henne båda mina händer. . . „Ja, nog är det så, mor,“ — sade jag, och min röst darrade nästan lika mycket som hennes.

„Ack, ack, och jag som trodde, att jag aldrig mera skulle få se dig! . . . Ja, Herre Gud, att det då värkligen är du! — Hon kramade mina händer, under det hon ömsom skrattade, ömsom gret.

„Men så sitt då ned!“ — Hon förde mig med mildt våld till en stol, hvilken hon först dammade af med förklädet . . . „Och så skall du äta . . . Kanske har du inte fått någon mat där i . . . i . . .“ Hon ville icke uttala ordet „fängelse.“

„Åhja, nog har jag fått mat där också, ehuru inte af bästa sort“, — svarade jag vemodigt leende.

„Ja, ja, det märks nog på dig. . . . Du är så mager . . . och blek . . . och så är ditt hår alldeles hvitt . . . Ack, hvad du måste ha lidit mycket!“ — Hon strök med sin sträfva hand öfver mitt hufvud.

„Men ditt hår är också hvitt, mor,“ — sade jag.

„Ja . . . det kan nog hända . . .“ Våra blickar möttes; vi läste i dem hvardera orsaken därtill.

„Hvar är far?“

„Far? — Åh, kors, jag har alldeles glömt bort honom! Han är till staden och kommer icke hem förrän i morgon.“

Så satte vi oss till bords. Mor hade dukat fram det bästa de ägde i huset. Själf åt hon ingenting, utan satt och radade fram på min talrik än af den ena sorten, än af den andra. — „Ät nu, ät nu, Ville!“ — manade hon mig ömt och ständigt.

Då måltiden var slut, sutto vi ännu en god stund på hvar sin sida af det lilla bordet och pratade om ett och annat — mest dock om mig och mitt fängeselif. Mor ville ha reda på allt möjligt, och jag berättade också för henne ett och annat af det, som jag utstått under de förflutna åren. Litet emellan afbröt hon mig med utropet. „Ack ändå, hvad du måste ha lidit mycket!“

Hon sade, att hon flera gånger tänkt komma och besöka mig i fängelset, men man hade sagt henne, att hon icke skulle slippa in. Likaså hade hon hört, att fångarne icke fingo emottaga bref, hvarför de håller icke skrifvit till mig.

Jag tänkte flera gånger fråga henne något angäen-

de Johanna, men jag hade så svårt att komma fram därmed. Mor å sin sida omnämde henne håller icke med ett ord, ehuru hon berättade åtskilligt om en hel hop andra personer i byn.

Slutligen kunde jag icke hålla mig längre.

„Mor,“ — sade jag — „hur är det med henne . . . ni vet . . .?“

„Johanna, menar du?“

„Ja.“

„Hon är gift.“

„Gift?“

„Ja, nog är hon det . . . Det gick illa för henne . . . skam att omtala. Sonen i gården där hon tjänade . . . ja, du förstår nog hvad jag menar . . . Fadern köpte sedan åt honom ett litet ställe i grannbyn, och där lefva de nu som gift folk . . . Ack, du har . . . har . . . väl . . .“ — Hon visste icke, hur hon skulle uttrycka sig, men jag förstod nog hennes mening.

„Nej, mor, inte har jag några känslor kvar för henne numera — inte ens en smula af det hat, som jag så djupt i början kände . . . Jag frågade endast därför . . . nåja, det är detsamma . . . Jag behöfver ju icke träffa henne, mor?“

„Ähnej, om du inte går öfver till grannbyn.“

„Det skall jag nog akta mig för.“

„Ja, ja, bättre fly än illa fäkta,“ — menade mor. — Hon trodde, att Johanna ännu engång kunde föra mig inom fängelsets murar.

I två veckors tid låg jag i fullkomlig ovärksamhet i hemmet. Flere gånger beslöt jag att gå ut i byn för att höra efter arbete åt mig, men modet svek mig alltid i det afgörande ögonblicket. De båda herrarnes bemötande i staden stod ännu så lifligt för min själ, att jag kände en sådan motvilja för all beröring med främmande personer. Jag förstod nog, att husbönderna i byn icke skulle slunga emot mig dylika ord som herrarne, men jag visste, att de skulle tänka alldeles detsamma. De få personer jag ofrivilligt kommit i beröring med, hade tydligt visat detta. Endast två af dem räckte mig handen till hälsning, och detta skedde på ett sådant sätt, att jag tydligt såg det de blygdes därför — blygdes att beröra tukthusfångens hand. Intet samtal kom till stånd oss emellan; några frågor, som de stälde till mig, härledde sig af nyfikenhet, och denna hade jag föga lust att tillfredsställa.

Under den tredje veckan af min vistelse i hemmet måste jag dock bekväma mig till att gå ut och söka arbete, ty min själfkänsla uppreste sig emot det parasitlif jag förde. Far hade också flera gånger i förtäpta ordalag låtit mig förstå, att han icke hade råd att föda mig. Han var gammal och utarbetad och kunde omöjligt förtjäna så mycket, som det behöfdes för ett så stort hushåll, tyckte han . . . Men isynnerhet var det en sak, som tvingade mig att fatta ett beslut. En kväll, kort efter det vi lagt oss till hvila, hörde jag far säga till mor (han trodde, att jag sof): — „Vi ha rätt blifvit utskämnda sedan Ville kom hem. Ingen mäniska vill mera ha någonting att göra med oss . . . Husbonden sade här om

dagen, att om jag icke skaffar honom ur huset, så får jag själf flytta. Han vill inte ha någon tukthusfånge på sin mark, sade han.“

Dessa ord af far gjorde på mig ett sådant intryck, att jag till hvad pris som hälst beslöt att skaffa mig arbete, för att sålunda slippa ur huset. Och den följande dagen satte jag äfven detta beslut i värkställighet.

Det som jag hade anat, inträffade äfven. Något arbete erhöll jag icke, oaktadt jag sprang från gård till gård i två dagars tid. Jag är fullt öfvertygad om, att man nog hade sådant att tillgå på åtskilliga ställen, ehuru man icke ville gifva det åt mig, tukthusfånge. Somliga sade, att de, om jag kommit några veckor förut, nog skulle haft göromål för mig alltid; andra åter menade, att jag borde vänta till längre fram på vintern — „kanske att då någonting kan yppa sig i den vägen“ . . . Man var på intet sätt ovänlig mot mig, men jag kunde dock tydligt läsa i allas blickar, att de ville ha så litet att göra med min person som möjligt . . . Barnen i byn tyktes vara särdeles rädda för mig. Så snart de fingo syn på mig, rusade de i väg som skrämde får, stälde sig sedan bakom något plank eller någon vägg och började uppskrämda hviska sinsemellan: „där går den, som varit fånge, som haft „järnen på sig“ o. s. v. Engång hörde jag en halfstor flicka säga till en annan: „Far sade här om dagen, att man skall akta sig för honom. Han kan ett, tu igen mörda någon, för sådana som engång suttit i fängelse, de längta alltid dit tillbaka.“

Då jag andradagskvällen tung i hågen vandrade hemåt, kom jag på tanken att gå för att tala med prästen. Han skall kanske gifva mig arbete, tänkte jag, och om han icke själf kan gifva det, så kan han åtminstone lägga ett godt ord för mig hos andra. Jag visste, att man hade en sådan aktning och respekt för den gamla prästen, att den ringaste välvilja från hans sida vore nog att stämma hela församlingen gynsamt mot min person.

Jag kände mig något gladare till mods vid dessa tankar — men denna glädje försvann dock till stor del, då jag kom hem och af mor hörde, att den gamle prosten dött för två år sedan, och att de nu hade en annan i stället, „som de inte kände så noga.“ I alla fall beslöt jag att fullfölja min föresats.

Då jag i god tid den följande dagen anlände till prästgården, var prästen för tillfället ute på gården i ifrigt samtal med några karlar, troligtvis hans egna drängar. Då han fick syn på mig, frågade han tämligen häftigt och utan att besvara min hälsning hvad jag sökte „så där tidigt på dagen.“

På vägen hade jag haft alt klart för mig, hvad jag skulle säga och huru jag skulle framställa mitt ärende. Men nu blef jag så förvirrad, att jag helt och hållet kom af mig och icke kunde få ett ord öfver mina läppar . . . Men så hade jag också tänkt mig prästen något annorlunda än han var.

„Nåå?“

„Jag . . . jag . . . skulle be att få tala några ord enskildt med kyrkoherden“, — stammade jag slutligen.

„Jaså — Kom in!“ — Han vände sig därvid om och började gå åt byggningen till. Jag följde naturligtvis efter.

Under vägen försökte jag intala mig mod och lugn, och detta lyckades ock så bra, att jag, då vi kommit in i prästens kammare, utan alt för stor förvirring kunde redogöra för det som fört mig dit . . . Jag berättade sanningenligt för honom altsammans, om mordet, om mitt lif på tukthuset, om mina försök att skaffa mig arbete och det bemötande jag dervid rönt, och jag slutade med att bedja honom, kyrkoherden, lägga ett godt ord för för mig hos någon, så att jag kunde få arbete, såvida han icke själf kunde gifva mig sådant.

Prästen åhörde stillatigande mitt långa andragande och då jag slutat, svarade han med en så märkvärdigt mild röst och ett så välvilligt leende, att jag blef helt förvånad:

„Käre vän, jag finner af din berättelse, att du är en stor syndare och att du svårt förbrutit dig både mot Gud och människor . . . Men, ser du, käre vän, Gud vill ingen syndares död, utan att han sig omvänder och förbättrar . . . Och därför säger jag dig: förtrösta på Herren, och alt skall gå dig väl i händer . . . Något arbete har jag tyvärr icke att gifva dig, men nog skall jag hafva dig i åtanke och tala godt för dig hos mina kära församlingsmedlemmar . . . Var därför lugn och glöm icke, som jag redan sade, att sätta din tillit till Gud.“ — Och därvid nickade han på hufvudet, hvilket jag antog vara ett tecken på, att jag nu kunde aflägsna mig.

Då jag kommit ett litet stycke på gården, kom han ut efter mig och ropade mig tillbaka.

„Se här skall du få en bok, som du noga bör läsa. Den är liksom enkom skriven för dig . . . Den kostar endast 50 penni.“

Jag undersökte mina fickor, men kunde tyvärr icke finna någon 50 pennis slant. Jag var visserligen ännu ägare till några mark, men dessa hade jag lämnat hemma om morgonen vid min affärd. Jag sade åt prästen hur det var fatt med mig samt bad honom vara god och återtaga boken, hvilken jag redan höll i handen.

„Nå, jag kan skänka den åt dig — eller också kan du betala den en annan gång . . . t. ex. i vinter på läsförhöret.“

Jag tackade för anbudet, stoppade boken i fickan, och så skildes vi åt, prästen och jag — och sedan dess hafva vi håller aldrig träffats.

Ja, det kunde nog alt vara sant hvad prästen sade åt mig och mycket bra ännu därtill, men icke kände jag mig tröstad däraf. Det var arbete jag behöfde och icke några betydelselösa ord. Vid prästens löfte att tala godt för mig hos sina „kära församlingsmedlemmar“, fäste jag icke det ringaste afseende. Jag visste alt för väl, att det var ett sådant där löfte, som man glömmar lika fort som man gifver det. Hans vänliga, milda röst gjorde dock på mig — ovan vid sådant — ett så angenämt intryck, att jag icke kände mig så besviken som annars skulle varit fallet.

Då jag kom till en skogsbacke, där ingen kunde se mig, tog jag fram boken, som prästen gifvit mig, i tanke att den kanske kunde innehålla någonting af nytta för mig. På första bladet stod öfverst med stora, svarta bokstäfver: *Några ord till frigifna fångar* — samt litet

lägre ned på samma blad: Af en präst. — Godt, tänkte jag, den här boken kan värkligen vara värd att läsas, och jag började därför, under det jag sakta skred framåt, genomögnas densamma. Särskildt fäste jag mig vid ett af kapitlen — boken var nämligen indelad i kapitel — som bar till öfverskrift: „Ditt förhållande till allmänheten.“ Det började på detta sätt: När du utträder ur fångelset, blir du i de flesta fall af dina medmänniskor bemött med förakt och motvilja. Man vill så litet som möjligt ha med dig att skaffa, emedan du är en vanärad person, som brutit mot Guds och människors lag. Men detta får icke hos dig föda hat och bitterhet i hjärtat till din nästa. Ödmjukt och utan att knota bör du fördraga allt, och därvid ständigt hafva din onda gärning för ögonen, genom hvilken du själf åsamkat dig dina lidanden.“

Så lydte början, och fortsättningen — ja, den brydde jag mig icke om att läsa. Jag hade fått nog af det ofvanstående. Mitt eget enkla förstånd sade mig, att författaren gjort bättre, om han framhållit, att allmänheten icke äger någon rätt att förakta mig efter mitt frigifvande. Jag har visserligen begått ett brott, men då jag lidit för detsamma, så borde jag väl äfven ha afplanat min skuld till samhället. Författarens ord, att man „ständigt bör ha sin onda gärning för ögonen“ beslöt jag hålla i minnet. Jag nödgades erkänna för mig själf, att jag allsedan mitt frigifvande föga tänkt på den omständigheten, att jag ändå var en brottsling, oaktadt jag utstått mitt straff. Jag hade låtit mig så helt och hållet beherskas af mina egna lidanden, att jag blifvit likgiltig för det onda jag förorsakat andra. Jag hade ju, förledd af

mitt häftiga vilde lynne, afklipt en medmänniskas lifstråd och därigenom försänkt en hederlig familj i sorg och förtviflan.

Hvad lagen fordrat af mig, emedan jag öfverträdt dess bud, det hade jag godtgjort genom mina fängelseår -- men jag hade därmed icke godtgjort de lidanden jag förorsakat andra mina likar genom mitt brott . . .

Då jag ännu var i tjänst brukade vi halft medlid- samt halft föraktfullt blicka ned på dem som med yxan eller spaden på ryggen drogo från by till by, från gård till gård och sökte sig arbete. Vi drängar tykte oss stå himmelsvidt öfver sådana där kringvandrande arbetare, hvilka af en eller annan orsak — kanske mest af arbetsbrist — öfvergifvit sin hembygd för att bland främlingar skaffa sig sin utkomst . . . Men nu hade jag själf blifvit en dylik „strykare.“ Med yxan hängande på ryggen i en läderskida dref jag omkring i grannsocknen, det ena stället ut, det andra in, sökande mig arbetsförtjänst. Det var i medlet af december och kölden var ovanligt stark den tiden. De kläder, som jag köpte vid utträdet ur fängelset, hade jag till största delen nödgats sälja redan där i hemmet, hvarför jag nu var alt annat än väl utrustad i den vägen. Isynnerhet voro mina skodon i ett ytterst uselt skick. Från den ena stöfveln stucko tårna helt och hållet fram, och den andra måste jag ha ombunden med ett band, så att den icke skulle falla af foten. Också voro de lidanden förfärliga, som jag fick utstå. Ännu i denna stund, då jag tänker därpå, genom-

ilas min kropp af en rysning, och jag anser det som ett af de största under, att jag kunde uthärda allt detta, utan att taga skada till min hälsa. Ofta hade jag att gå långa sträckor, isynnerhet byar emellan, på fullkomligt obanade vägar, hvarvid jag icke sällan, obekant med trakten som jag var, gick vilse och därunder fick utstå obehagligheter af alla möjliga slag. . . . Jag påminner mig särskildt engång, då jag höll på att bli ihjälslagen med anledning af att jag förvillat mig.

Det var en dag just kort före Julen. Jag skulle begifva mig från en by till en annan, hvarest jag trodde mig få arbete på en herregård. Afståndet emellan de båda byarna var ganska långt och vägen mycket dålig, emedan den nu vintertiden så sällan begagnades; tämligen villsam var den äfven. I gården, hvarifrån jag anträdde färden och hvarest jag haft arbete under några dagar, gaf man mig dock så noggranna anvisningar om, hur jag skulle gå, att jag var fullt och fast öfvertygad om, att jag skulle hitta fram. Men däruti bedrog jag mig. Knapt hade jag kommit utom byn, förän en sådan mängd vägar började korsa hvarandra, att jag genast blef villrådlig, hvilken af dem, som var den rätta. Jag hade nog beskrifningen på den rätta vägen i minnet, men besynnerligt! — beskrifningen tyktes äfven slå in på de öfriga vägarna. Det återstod således ingenting annat för mig än att välja en af dem på må få — och detta gjorde jag äfven. Med då jag kommit ett stycke framåt märkte jag genast, att jag misstagit mig. Vägen ledde nämligen till en skog, därifrån bysboarna brukade hämta timmer. Jag återvände och valde en annan, men äfven den gången tog jag misste och så korsade jag fram och

åter från den ena vägen till den andra, tils jag slutligen alldeles förlorade hoppet att få tag på den rätta. Jag började därför, utan att hålla mig till någon väg als, vandra i rak riktning mot byn . . . Det var den tyngsta färd jag någonsin företagit. Snön var så djup, att den gick mig öfver knäna för hvarje steg jag tog. Emellanåt störtade jag ned i stora, djupa diken, hvilka, iföljd af den myckna snön som lagrat sig öfver dem, förblifvit otillfrusna. Svetten lackade af mig, och flere gånger måste jag sätta mig ned på drifvan, för att få liten hvila för mina uttröttade lemmar . . . Den korta dagen hade för längesedan tagit slut och mörkret inträdt i dess ställe. Ej en stjärna syntes, utan himlen var öfverdragen af tjocka, mörka moln, hvilka i orolig brådska seglade fram och åter.

Jag var nära att förtvifla och tänkte redan vända om samma väg jag kommit, då jag plötsligt kände hårdt under fötterna. Jag förstod nu att jag funnit vägen. Jag påskyndade mina steg så mycket mina uttröttade krafter det tilläto, och inom kort kunde jag äfven urskilja de mörka konturerna af byn.

Den första gården jag kom till föreföll mig så bekant, som om jag sett den förut. — Det var märkvärdigt, tänkte jag, när i världen skulle jag varit här! — Jag betraktade stället så noga som mörkret det tillät. — Ja, intet tvifvel mera! Jag hade sett det förr — men när? . . . Plötsligt gick ett ljus upp för mig. Jag hade återkommit till samma gård, hvilken jag lämnat på eftermiddagen! Omedvetet hade jag under min vandring beskrifvit en rundel, i stället för att gå rakt fram — någonting som ofta inträffar med dem, som råka på villospår.

Ehuru obehaglig denna upptäkt var i och för sig, hade den dock det goda med sig, att jag nu kunde få nattkvarter, hvilket troligtvis icke blifvit fallet i grannbyn den tiden på dygnet, okänd som jag var där i trakten.

Jag ämnade först söka mig in i ett lider, som stod öppet, emedan jag ogärna ville störa husfolkets sömn. Men tanken uppå mina genomvåta kläder och den skarpa nattkölden gjorde dock, att jag icke satte denna föresats i värkställighet, utan beslöt mig för att bulta på . . . Men just som jag skulle stiga upp på trappan, öppnades farstudörren, och husbonden trädde ut med lykthan i handen.

Han märkte mig genast.

„Hvad är du för en?“ — frågade han. Han kände icke igen mig.

Jag sade hvem jag var samt skulle just till att berättas huru jag gått vilse, då husbonden med ett språng var ner från trappan och fattade mig i kragen.

„Ja, du är mig en gynnare, du!“ — sade han. „Först ger man dig arbete och mat, och sedan ämnar du komma och bestjåla en . . . Skäms du icke, din rackare!“

„Men inte har jag ämnat stjäla någonting,“ — betydade jag . . .“ Jag har gått vilse, så att jag kommit hit tillbaka och tänkte nu be om nattkvarter.“

„Stå inte och ljug ännu till! Du skulle gått vilse! Har man hört på maken! Nej, sådant skall du inte inbilla mig! Stjäla tänkte du — men jag ska ta mig förn, visa dig med hvem du har att göra . . . Janne, Janne, kom ut!“

En röst inifrån stugan svarade, och några sekunder därefter visade sig en karl, sonen i gården, på trappan.

„Hvad vill det här säga?“ — frågade han, då han fick syn på oss, där vi stodo nedanför trappan — husbonden hållande mig med den ena handen i kragen, under det han med den andra lyste mig med lyktan i ansiktet.

„Kan du tänka dig någonting skamlösare!“ — svarade husbonden. „Den här karlen, som vi gifvit arbete och mat ända till i går, har ämnat bestjåla oss . . . Skulle inte jag händelsevis kommit att tänka på, att jag glömde den ena hästen lös i stallet i går kväll, hvarför jag steg upp och gick ut, så hade vi nu varit bestulna och kanske mördade ännu till.“

„Det var mig en skurk!“ — utropade sonen samt tillade omedelbart därpå, att det vore bäst att stänga mig in i badstugan till följande dag, då de kunde anmäla saken för länsmannen.

Vid ordet länsman hoppade jag till samt kände huru en kall rysning genomlade mina lemmar. Alt sedan min vistelse i tukthuset hade jag en förfärlig respekt för länsmän och andra dylika personer som stå i någotslags sammanhang med fångar och fängelse. Jag var visserligen oskyldig den här gången, men saken såg i alla fall ytterst misstänklig ut och kunde nog medföra obehagliga följder. Jag visste att man icke sätter så stor tillit till sådana personers ärlighet och redlighet som engång suttit i fängelse och att det icke behöfs mycket för att återföra dem dit.

Jag började därför bedja så bevekande jag kunde, att de skulle låta mig gå. Jag lofvade, att aldrig mera visa mig där i byn, utan genast samma natt draga mina färde, om de blott släpte mig fri . . . Att framhålla min oskuld lönade sig icke, det visste jag.

Och hur jag nu bad, så lyckades jag äfven bevekasonen. — „Kanske det är bäst, att vi låta honom gå, far“, — sade han. „Det blir ändå bara besvär för oss . . .“

Fadern var icke rätt med om saken till en början, men slutligen samtyckte äfven han. — „Men alldeles ostrafad skall han ändå inte slippa“, — sade han — och därvid löste han det messingsbeslagna bältet från midjan och började — nej, jag vill icke beskrifva detta — och kan det icke håller . . . Jag känner ännu huru vreden jäser i mitt inre, huru mina kinder blossa, huru min hand darrar, då jag tänker på denna vanmaktens, förnedringens och det usla kryperiets stund . . . Ja, ordspråket har rätt, som säger: man mycket tål, förrän man förgås . . .

Den återstående delen af natten låg jag i en hölida djupt djupt inbäddad i höet, och den följande morgonen begaf jag mig åstad till herregården, dit jag hade bestämdt mig, och där lyckades jag också erhålla arbete.

På herregården vistades jag en längre tid, så att jag äfven där kom att fira julen. Det var den otrefligaste julhälg jag någonsin varit med om. Julen i fängelset var betydligt bättre.

Vi bodde tio stycken dagspenningsskarlar tillsammans i ett litet kyffe ett godt stycke från själfva gården. Några sängar eller sängkläder bestod man oss icke, endast halm, och på denna lågo vi sedan man vid man. Att kläda af sig, då man gick till sängs, kunde naturligtvis aldrig komma ifråga. Också hade jag, under hela tiden jag vistades på herrgården, icke kläderna af krop-

pen andra tider, än då jag gick i badstugan, hvilket skedde hvarje lördagsafton. Detsamma var äfven förhållandet med mina kamrater.

Till julen hade vi förskaffat oss några kannor bränvin. Jag för min del har aldrig haft smak för att supa, och jag skulle därför gärna sett om jag sluppit ingå i „bolaget;“ men detta ville jag dock icke säga åt mina kamrater, emedan jag därmed kunnat uppväcka „ond blod.“ Under julkvällen, då bränvinet förtärdes, bjöd jag dock till att hålla mig „undan“ så mycket som möjligt. Men detta föll sig svårt nog. Då glaset kom till mig, fordrade man, att jag äfven skulle „ta till botten“ liksom de andra. — „Du har ju lika stor andel i bränvinet som vi“, sade de . . . Jag måste därför i början tvinga ned några supar, men sedermera, då de blefvo druckna och icke så noga observerade mig, lät jag glaset helt enkelt gå mig förbi . . . Mina kamrater de „togo till botten“, de, och värkningarna däraf uteblefvo icke häller. Sånger, skral, skrattsalvor och svordomar genljödo snart i det kvafva kyffet. Somliga berättade historier, som de hört af andra, eller som de själfva upplefvat. Händelser från deras förflutna lif, som de i nyktert tillstånd för ingen del velat delgifva andra, omtalade de nu helt oförbehållsamt. Åtskilliga af dem hade äfven upplefvat ett och annat. Så berättade en, att han två gånger suttit i fängelse — första gången för deltagande i ett slagsmål, där en fått plikta med lifvet, den andra gången för — stöld . . . „Ja, ser ni“, sade han, „att jag kom att stjäla berodde därpå, att jag icke ville svälta ihjäl . . . Då jag kom ut ur fängelset gaf man mig icke arbete . . . ingen ville ha en „gammal fånge“ hos sig . . .

och när jag ej fick arbete fick jag icke häller bröd
och så . . . Ja, Herre Gud, icke ville jag svälta ihjäl . . . och
så stal jag . . . Jag bröt mig in en afton i en boda på en
bondgård och tog två brödkakor . . . men jag hade knapt
hunnit bita i dem, förrän man knep mig . . . och så i
fängelset igen . . . Men skål, gubbar! . . . Engång jul
om året bara, därför låtom oss lustiga vara!“

Jag gick ut ur kyffet. Det var så kvaft därinne,
att man hade svårt att andas. Och så gjorde skrålet,
sångerna och de oanständiga historierna ett så vidrigt
intryck på mig.

Därute var det ovanligt vackert, en af de vackraste
vinterkvällar jag någonsin sett. Den molnfria himlen var
bokstafligen öfversållad af stjärnor, hvilka med tillhjälp
af den hvita snön gjorde aftonen fullkomligt ljus. Stora
byggnaden, där herrskapet bodde, glimmade som ett
ljushaf. Man firade julkvällen äfven där — liksom här
i kyffet — men hvilken skilnad!

Jag satte mig ned på en kullstjälpt släde ett stycke
från stugan, öfverlämnande mig åt dystra grubblerier. Min
kamrats f. d. fångens berättelse hade gjort ett obehagligt
intryck på mig. Jag tykte mig se honom, då han hung-
rig och skälfvande af köld smög sig in i bodan och tog
bröden . . . för att icke svälta ihjäl . . . Jag tänkte på mig
själf, skall det kanske en dag gå ända därhän äfven
med mig . . . att jag nödgas stjäla för att icke svälta
ihjäl! . . . Jag ryste . . . Nej, så långt skall det dock icke
gå — hällre döden

Så gick jag åter in i stugan, där jag, obemärkt af
de andra, kastade mig ned på halmen. Skrålet och ovä-
sendet hade betydligt saktat af, ty flertalet hade under

rusets inflytande somnat. Några få sutto ännu uppe och skräflade med rossliga, hesa stämmor framför de tömda buteljerna. Slutligen somnade äfven de och fullkomlig tystnad inträdde.

Jag kunde dock icke få någon blund i mina ögon den natten. Så snart jag var nära att insomna, spratt jag till af en röst, som ropade i mitt öra: Herre Gud, inte ville jag svälta ihjäl, och därför stal jag . . . !

Sådan var min första julafton efter utträdet ur fängelset . . .

På herrgården användes vi till alla möjliga arbeten — mest dock till sådana, hvarifrån man ville skona gårdens egna karlar. Dagspenningen var ytterst liten, men genom att lefva på så usel kost som möjligt, var jag dock i stånd att sammanspara så mycket, att jag kunde köpa mig några gamla, aflagda kläder af gårdens — drängar!

På vårsidan blefvo vi dagspenningskarlar alla afskedade, emedan man inte behöfde oss mera. En af oss föreslog då att vi skulle söka oss upp till „finnmarken“, där de som bäst höllo på med en fabriksanläggning, vid hvilken han trodde, att vi skulle få arbete. Den långa vägen gjorde dock, att ingen ville gå in på hans förslag. Jag för min del kunde icke göra det på grund däraf, att mitt „pass“, som jag erhållit af min hemssockens länsman, tillät mig att vistas endast inom Nylands län. Begaf jag mig längre bort, så blefve följdén, att man hemskickade mig med kronoskjuts som lösdrevare, och den skammen önskade jag hälst slippa. Ej håller kände jag

någon lust att begifva mig ut på vandring med mina förra kamrater till följeslagare. De flesta af dem voro sådana som icke skulle frågat stort efter att begå hvilken dålig handling som hälst — och den, som med tjufven går, får med tjufven hänga . . . Vi skildes således från hvarandra.

Det lif, som jag förde den därpå följande tiden var kringstrykarens i ordets fulla bemärkelse. Den ena dagen här, den andra där. Emellanåt erhöll jag visst litet arbete i en och annan gård, men det var så obetydligt och af så kort varaktighet, att jag därmed icke förtjänade mera än maten. Under sommaren var det dock litet bättre. Man var då mera i behof af arbetare, hvarför jag då äfven kom att stanna litet längre tid å ett och annat ställe. Det mesta arbetet erhöll jag dock på herregårdarna. Där behöfde man mera arbetare och där var man håller icke så nogräknad vid val af sådana. Man fäste sig mera vid det yttre, om man såg ut att orka någonting, annat brydde man sig icke så mycket om. Helt annat var det i bondgårdarna. Då man i en sådan begärde arbete, så haglade det frågor sådana som: hvarifrån är du? — „hvarifrån kommer du?“ — „hvarför går du så här omkring?“ — samt först och sist: „har du något betyg?“ — Kunde man då icke nöjaktigt redogöra för sig eller var man i saknad af „betyg“, så nog fick man alt gå utan arbete från gården — vanligtvis beledsagad med tillkännagifvanden från husbonden, att han ej brukade använda lösdrifvare och kringstrykare . . .

„Gå till herregården, där taga de emot alt slödder, för de ha där inspektoren och fogdar som kunna hålla reda på er!“

Under detta mit kringstrykarelif kom jag att förätta de mest olika arbeten. Än var jag stockflötningskarl, än vedhuggare, än gräftar o. s. v. Många slags människor kom jag ockå i beröring med och mycket fick jag äfven se af både godt och ondt Mången natt, då jag hade mitt sofläger i någon hölada eller i värsta fall under en yfvig gran i skogen, låg jag och öfvertänkte det sorgliga i min belägenhet. . . . Skall jag då i hela mitt lif få vandra på detta sätt utan hem, vanärad och föraktad af mina medmänniskor? — var den fråga som jag ständigt och ständigt gjorde mig . . . Och på den frågan gaf förståndet alltid samma svar: att det så skulle förblifva, att jag ända till döddagar skulle vara för detta tukthusfången, som människorna icke vilja kännas vid Men under alt detta stod dock den tanken fast hos mig, att aldrig, om än mitt lif blefve huru eländigt som hälst, genom eget förvällande bringa mig tillbaka i fängelset.

I djupet af mitt inre fans dock någonting, som sakta hviskade om kommande bättre dagar, om återuppriktelse och ett lyckligt lif. Men denna röst var så svag, så kväfd af den hårda värligheten, att den icke kunde bringa mig någon tröst Och dock var det sant, hvad denna röst hviskade i djupet af min själ. Det kom en tid, ehuru efter långa mödosamma år, då jag kunde säga till mig själf: jag är aktad af mina medmänniskor, jag har ett hem, en älskad hustru och goda barn — jag är lycklig! Kanske skall jag en annan gång berätta om

den tiden, om huru jag blef lycklig . . . nu gör jag det icke, emedan jag nu endast velat framhålla den olyckliga tidrymden af mitt lif . . . velat framhålla tukthusfångens lidanden . . . Och om jag därmed lyckats stämma en och annan litet mildare mot dessa stackars frigifna fångar, som vi så ofta möta på vår väg, så är ändamålet med denna skildring vunnet, och jag nedlägger pennan, glad i det medvetandet, att äfven ha dragit ett strå till det „godas“ stack.

Sådan var tukthusfångens berättelse.

EN JULAFTON.

Det var julafton. Därute såg det dock föga jullikt ut, ty det snöade och blåste, så att det hven i knutarne. Icke en stjärna visade sig, utan himlen var betäkt af tjocka, svarta moln, hvilka oroligt seglade fram och åter. Ovanligt kallt var det ännu till, och då blåsten i förening med snön piskade en mot ansiktet, brände det värre än eld . . . Maken till julafton hade man icke på mannaminne skådat.

Inne på Larsbacka var alt redan i ordning för julens emottagande. På golvet fans icke halm, ty det brukas så sällan numera, men där fans i stället finhackadt enris, och detta spred en långt angenämare doft än halmen skulle gjort. Ofvanför hvarje fönster hade man klistrat en bred nätt utklipt pappersremsa och likaså fört en dylik kring spiselkransen samt vid hvarje afdelning af hyllan. I taket midt ofvanför bordet hängde en konstigt hopsatt krona af halm, fullbesatt med alla möjliga granna band och blommor, och på hvarje fönsterbräde stodo två tvågreniga ljus, färdiga att antändas om julmorgonen. På det med en stor, hvit duk öfverdragna bordet voro julrätterna redan uppradade. På deras mångfald och anordning för öfrigt kunde man tydligt se, att det var ett rikt hus.

Det var så tyst därinne i den stora stugan.

Husbonden själf eller Stor-Larsbacken, som han

kallades till skilnad från sin granne, Lill-Larsbacken, satt med armarna korslagda öfver bröstet och stirrade i den muntert flammande „julbrasan.“ Då och då drog det en skymt af belåtenhet öfver hans järnhårda anlete, och de tunna nästan ständigt hoppressade läpparna öppnades emellanåt som till leende; annars var han dyster som vintern därute. Det gick en sägen om honom i bygden, att han skrattat endast engång i sitt lif, och det var då, när hans mångåriga fiende och vederdeloman, Vefvarsen, körde ihjäl sig.

Bredvid husbonden satt värdinnan, gammal och hopsjunknen, och ett stycke från henne stod ende sonen, Magnus, och kastade oroliga, skygga blickar ömsom på fadern, ömsom på en ung, blek flicka, som hade sin plats bland tjänstefolket längre borta i stugan. — Det var „minderpigan“ i gården, Fredrika, denna flicka, och folket ville påstå, att hon och Magnus „had' se någo imillan.“

„Det är ett hiskligt väder därute“, — sade husbonden och bröt därigenom den tryckande tystnaden. — „Maken till julafton har jag ännu icke varit med om,“ — och han makade sig därvid närmare brasan.

„Ja, nog är det de“, — menade värdinnan. „Folket slipper inte till kyrkan i morgon för den myckna snön.“

„Nog måste de laga sig ut och ploga i morgon bitti, så att vägarna bli farbara“, — tyckte husbonden. — „Väl att man inte har någon vägalott åt det hållet.“

Det blef åter tyst för en stund. Men sedan tyckte värdinnan, „att det nu kunde vara på tiden att gå till bords.“ — Lutfisken och gröten hade redan länge „stått och väntat.“

„Det ska' vi nog göra, men först måste vi gå till nattstallet“, — svarade husbonden, och därvid steg han upp samt gick fram till „dörasängen“, hvarundan han drog ett ämbar fylldt med hafra. Sedan tog han det bräddfulla ölstopet från bordet samt tömde dess innehåll öfver hafren i ämbaret. — „Hästarna måste också få veta af, att det är jul“, — sade han samt tillade därpå vänd åt Magnus: „Tag lyktan och följ med till stallet! — Drängarne behöfva inte besvära sig i afton.“

Magnus riktigt hoppade till, då han hörde sitt namn nämnas. Det märktes tydligt på honom, att hans tankar varit långt från både „hästar och stall“, och att han icke haft den ringaste aning om, hvad fadern till sist hållit på med. Han lydde dock ögonblickligen: tog lyktan och följde fadern ut.

Då de kommo i stallet, sade fadern, att krubborna skulle rensas först, innan julhafren sattes dit, och han bad Magnus göra detta. Själf skulle han under tiden „profva“ den nya „kyrkselan“, hvilken han köpt några dagar förut och som första gången skulle begagnas den följande dagen.

„Vet du, Magnus“, — sade han efter en stund, under det han spände de blanka gjordarna kring hästen, — „den här selen har jag köpt för din räkning, för jag tycker, att du nu under julen kunde börja se dig om efter en hustru, och då man är stadd på friarefärd, bör alt vara blankt och grant . . . Ja, ja, nog menar jag allvarsamt“, — tillade han. „Jag börjar bli gammal, och mor är ej håller någon „snärta“ mer, så nog kunde det alt vara på tiden för oss att gå i „bakkamarn“ *) och

*) Lefva på undantag.

lämna altsammans i dina händer . . . Hvad säger du om det?" — Han blickade därvid öfver spiltbalken på Magnus, som stod och öste sörpan ur krubban.

„Jag har friat redan“, -- svarade Magnus utan att se upp och med märkbar darning på målet.

„Såå!! — Till hvem då . . . om man får lof att fråga?"

Intet svar.

„Kanske till Jossas Johanna?" — menade fadern. . . . „Ja, hon är en bra flicka, efter hvad jag tror . . . och så har hon sina tio tusen.“

„Nej, det är inte till henne . . . utan till en annan . . . till . . . till vår Fredrika.“

Fadern rykte till, som om han fått ett slag för ansiktet . . . „Till vår Fredrika“, — upprepade han mekaniskt, i det han blickade på sonen som på en vansinnig. . . . „Har du blifvit tokig pojke!"

„Nej, jag är alls icke tokig“, — svarade Magnus med lugn samt trädde därvid ur spiltan och stälde sig framför fadern . . . Men nu vill jag engång säga, hvad jag så länge gått och burit på, efter som det blef fråga om saken: Fredrika och jag ska' gifta oss . . . för hon . . . ja, ni vet nog, hur det är med henne . . . och det är mitt fel.“

Fadern tog ett steg framåt och upplyfte sin hand till slag — men han lät den genast sjunka ned tillbaka. Magnus såg ut, som om han ämnade gifva igen.

„Och det där täcks du komma och säga åt mig, din far!" — sade han likblek och med af vrede skälfvande läppar . . . „Skäms du inte att komma fram med sådant! . . . Du ska' gifta dig med henne! . . . Däraf blir

ingenting, kom ihåg det!“ — Och han slog därvid kuytnäfven i väggen, så att hästarna skrämde sprungo upp i spiltorna.

„Men jag gifter mig med henne!“ — påstod Magnus, lika blek i ansiktet som fadern . . . „och jag skäms icke för annat, än att jag gått och narrat flickan dag efter dag . . . men nu skall det ske för jag är inte någon pojke mer, som låter behandla sig hur som helst.“

„Det kommer aldrig att ske, att du gifter dig med henne!“ — ropade fadern. „Aldrig kommer det någon piga att bli värdinna i mitt hus . . . aldrig! . . . Tror du, att jag har skrapat ihop mina penningar och alt det öfriga, för att sedan kasta altsammans i fannen på första bästa trasvarg till piga! . . . Hå hå, då vore jag inre värd ett skott krut häller! — Fy f-n! — Han slängde i vreden den nya selen långt ut på golfvet.

Magnus var åter lugn. Hans vrede försvann fort. Hos honom fans nog en god portion af faderns bestämdhet, men han egde ändå mera af moderns milda, undfallande sinnelag. Han kunde för ett ögonblick öfverila sig, brusa upp, men han ångrade sig snart. Dessutom insåg han altför väl, att med pock skulle han icke komma någon väg gent emot den stränge fadern. Han öfvergick därför till ett förfaringssätt, som mera öfverensstämde med hans sinnelag.

„Far, far“, — sade han med bönfällande stämma, — „var nu icke så hårdhärtad mot mig . . . mot oss . . . Ni har ju själf många gånger sagt, att Fredrika är en bra flicka . . . och inte rår hon för det, att hon är fattig. . . . Och för resten skulle jag aldrig kunna gifta mig med någon annan, då jag engång gifvit mitt löfte åt henne.

... Inte kan jag lämna henne där med skammen för hela sitt lif . . .“

Fadern såg på den bedjande sonen, och för ett ögonblick drog det någonting liknande medlidande genom hans själ. Magnus liknade också i denna stund, med sina milda blå ögon, sitt fina, välformade ansikte, så „opp och ut“ modern för en tjuvu, trettio år sedan, och kanske var det något minne från den tiden som hastigt ilade förbi hans själs öga. Men det var också blott för ett ögonblick, som denna medlidsamhetskänsla berörde honom. I det nästa var han åter lika hård och kall som förut.

„Aldrig, har jag sagt, kommer det någon piga att bli värdinna i mitt hus.“ — svarade han! . . . „Men giften er bara, giften er . . . men kom ihåg, att ifrån den stunden stiger inte du och inte din hustru öfver min tröskel. Det är alt mitt ännu, och jag kan gifva det åt hvem jag vill!“ — och därvid gick han med högburet hufvud ur stallet samt slog dörren igen efter sig, så att det dånade i hela byggnaden.

Magnus knöt händerna i vildt raseri efter honom. Han stampade med foten i golvet och ropade högt: „Ja, jag ska' gifta mig med henne, och jag ska' håller aldrig sedan träda öfver er tröskel!“

Men så lugnade han sig åter samt tog lyktan och vandrade ut efter. Därute hade vädret „vackrat till“ och här och där från det redan delvis molnfria blå taket däröfvan glimmade stjärnorna muntert ned. Blott en sakta vind hven ännu, lik ett eko från det föregående ovädret.

Men Magnus gaf icke akt på detta. I hans sinne

var det natt och storm, och med tunga släpande steg vandrade han mot stugan.

Då han inträdde, sutto de alla redan vid „julbordet.“ På fadern kunde man icke märka att någonting förefallit — han var sig lik. Modern och Fredrika sågo däremot förstämnda och betrykta ut. De hade säkert „anat någonting.“ Kvinnans blick är skarp i dylika saker.

Magnus satte sig äfven vid bordet, och fadern bjöd honom „julsupen.“ „Tag nu, tag nu!“ — sade han, då Magnus nekade. — „En svala gör ingen sommar och en sup ingen fyllhund. Det är julen nu, och skam i den som inte då tar sig en sup.“ Och så tog Magnus äfven supen, men äta kunde han icke, utan satt blott och petade i maten.

Då måltiden var slut, läste husbonden med hög röst „tacksägelsen från bords“, och så stego de alla upp. Husbonden tände därefter sin långa sjöskumspipa samt bjöd drängarne stoppa af „julkardusen.“ Värdinnan satte sig vid spisen och började oroligt röra med brandstaken i den halfförkolnade glöden. Magnus tog sin mössa och ilade ut.

Han plågades förfärligt och kunde omöjligt sitta därinne. Svetten sipprade i stora pärlor fram på pannan, och blodet brände som eld i ådrorna. Den stora julsupen, som han tagit till botten, hade också gjort sitt till.

Han började rolöst vandra fram genom drifvorna — än åt ett håll, än åt ett annat. Men hvart han än styrde kosan, tykte han sig ständigt se Fredrikas ansikte med de stora, bruna ögonen framför sig. Men det

var icke samma ögon som förut, hvilka alltid så gladt och förtroendefullt blickat honom emot. Nej, de voro nu höljda i tårar, och blickarne talade förebråelsens språk. De berättade, att han förstört ett lif, bringat skam och vanära öfver en kvinna, som skänkt honom sitt hjärta, en kvinna, som han lofvat göra till sin hustru. Det gick som knifstygn genom hans bröst, och han tillslöt omedvetet ögonen för att slippa den sorgsna synen. Men han slapp den icke. Den framstod då ännu tydligare, och förebråelsens ord ljödo högre.

Plötsligt hörde han sitt namn nämnas alldeles i närheten. „Är det Magnus?“ ljöd det.

Magnus spratt till och såg upp. Framför honom stod en kvinna, blåblek i ansiktet och skälfvande af köld.

Det var Fredrika.

„Jag har sprungit och sökt dig från det ena stället till det andra“, — sade hon med darrande stämma. „Jag såg hur du plågades vid bordet, och jag blef så rädd, när du sprang ut, att du skulle gå och göra dig illa . . . Se så, kom nu in tillbaka, Magnus!“ — Hon fattade hans hand och försökte draga honom med sig.

„Hvad ska' jag därinne göra?“ — frågade han häftigt och drog bort sin hand . . . Vet du inte, att jag är bortkörd af far? . . . Vet du inte, att jag talade med honom i afton, och han sade, att jag aldrig mera får träda öfver hans tröskel, om vi gifta oss.“

„Ja, nog vet jag, att du har talat med far, för det anade mig alt, då ni dröjde så länge ute . . . och när du sedan kom in, och jag såg, att alt var förloradt, då kändes det, som om ett glödhett järn gått genom mitt hjärta.

... Men, herre Gud, inte är det ditt fel... Jag vet nog, att du menat ärligt och uppriktigt, och . . .“

„Men vi ska' gifta oss!“ — afbröt henne Magnus. — „Jag är ung och stark och kan bli dräng, torpare eller hvad som helst . . . Inte behöfver du bli med skammen för min skuld!“ — Och liksom till bekräftelse därpå slog han armen om hennes lif och drog henne fast intill sig.

„Nej, nej, Magnus!“ — svarade hon och lösgjorde sig från hans famntag. — „Inte ska' vi mera tänka på giftermål; vi ska låta alt vara slut oss emellan. Vi ha båda två varit oförståndiga och barnsliga, när vi gått och inbillat oss, att en fattig piga och en rik bondson skulle kunna bli ett par . . . Låt du mig bli med min skam bara, för det är inte mera än rätt åt mig, när jag gått och stält till ofrid i ett hus . . . Se så, glöm nu altsammans och kom in tillbaka!“

Magnus svarade ingenting — och han hade häller ingenting att svara därpå. Han måste erkänna med sig själf, att Fredrika hade fullkomligt rätt — att de två aldrig kunde bli ett par. Om han också skulle bryta med fadern, så blefve det ändå icke bättre för det. Han kände Fredrika så väl och visste, att hon aldrig skulle blifva hans hustru utan föräldrarnas tillåtelse. Hon hade flera gånger sagt, att hon icke ville bli den, som skulle bringa sorg och elände öfver tvänne ålderstigna föräldrar, genom att draga deras enda barn ifrån dem . . . Hon hade också sagt, att de häller aldrig skulle kunna bli lyckliga på det sättet. Faderns förbannelse skulle ständigt följa dem som en ond ande på deras lefnadsväg; ty „föräldrarnes välsignelse bygger barnens bo, men deras förbannelse rifver ned det.“ I hans hjärtas djup

bodde dock ännu en liten, liten smula hopp. Han hade nämligen berättat för modern om sitt förhållande till Fredrika samt bedt henne lägga ett godt ord för dem hos fadern. Modern hade också lofvat göra alt hvad i hennes förmåga stod. Men Magnus visste nog, att detta hennes löfte var af ringa eller ingen betydelse. Hon skulle aldrig våga komma fram med någonting dylikt för mannen — och om hon också vågade det, så komme hon ändå ingenting att vinna därmed. Hon hade aldrig haft någon vilja gent emot sin man; det som denne sade, det var sagdt. Alt hvad Magnus hoppades med afseende å modern var således af lika stor betydelse för honom som halmstrået för den drunknande.

Han lät sig nu helt viljelöst ledas mot hemmet af Fredrika, och hon talade tröstens ord till honom under vägen. Hon var den starkare vid detta tillfälle, oaktadt hon i sitt innersta hjärta led mera än han. Hon älskade Magnus af hela sin själ, och tanken uppå, att han nu var förlorad för henne, gjorde henne en namnlös smärta. . . . Ook så hade hon skammen, den oundvikliga skammen att dragas med, hvilken lik en giftig orm skulle slingra sig längs hela hennes återstående lefnadsväg.

Då de kommo in i stugan satt husbonden som bäst och läste morgondagens predikan ur en gammal postilla, och alla de öfriga sutto andäktigt lyssnande omkring.

Han gjorde ett kort uppehåll i läsningen vid deras inträde och gaf dem ett skarpt ögonkast, men så fortsatte han åter.

Hans röst ljöd i början hård och skarp, men ju längre han läste desto vekare och mildare blef den, och

då han kom till ett ställe, där det hette: — „Yfs icke öfver dina rikedomar eller din höghet, ty det du äger i dag, det äger du kanhända icke i morgon. Räck din hand åt den fattige och dela med honom af dit öfverflöd, liksom också Kristus gjorde, hvilken på denna kväll för många århundraden sedan föddes till världen. Låt denna högtid, hvilken du firar till minne af honom, som predikade fridens och försoningens högtid“, — då darrade han märkbart på målet och hade svårt för att fortsätta. Det rykte så underligt i mungiporna, och flere gånger strök han med handen öfver pannan liksom för att bortjaga någonting plågsamt. Han harsklade sig gång på gång samt höjde jämt på rösten, men det oaktadt lät det under hela den fortsatta läsningen, som om han haft någonting i halsen, ja, nästan som om han kämpat mot — gråten.

Då predikan var slut, lade han händerna i kors öfver den öppna postillan och blef för en stund sittande helt stilla med blicken riktad rakt framför sig. Tjänarne sågo förvånade på hvarandra. Ett sådant mildt uttryck hade de aldrig förr sett hvila öfver Stor-Larsbackens ansikte.

Men plötsligt rätade han upp sig på ett sätt, som om han blifvit ertappad under begåendet af någon dålig handling — lade igen postillan samt gick därefter med högburet hufvud och fasta steg i kammaren, Under vägen kastade han en snabb blick på Magnus, som låg framstupa i sängen med hufvudet begrafvet bland kudarna. Magnus hade nog lyssnat till predikan, och den hade förefallit honom som det värsta hån som ännu gått öfver faderns läppar.

Efter en stund gick äfven mor efter in i kammaren.

Då hon kom in, satt mannen på sängkanten, till hälften atklädd och med sin stora sjöskumspipa i munnen. Det märktes tydligt på honom, att han starkt funderade på någonting, ty han höll blicken riktad mot golvet och drog väldigt på pipan, oaktadt den icke gaf någon rök ifrån sig.

„Mor“, — sade han, sedan de en god stund varit helt tysta.

Mor rykte till. Hans röst lät så underlig, att hon nästan kände sig skrämnd.

„Vet du hvad Magnus berättade för mig i kväll därute i stallet?“ — frågade han.

Ja, det visste mor nog. Det hade alt „anat“ henne, att någonting förefallit mellan dem . . . Men dessutom kände hon till altsammans redan på förhand. Barnen hade delgifvit henne sin hemlighet och bedt henne blifva deras förespråkarska hos fadern.

„Jaså, — är det på det sättet!“ — Han höll på att brusa upp igen . . . „Men tror du, att jag skall gifva mitt samtycke därtill!“

Ja det trodde hon. Och den gamla gråhåriga kvinnan släppte sig ned för sin mans fötter, fattade med händerna om hans knän och bad med tårfyllda ögon:

„Far, far, låt dem nu få hvarandra“, — sade hon. „Tänk på, att han är vårt enda barn och gör honom icke olycklig . . . Vi äro båda gamla och behöfva snart ett stöd, men huru tror du han skall behandla oss sedan, då vi frånrykt honom det käraste han har . . . Tänk på, hvad där stod i predikan, att den rike skall räcka den fattige handen och dela med honom af sitt öfverflöd . . . Far, far, låt dem få hvarandra och låt det bli frid och

försoning i huset den här julafton!“ — Och hon sade ännu mycket mera, och hennes stämma lät så mild, så rörande, att det till slut kom två stora tårar i den gamle, järnhårde mannens ögon. Det hårda skalet kring hans hjärta, som julpredikan redan mjukat upp, brast nu fullkomligt sönder, och han svarade:

„Nå, så må han då ta henne bäst han vill.“

Modern sprang upp. Hon tänkte genast rusa ut och meddela de unga den glada nyheten. Men mannen fick henne i armen och höll henne tillbaka.

„Stopp!“ — sade han. „Ställ inte till något spektakel, så att jag blir utskämd för tjänstefolket — i morgon hinner du nog . . . Men kom ihåg, att du inte med ett halft ord berättar om . . . om . . . det vill säga . . . att jag inte blir till något spektakel . . . Förstår du, hvad jag menar?“

Ja, mor hon förstod nog hvad han menade. Hon förstod, huru svårt det måste kännas för honom att förödmjuka sig — han, som skröt öfver att ännu aldrig ha ändrat ett beslut eller återtagit sitt ord. Och hon lofvade heligt, att aldrig skulle någon människa få veta af, att Stor-Larsbacken gråtit tvänne tårar som fallit rakt ned i hennes sköte.

Men då julmorgonen rann upp, vacker och klar, och bjällrorna klingade och julljusen glimmade från den fattiges koja och den rikes prunkande boning, då rådde det glädje och fröjd i tvänne unga hjärtan på Larsbacka. Och då folket i kyrkan sedan sjöng sitt: frid på jorden, då fans där äfven två unga, som af hela sin själ sjöngo med.

I byn blef det icke liten uppståndelse, då det blef bekant, att Magnus skulle gifta sig med Fredrika och det ännu till med faderns samtycke. Man funderade både hit och dit, men ingen kunde bli klok på den saken. Slutligen så dristade Lill-Larsbacken sig till att fråga af sin granne, hvaraf det kom sig, att han, som var så rik, lät sonen gifta sig med en fattig piga. Han skulle aldrig tillåtit någonting sådant, menade den frågande om sig själf.

„Ja, ser du, det kommer sig däraf, att jag är rik och har råd till det — men det har inte du!“ — Och därvid slog han med handen på byxfickan som hans sed var, då han ville skryta samt vände den frågwise ryggen.

~~310.YI.136~~

Su. staöml. 1.

Behm

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1155

B222

